

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

nr. 9 (191) 2016

Certificatul de înregistrare
nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Publicație acreditată de Consiliul Suprem
pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea de Studii Politice
și Economice Europene
„Constantin Stere” din Moldova
Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF
Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare **Antonina DEMBIȚCHI**
Asistență computerizată **Maria BONDARI**

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în științe fizico-matematice,
profesor universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova),
Elena Aramă (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Victoria Arhiliuc (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Flavius-Antoniou Baias (doctor, conferențiar universitar,
decanul Facultății de Drept, Universitatea din București),
Sergiu Brînză (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Cătălin Bordeianu (doctor în drept, profesor universitar, România),
Ion Craiovan (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Chibac (doctor în drept, profesor universitar),
Spyros Flogaitis (doctor în istorie și drept, profesor universitar
(Grecia), Director al Organizației Europene de Drept Public),
Ion Guceac (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Raisa Grecu (doctor habilitat în drept, profesor universitar,
USPEE „Constantin Stere”),
Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Mihai (doctor în drept, profesor universitar, România),
Nicolae Sadovei (doctor în drept, conferențiar universitar),
Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),
Florin Streteanu (doctor în drept, profesor universitar, decanul
Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca),
Vytautas Nekrosius (doctor habilitat în drept,
profesor universitar, Lituania),
Tzyvetan Sivkov (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria),
Trebkov A.A. (doctor în drept, profesor, Președintele Uniunii
Juriștilor din Federația Rusă),
Tudorel Toader (doctor în drept, profesor universitar,
rectorul Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași),
Alexandru Țiclea (doctor în drept,
rectorul Universității Ecologice București, România).

ADRESA REDACȚIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Telefoane: 57-77-52, 57-76-90
e-mail: revistadrept@yahoo.com
Indexul PM 31536

SUMAR

- Liubovi BRÎNZĂ, Gheorghe RENIȚĂ**
Controverse legate de aplicarea în practică a
art.291 CP RM. *Partea I*..... 2
- Lilia GÎRLA, Jacob RUB**
White-collar crimes in the public and private
sectors of the Republic of Moldova..... 13
- Alexandru CUZNEȚOV**
Regimul juridic al contractelor comerciale..... 28
- Ghenadie PLĂMĂDEALĂ,
Mihaela BOTNARENCO,**
Unele observații referitoare la accepțiunile con-
ceptului „șantaj” în Codul penal al Republicii
Moldova 30
- Dumitru BULIGA**
Viața persoanei ca valoare socială unică, princi-
pală sau secundară ocrotită de legea penală..... 34
- Denis BĂBĂLĂU**
Noțiunea „activitatea de întreprinzător” în con-
textul infracțiunilor prevăzute la art.241 din Co-
dul penal. *Partea I*..... 42
- Angela SERBINOV**
Obiectul material al infracțiunilor prevăzute la
art.290 și 291 CP RM. *Partea I* 48
- Diana CASTRAVEȚ**
Instigarea la rezilierea contractului cu concu-
rentul 58
- Nicolae MARIAN**
Culmea riscurilor de creditare aferente banche-
rului și protecția împotriva acestora..... 62
- Nicolae ȘANDROVSCHI**
Valoarea și autoritatea precedentului în marile
sisteme de drept..... 67

CONTROVERSE LEGATE DE APLICAREA ÎN PRACTICĂ A art.291 CP RM

Partea I

Liubovi BRÎNZA,

doctor în drept (judecător la Curtea de Apel Chișinău)

Gheorghe RENIȚĂ,

magistru în drept (asistent judiciar la Judecătoria Centru, mun. Chișinău)

În articolul de față, sunt etalate controversele legate de aplicarea în practică a art.291 CP RM. Fără a intra *ex abrupto* în analiza subiectului, se arată că statisticile scot în lumină faptul că, de cele mai dese ori, comiterea unor infracțiuni este asezonată cu aplicarea sau folosirea armelor de foc și a munițiilor. Așadar, se pare că armele și munițiile constituie mijlocul cel mai eficient de punere în executare a rezoluției infracționale. Se relevă că pornind de la pericolozitatea directă a armelor și a munițiilor, dar și de la pericolozitatea indirectă, generată de faptele care pot fi săvârșite prin utilizarea lor, s-a resimțit necesitatea de a se institui o reglementare riguroasă și unitară în această materie. Se evidențiază că între noțiunile „armă” și „armă de foc” există o relație de tipul „întreg-parte”. Se subliniază că expunerea la plural a noțiunilor „arme de foc” și „munițiile” în dispoziția art.291 CP RM este nepotrivită și acestea necesită a fi reformulate la singular. Se arată că în practica judiciară nu există un punct de vedere unitar cu privire la calificarea faptei de păstrare a armelor de foc și a munițiilor. În timp ce unele instanțe au considerat că este aplicabil art.291 CP RM, altele, dimpotrivă, optează pentru operarea răspunderii în baza alin.(1) art.361 din Codul contravențional. Se argumentează că, în această ipoteză, calificarea corectă este cea efectuată potrivit alin.(1) art.361 din Codul contravențional. De asemenea, se ajunge la concluzia că conceptele „păstrare” și „deținere” în conjunctura art.291 CP RM și alin.(1) art.361 din Codul contravențional sunt echivalente. Poate din acest considerent se atestă că în practica judiciară se oscilează cu terminologia *numită*. Nu în ultimul rând, se accentuează că potrivit reglementărilor în vigoare, fapta de păstrare a armelor de foc și a munițiilor cade sub incidența atât a legii penale (art.291 CP RM), cât și a celei contravenționale (alin.(1) art.361 din Codul contravențional). Iar în astfel de cazuri, în virtutea principiului *lex posterior derogat priori* – se va aplica legea adoptată ulterior, adică prevederile alin.(1) art.361 din Codul contravențional.

Cuvinte-cheie: arme de foc; muniții; practică judiciară; păstrare; ilicit penal; ilicit contravențional; interpretare extensivă defavorabilă; *in dubio mitius*.

***

In the present article are revealed the controversies that arise when art.291 CC RM is applied in practice. Without entering *ex abrupto* in the analysis of this subject, the statistics show that usually some types of crimes are committed with the help of ammunition. Therefore, it is considered that guns and ammunitions are the best objects that contribute to the execution of the offender's criminal determination. It is revealed that starting with the immediate danger of ammunition and ending with the indirect menace caused by the latter a new necessity to elaborate a framework related to arms was enforced. It is highlighted that there is a „whole-part” type of relation between the notions of „arms” and „firearms”. It is pointed out that the exposure to the plural form of the definitions of „firearms”, and „ammunitions” arising from art.291 CC RM is not right from the legal point of view and the notions should be reformulated to the singular form. It is shown that in the legal practice there is not an uniform point of view related to the qualification of the felonies related to the storage of firearms and ammunition. While some courts have considered that in such cases they should apply article 291 from the criminal Code, others on the other side want to apply an other punishment from article 361, paragraph (1) which is found in the Contravențional Code of the Republic of Moldova. The arguments are stating that the right qualification related to such actions would be the one corresponding with paragraph (1) art.361 which is found in the Contravențional Code of the Republic of Moldova. Also, the conclusion would be that the concepts of „storage” and „possession” from art.291 CC RM and paragraph (1) art.361 Contravențional Code of the Republic of Moldova are similar. Maybe that is why, the in the legal practice this terminology is oscillated with. Last but not least, it is accentuated that the rules concerning felonies related to storage and possession of ammunition fall under both the provisions of ar.291 CC RM and paragraph (1) art.361 which is found in the Contravențional Code. In such cases, we know that the new law has priority towards the last one. Thanks to the rule *lex posterior derogat priori* – we should apply paragraph (1) art.361 from the Contravențional Code of the Republic of Moldova.

Keywords: firearms; ammunition; case law; storage; felony; misdemeanor; unfavorable extensive interpretation; *in dubio mitius*.

Armele [1] și munițiile [2] cu destinație civilă sunt bunuri cu risc sporit de utilizare și au o menire specială. Ele reprezintă elemente necesare societății pentru autoapărare, apărare și pază a bunurilor și a valorilor, vânătorie, activități sportive etc. În același timp, statisticile scot în lumină faptul că, de cele mai dese ori, comiterea unor infracțiuni este asezonată cu

aplicarea sau folosirea armelor de foc și a munițiilor. În particular, în tabloul manifestărilor delincvenționale din Republica Moldova, numărul infracțiunilor înregistrate cu aplicarea sau folosirea armelor în ultimii ani se cifrează la: 74 – în anul 2013; 48 – în anul 2014 (ceea ce constituie o diminuare cu 35,1% față de anul 2013); 69 – în anul 2015 (ceea ce reprezintă o creștere de 43,8%,

spre deosebire de anul 2014); 42 – în primele 6 luni ale anului 2016 (ceea ce constituie o sporire de 33,3%, în comparație cu primele 6 luni ale anului 2015), dintre care cu arme deținute legal – 13, arme deținute ilegal sau pneumatice – 29 [3]. Așadar, se pare că armele și munițiile constituie mijlocul cel mai eficient de punere în executare a rezoluției infracționale [4].

Pornind de la pericolozitatea directă a armelor și a munițiilor, dar și de la pericolozitatea indirectă generată de faptele care pot fi săvârșite prin utilizarea lor [5], s-a resimțit necesitatea de a se institui o reglementare riguroasă și unitară în această materie.

Astfel, categoriile de arme și de muniții cu destinație civilă, precum și condițiile în care procurarea, înstrăinarea, deținerea, portul, folosirea și operațiunile care sunt permise pe teritoriul statului nostru sunt stabilite în Legea Republicii Moldova privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08 iunie 2012 [6].

Întru asigurarea executării legii nominalizate, Guvernul Republicii Moldova, prin Hotărârea nr.293 din 23 aprilie 2014, a aprobat Regulamentul cu privire la regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă [7].

În ipoteza sfidării prescripțiilor edictate în actele normative ilustrate, trebuie să survină mijloace repressive adecvate, printre care se numără și art.291 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) [8]. Articolul în cauză incriminează păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor, precum și transmiterea acestora altor persoane. Totuși, aplicarea în practică a art.291 CP RM suscită controverse, pe care ni le propunem să le decelăm *infra*.

Ab initio, accentuăm că cei îndrituiți cu aplicarea legii penale (ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători) dau aprecieri juridice diferite faptei de păstrare a armelor de foc și a munițiilor.

Așadar, în această situație, într-o primă optică jurisprudențială, se pledează pentru aplicarea răspunderii în baza art.291 CP RM. Cu titlu exemplificativ reținem:

- *Din perioada anului 2013 și până la 29 aprilie 2015, P.C. deținând arma de foc, și anume: pistolul de model „Baikal-442”, cu lovitură centrală, cu țeava scurtă ghintuită, calibrul 9 mm, „Makarov” (9x18 mm) în baza permisului din 18 iunie 2013, neglijând și demonstrând superficialitatea în raport de respectarea obligațiilor corespunzătoare fixate în prevederile alin.(1) și alin.(2) art.14 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, la fel, și Anexa nr.3 a Legii menționate, precum și a prevederilor pct.42 din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulamentului cu privire la regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, nr.293 din 23 aprilie 2014, care stabilesc că, „titularul dreptului de deținere a armelor letale și neletale supuse autorizării are obligația de a păstra arma înscrisă în permisul de armă în condiții de securitate și de a nu permite accesul la ea al persoanelor neautorizate, iar păstrarea la domiciliul deținătorului a armei se face în locuri special destinate, în seif metalic fixat de podea sau de*

perete, astfel încât să fie exclus accesul persoanelor neautorizate”, fiind obligat să asigure integritatea armei, a păstrat neglijent arma respectivă împreună cu două încărcătoare și 20 (douăzeci) de cartușe – într-o cutie de culoare neagră din masă plastică care era pusă în sertarul unei noptiere [9] situată în odaia nr.3 din dormitorul domiciliului său situat în orașul Strășeni, str. Ștefan cel Mare, 4, care a fost depistată și ridicată de către angajații Inspectoratului de Poliție Strășeni în cadrul percheziției efectuate la domiciliul său la 29 aprilie 2015 [10];

- *J.G. neglijând și demonstrând superficialitate în raport cu respectarea obligațiilor corespunzătoare fixate în art.14 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, la fel, Anexa nr.3 a Legii menționate, care prevede expres condițiile pe care trebuie să le întrunească spațiile de depozitare și păstrare a armelor și a munițiilor, deținând permis de portarmă pentru arma – pistolul cu glonț de model „CZ-452”, calibrul 22 mm, și permis de armă pentru arma – pistolul cu glonț de model „IJ-75”, calibrul 5,45 mm, neglijent a păstrat pistolul de model „CZ-452”, calibrul 22 mm, în care se aflau 5 cartușe și un pistol de model „IJ-75”, calibrul 5,45 mm, seria 0000, în care se aflau 7 cartușe, calibrul 5,45 mm, în automobilul personal de model „Lexus RX 300”, care era parcat în curtea casei de locuit din stradela Balcani 0, or. Durlăști, mun. Chișinău, și ca rezultat, în perioada de timp de la 27 februarie 2014, ora 20.35, până la 28 februarie 2014, ora 07.30, armele și munițiile susmenționate au fost sustrate împreună cu alte bunuri ce aparțineau lui J.G. și se păstrau în acest automobil. Pe faptul dat, la 03 martie 2014, Secția Urmărire Penală a Inspectoratului de Poliție Buiucani, mun. Chișinău a pornit cauza penală nr.2014030529, conform elementelor componenței de infracțiune prevăzute la lit.b), c), d) alin.(2) art.186 CP RM [11];*

- *La 10 martie 2014, aproximativ la ora 17.30, inculpatul F.P. deținând permisul de armă valabil până la 15 martie 2015, contrar prevederilor alin.(1) și (2) art.14 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, a păstrat pistolul de model „Baikal 442”, calibrul 9 mm, sub salteaua patului din casa de vacanță situată în s. Onițcani, r-nul Criuleni, având la ea accesul alte persoane, unde a fost sustrasă de către persoane neidentificate de către organul de urmărire penală [12];*

- *La 05 iunie 2014, ora 06.35, inculpatul C.V. deținând permisul de armă valabil până la 22 decembrie 2014, contrar prevederilor alin.(1) și (2) art.14 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, a păstrat pușca de vânătoare cu două țevi de model „TOZ”, calibrul 16 mm, în colțul odăii din casa situată în r-nul Criuleni, s. Dubăsarii Vechi, având la ea accesul alte persoane [13];*

- *În perioada cuprinsă aproximativ între sfârșitul anului 2014 și până la 17 aprilie 2015, inculpatul B.I. fiind posesorul pistolului de model „Baikal-442” cu calibrul de 9,18 mm, pe care îl deținea legal în baza permisului de portarmă valabil pe un termen de 5 ani, aflându-se la domiciliul său situat pe str. Ion Neculce,*

10, ap.0, din mun. Chișinău, acționând din neglijență, a păstrat ilegal arma vizată într-un dulap din dormitor; printre haine, prin ce a încălcat regulile de păstrare a armelor; stabilite la alin.(2) art.14 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă [14];

• B.M., deținând permis de armă, păstra arma de model „ZK”, calibrul 16 mm, deplasându-se în una din zilele lunii iunie 2015 în r-nul Cimișlia, a lăsat la domiciliul lui X din același raion arma de vânătoare cu țeava lisă de model „ZK” confecționată industrial la uzina „Zlatoustovski mașinostroitelnâi zavod” din or. Zlatoust, Federația Rusă, în anul 1957 și 6 cartușe de vânătoare cu calibrul 16 mm confecționate industrial la uzina „Tuliski patronâi zavod” din or. Tula, Federația Rusă, în anii 1972, 1975, 1982, 1986, acționând contrar prevederilor art.5 și 14 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, unde au fost depistate, la 02 iulie 2015, de către colaboratorii de poliție ai Inspectoratului de Poliție Cimișlia, în cadrul percheziției efectuate la domiciliul lui X, situat în r-nul Cimișlia [15].

Dimpotrivă, în cea de-a doua orientare jurisprudențială, se consideră că fapta de păstrare a armelor de foc și a munițiilor întrunește elementele constitutive ale contravenției inserate la alin.(1) art.361 din Codul contravențional al Republicii Moldova [16]. Această normă sancționează încălcarea regulilor de deținere, port și transport al armei individuale și a munițiilor aferente. În concret, în mod ilustrativ, s-a aplicat dispoziția alin.(1) art.361 din Codul contravențional în următoarele cazuri:

• La 24 aprilie 2013, Ș.A. aflând-se în s. Leuntea, r-nul Căușeni, fiind locuitor al localității date, păstra arma de model „Simson”, calibrul 12 mm, sub niște saci cu grâu încălcând astfel regulile de deținere (subl. ne aparțin) a armei de foc [17];

• La 21 noiembrie 2013, ora 22:30, Z.A. a încălcat regulile de deținere, port și transport a armei individuale de model „IJ-18 EM-M”, calibrul 12/76 mm, ce-i aparținea, pe care o purta fără husă și patru cartușe de calibrul 12 mm, de model „Șarm-Șot” [18];

• La 19 august 2014, ora 08:20, la domiciliul bunicii lui P.A., din r-nul Căușeni, s. Chircăiești, s-a constatat că P.A. a lăsat arma personală în dulap nefiind pusă în safeu metalic, prin ce a încălcat regulile de deținere a armei [19];

• La 24 decembrie 2014, I.A. la domiciliul său din r-nul Căușeni, s. Hagimus, contrar prevederilor Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, deținea arma de foc – pistolul „TT”, calibrul 7,62 mm, în mobilier, în afara safeului [20];

• La 02 aprilie 2016 F.V. la domiciliul său din or. Căușeni, str. Alba Iulia, 40-A contrar prevederilor alin.(1)-(2), lit.b), c) alin.(3) art.14 ale Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, deținea arma de foc – pistolul de model „CZ-75 P-07”, calibrul 9,09 mm, în afara safeului metalic, neintrodusă în toc și într-un loc ascuns, adică în condiții de securitate, care nu ar permite accesul persoanelor neautorizate [21];

• La 16 mai 2016, în jurul orei 10:00, M.V. a încălcat regulile de deținere a armei individuale de model „IJ”, calibrul 16 mm – o păstra (subl. ne aparțin) în afara safeului [22], în automobil și în stare încărcată [23].

Seamănă izbitor de mult între ele faptele descrise. Totuși, în drept, acestea au fost circumscrise în mod divergent. Emanând din această constatare, se formulează interogația: Care este calificarea corectă în spețele exemplificate?

În efortul de căutare a răspunsului la dilema trasată, preliminar, trebuie să elucidăm coraportul dintre art.291 CP RM și alin.(1) art.361 din Codul contravențional. Or, ambele norme protejuesc, *inter alia*, relațiile sociale cu privire la păstrarea (deținerea) în condiții de legalitate a armelor de foc și a munițiilor.

Astfel, în cazul ilicitului penal studiat (art.291 CP RM), în calitate de obiect material se pot înfățișa: 1) armele de foc (inclusiv arma de vânătoare cu țeavă lisă); și 2) munițiile. În opoziție, în ipoteza ilicitului contravențional complinitor (alin.(1) art.361 din Codul contravențional) obiectul material îl reprezintă: 1) armele individuale; și 2) munițiile aferente acestora.

Reflectând prin prisma art.2 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, desprindem că între noțiunile „armă” și „armă de foc” există o relație de tipul „întreg-parte”. Or, în definiția armelor de foc nu sunt incluse armele prevăzute la categoriile C – arme care fac obiectul declarării, și D – alte arme nesupuse autorizării din Anexa 1 la Legea nominalizată [24].

Nerespectarea condițiilor de păstrare a acestor arme (prevăzute la categoriile C – arme care fac obiectul declarării, și D – alte arme nesupuse autorizării din Anexa 1 la Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă) poate să atragă răspunderea în baza alin.(1) art.361 din Codul contravențional [25]. Însă nicidecum în temeiul art.291 CP RM [26]. Or, în această dispoziție prohibitivă, s-a statuat, fără dubiu, că entitatea materială supusă nemijlocit influențării infracționale constituie, printre altele, armele de foc. Cel puțin, măcar aici nu există redundanță.

Dincolo de această concretizare, remarcăm că, din motive inexplicabile, în art.291 CP RM, autoritatea legislativă a formulat la plural expresiile „armele de foc”, „munițiile”. Așa fiind, se poate oare de susținut dacă prin astfel de redactare s-a apreciat că făptuitorul tinde spre păstrarea sau transmiterea mai multor arme de foc și muniții, iar în caz contrar, nefiind posibilă angajarea răspunderii. Ar fi străină voinței legiuitorului o asemenea denotație. În context, ne raliem aserțiunii ancorate de V.Stati [27], în conformitate cu care „analiza sintactică a textului legii are în vedere și regula, conform căreia folosirea unui cuvânt la singular presupune și pluralul acestuia, și invers”. În acest caz, M.Botnarenco [28] afirmă că se va aplica principiul *a maiori ad minus*, potrivit căruia atunci când legea oprește sau prevede mai mult, implicit oprește și mai puțin. Urmând aceste raționamente, considerăm că expunerea la plural a noțiunilor „armele de foc”, „munițiile” în dispoziția art.291 CP RM este nepotrivită și acestea necesită a fi reformulate la singular.

Concomitent, opinăm că adjectivul „individuale” din alin.(1) art.361 Codul contravențional urmează a fi exclus, pentru că este de prisos și îngustează sfera de aplicare a respectivei norme (propunerea este valabilă pentru întregul text al art.361 din Codul contravențional). De exemplu, din lit.m) alin.(1) art.61 al Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, aflăm că armurierii licențiați să desfășoare operațiuni de producere a armelor și/sau a munițiilor sunt obligați să asigure integritatea și condițiile de securitate deplină a armelor și a munițiilor aflate în gestiune. Iar în cazul nerespectării obligației citate, răspunderea nu poate să intervină în temeiul alin.(1) art.361 din Codul contravențional, fiindcă armele nu ar fi „individuale”.

Se pare că lacuna a fost sesizată și de către autorități. Astfel, într-un proiect de lege [29] elaborat de Guvernul Republicii Moldova, între altele, se preconizează ca în art.361 din Codul contravențional să se conțină locuțiunea „armelor letale [30] și neletale [31]”. Parafrazând enunțurile din *Nota informativă* care stă la baza acestei inițiative legislative, desprindem că o astfel de schimbare normativă vine să adapteze terminologia din Codul contravențional la cea din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă [32].

Totuși, cu regret, în proiectul de lege pomenit, nu se dorește ostracizarea sintagmei „aferele acestora”, care însoțește cuvântul „munițiile” în contextul alin.(1) art.361 din Codul contravențional (remanierea fiind oportună, și care de altfel este valabilă pentru întregul text al art.361 din Codul contravențional). Or, este paradoxal să constatăm că pentru încălcarea regulilor de păstrare a munițiilor neaferele unei arme sau care au caracter autonom să survină doar răspunderea penală conform art.291 CP RM, iar pentru sfidarea regulilor de păstrare a unei arme de foc să fie susceptibilă operarea atât a răspunderii penale, cât și a celei contravenționale. O astfel de tratare diferențiată nu se justifică.

După această digresiune, în continuare, observăm că în art.291 CP RM, pentru a descrie conținutul constitutiv, legiuitorul utilizează, *inter alia*, termenul „păstrare”, pe când în alin.(1) art.361 din Codul contravențional – se găsește cuvântul „deținere”. Există oare vreo diferență între aceste concepte? Oare această discrepanță de expunere ne permite să vorbim despre sfere diferite de aplicare a acestor norme?

În acest scop, *ad literam*, „păstrare” presupune a ține la loc sigur, păzind cu grijă, a pune bine; a ține în bună stare, a avea grijă de...; a ține în posesia sa [33]; iar „deținere” înseamnă a avea în stăpânire sau în păstrare (*subl. ne aparține*) un bun material [34]. Astfel, rezultă că noțiunile confruntate au aceeași semnificație lexicologică.

Cel mai probabil, aceeași metodă de tălmăcire a legii penale a fost valorificată și de către Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova în Hotărârea „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor”, nr.31

din 09 noiembrie 1998 [35]. În particular, din hotărârea nominalizată, reiese că se pune semnul egalității între noțiunile „păstrare” și „deținere” în conjunctura art.227 și 272² CP RM în redacția din 1961 [36] (norme analogice cu art.290 și 291 din actuala lege penală).

În afară de aceasta, pertinente sunt și alegațiile oamenilor de știință consacrați. Astfel, S.Brînza și V.Stati, cu drept cuvânt, au subliniat că: „păstrarea presupune deținerea armei de foc... sau a munițiilor – în mod ascuns sau deschis – în sfera de stăpânire a făptuitorului (asupra sa, în locuință sau în altă încăpere aparținând acestuia, la locul de muncă, pe terenul din preajma casei acestuia, în ascunzătoare etc.), indiferent dacă posedarea se face pentru sine sau pentru o altă persoană, precum și indiferent dacă făptuitorul este posesor primar... ori a procurat de la altcineva respectivele entități” [37].

De asemenea, în concepția lui A.Boroi: „deținerea armelor și munițiilor echivalează cu primirea și păstrarea acestora, indiferent de mijlocul prin care le-a dobândit [38] (sau de perioada de timp în care le are în conservare)” [39].

Nu în ultimul rând, I.A. Barbu și G.Gheorghe postulează: „deținerea armelor și munițiilor înseamnă, în sensul avut în vedere de legiuitor, primirea și păstrarea acestora, indiferent dacă deținătorul a dobândit armele și munițiile și le deține pentru el sau i-au fost încredințate spre păstrare pentru altul... Nu e vorba de un drept de dispoziție cu semnificație juridică, ca atribut al dreptului de proprietate, ci de posibilitatea de a dispune, în fapt, de arma respectivă. Deținerea armei reprezintă o poziție a armei în puterea de dispoziție faptică a persoanei care o deține, în sensul de a o avea la îndemână și de a putea să o folosească” [40].

Din acest minim exercițiu de lectură, se deduce că conceptele „păstrare” și „deținere” în contextul art.291 CP RM și alin.(1) art.361 din Codul contravențional sunt echipolente. Poate din acest considerent, în spețele prezentate, se atestă că se oscilează cu terminologia *numită*. Sinonimia în legislație, în general, și în legea penală, în special, este patogenă și este de natură să genereze confuzii. O asemenea manieră legislativă vine în contradicție cu regula statuată la lit.e) art.19 al Legii Republicii Moldova privind actele legislative, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27 decembrie 2001 [41], în acord cu care „terminologia utilizată în actul elaborat este constantă și uniformă ca și în celelalte acte legislative...”. Iată de ce milităm pentru utilizarea unui singur termen, și anume: „păstrare” în loc de dihotomia „păstrare” – „deținere”. De reliefat că, în legislația penală în toate celelalte 14 state ex-sovietice, se preferă folosirea cuvântului „păstrare” («хранение») în contextul normelor analogice cu art.291 CP RM [42].

Pe cale de consecință, *de lege lata*, faptele ilustrate în spețele de mai sus cad sub incidența a două acte legislative cu aceeași forță juridică (legi organice). De aici apare ca firească întrebarea: în care parte ar trebui să încline balanța? O asemenea dilemă urmează a fi tranșată în temeiul adagiului latin *lex posterior derogat priori* consfințit la alin.(7) art.6 din Legea privind

actele legislative, care ordonă că în cazul în care între două acte legislative cu aceeași forță juridică apare un conflict de norme ce promovează soluții diferite asupra aceluiași obiect al reglementării, se aplică prevederile actului posterior.

După cum se poate lesne observa, legea penală a fost adoptată la 18 aprilie 2002, a intrat în vigoare la 13 septembrie 2002 și a fost republicată la 14 aprilie 2009, iar legea contravențională a fost adoptată la 24 octombrie 2008 și a intrat în forță la 31 mai 2009. Deci, se constată că Codul contravențional este un act legislativ ulterior Codului penal și, în virtutea regulii reliefate, urmează a fi aplicate stipulațiunile contravenționale; or, aceste acte legislative promovează soluții diferite – pentru fapta de păstrare a armelor de foc și a munițiilor, persoana poate fi atrasă atât la răspundere penală, cât și la răspundere contravențională [43].

Subsidiar, pentru întărirea opiniei promovate, vom face apel și la principiul de drept *in dubio mitius* [44] (cunoscut și sub denumirea „*semper in dubiis benigniora praeferenda sunt*” și cimentat în dreptul roman de jurisconsultul Gaius), esența căruia constă în aceea că în cazul existenței dubiilor asupra soluției care urmează a fi dată, va prevala soluția cea mai favorabilă. În alți termeni, o normă cu un conținut îndoiețnic va fi totdeauna deslușită în folosul făptuitorului. În plan normativ, acest raționament își găsește oglindire în alin. (2) art.3 CP RM, conform căruia interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise. Pe această linie de gândire, deducem că atragerea la răspundere contravențională a făptuitorului, pentru păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor, este soluția cea mai prielnică lui.

În concluzie, în toate spețele exemplificate *supra*, calificarea corectă este cea efectuată în temeiul alin.(1) art.361 din Codul contravențional.

Apropo, aceste argumente au fost puse la baza sentinței de încetare a procesului penal privind învinuirea lui G.I. în săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.291 CP RM, din motiv că fapta acestuia constituie contravenție (alin.(1) art.361 din Codul contravențional): *în fapt, potrivit rechizitoriului, inculpatul G.I. a fost învinuit precum că, în perioada anului 2011, deținând arma de foc cu țeavă lisă de model „IJ-18”, calibrul 12 mm, în baza permisului de portarmă și încălcând regulile de păstrare a armei de foc, a transportat arma menționată contrar prevederilor regulilor de port și păstrare a armei prevăzute de Legea cu privire la arme, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18 mai 1994 [45] (abrogată la 26 octombrie 2013, însă fiind în vigoare la data comiterii faptei) și de Regulile cu privire la comercializarea, achiziționarea, păstrarea, portul, aplicarea, transportarea armelor individuale, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.44 din 18 ianuarie 1995 (abrogată) în vigoare în anul 2011 [46], a plasat ilegal arma în automobilul său de model „Opel Astra” cu care s-a deplasat la Piața Centrală din mun. Chișinău, unde pe str. Tighina în timpul în care a lăsat fără supraveghere și descuiat automobilul său, în condiții necunoscute lui, arma de foc cu țeavă lisă de model*

„IJ-18”, calibrul 12 mm, i-a fost sustrasă, fapt despre care a declarat în anul 2015 [47].

Totuși, acest mod de abordare a lucrurilor nu a fost împărțit de către toți participanții la proces. Astfel, prin cererea de apel declarată, procurorul a solicitat casarea sentinței și pronunțarea unei noi hotărâri prin care G.I. să fie recunoscut vinovat în comiterea infracțiunii statuate la art.291 CP RM.

La rândul său, instanța de apel a opinat că: *este de acord cu argumentul apelantului precum că instanța de fond în mod incorect a încadrat acțiunile inculpatului în baza art.361 din Codul contravențional, deoarece fapta lui G.I. a prejudiciat relațiile sociale cu privire la păstrarea în condiții de legalitate a armelor de foc, a neglijat posibilitatea de provocare a unor urmări grave, astfel încât acțiunile sale cad sub incidența legii penale. Astfel, Colegiul penal conchide că este improprie soluția primei instanțe de încetare a procesului penal de învinuire a lui G.I. în săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.291 CP RM, deoarece fapta acestuia nu constituie contravenție și îl recunoaște vinovat pe G.I. în comiterea infracțiunii prevăzute la art.291 CP RM [48].*

În viziunea noastră, soluția instanței de apel este lamentabilă, iar discursul argumentativ în susținerea acesteia nu este neconsolidat de suport normativ și nu rezistă niciunei critici. Aceasta întrucât nu s-a ținut cont că alin.(1) art.361 din Codul contravențional apără, concomitent, și relațiile sociale cu privire la păstrarea în condiții de legalitate a armelor de foc și a munițiilor. În așa fel, s-au nesocotit cu desăvârșire stipulațiunile alin.(7) art.6 din Legea privind actele legislative, precum și cele consemnate la art.3 CP RM. Paralel, nu este clar: de ce s-a considerat că inculpatul a neglijat posibilitatea de provocare a unor urmări grave? Nedumerirea noastră rezidă în aceea că în dispoziția art.291 CP RM nu sunt prefigurate producerea unor urmări prejudiciabile. Însă, la acest aspect, vom reveni *infra* cu detalii. Deocamdată, se cuvine, cu titlu primordial, să amintim că prin *ope legis* instanța judecătorească nu este organ de urmărire penală, nu se manifestă în favoarea acuzării sau a apărării și nu exprimă alte interese decât interesele legii (alin.(2) art.24 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova [49] (în continuare – CPP RM)).

În ciuda regulii enunțate, instanța de apel a aderat la părerea acuzatorului de stat, fără a se expune asupra coraportului dintre art.291 CP RM și alin.(1) art.361 din Codul contravențional și fără a combate plauzibil poziția primei instanțe [50]. Or, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului [51] (în continuare – CtEDO) s-a statuat că: „omisiunea instanțelor de judecată de a prezenta suficiente motive în admiterea sau respingerea unor argumente conduce la violarea art.6 din Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale” (în continuare – CEDO) [52]. *A fortiori*, rolul fundamental al unei instanțe ierarhic superioare se rezumă, întâi de toate, la verificarea legalității hotărârilor emise de instanțele ierarhic inferioare. Din păcate, respectiva sarcină poate fi compromisă din mai multe considerente.

În acest fâgaș, M.Dunea a etalat: „arbitrariul care ar putea cuprinde sistemul înfăptuirii („)justiției(“), ori nedreptățile la care ar putea conduce lipsa temeinică de pregătire a unor persoane ajunse să exercite oficiul magistraturii (situații care, fără a ne apărea prea des întâlnite, nu au totuși, din nefericire, niciun caracter pe atât de excepțional pe cât ar fi de dorit), transformă actul interpretării și aplicării legii... , într-un instrument periculos pentru siguranța drepturilor garantate ale destinatarilor legii” [53].

Referindu-se la o ipoteză similară, atunci când, în realitate, fapta constituie o contravenție, însă instanțele de judecată admit contrariul, în sensul că ar exista o infracțiune, S.Brînza, pe bună dreptate, consemnează: „Cramponați mentalitar de justiția opresivă, acești factori de decizie urmăresc aplicarea unei răspunderi cât mai severe pe calea interpretării extensive defavorabile a legii penale. Reprezentând o reminiscență a sistemului autoritar de altădată, justiția opresivă de astăzi este alimentată din fondurile europene. Acest paradox nu mai consternează pe nimeni. Pe fundalul declarațiilor „de serviciu” cu privire la reformarea justiției și edificarea statului de drept, promotorii de astăzi ai justiției opresive s-au adaptat perfect la realitățile sociale moderne. „Justiție opresivă pe bani europeni” – constituie paradigma existențială pentru respectivii factori de decizie” [54].

Sintetizând cele conturate *supra*, punctăm că judecătorul nu este înzestrat cu atributul de legiferare. Dizolvând teza, s-ar putea spune: bună sau rea, legea trebuie respectată și aplicată ca atare, existând mecanisme legale care permit inițiative de modificare a acesteia, dar nu și autoritatea puterii judecătorești de a schimba voința exprimată a legiuitorului, prin procedeele interpretării extensive și denaturate a normelor [55].

În altă privință, se pune problema dacă pentru păstrarea armelor de foc și a munițiilor este susceptibilă operarea concomitentă a art.291 CP RM și alin.(1) art.361 din Codul contravențional. Reformulând: este oare posibilă aplicarea răspunderii simultane atât penale (art.291 CP RM), cât și contravenționale (alin. (1) art.361 din Codul contravențional) pentru păstrare neglijentă a armelor de foc și a munițiilor?

Răspunzând la această întrebare, notăm: prin sentința Judecătoriei Centru, mun. Chișinău, din 21 decembrie 2015, a fost încetat procesul penal în cauza privind învinuirea lui C.I. în săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.291 CP RM, în legătură cu faptul că există o hotărâre judecătorească definitivă asupra aceleiași persoane pentru aceeași faptă.

Pentru a se hotărî astfel, instanța de fond a constatat că: *C.I. este învinuit de către organul de urmărire penală pentru faptul că, la 12 noiembrie 2014, în jurul orelor 11.00-16.30, manifestând o atitudine neglijentă față de păstrarea armelor de foc și a munițiilor, a lăsat fără supraveghere arma de foc de model „CZ-110” cu 7 cartușe, deținute în mod legal, în automobilul personal de model „Rover 45”, unde ca rezultat al pătrunderii ilegale a persoanelor necunoscute în automobilul vizat, arma de foc și cartușele indicate au fost sustrase, iar până la moment nu a fost stabilit*

locul aflării lor, prin ce a încălcat regulile de păstrare a armelor de foc prevăzute de art.14 al Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, respectiv arma urma a fi purtată numai de titularul permisului corespunzător, cu aflarea în permanență numai asupra sa, fapt ignorat de către acesta, care a lăsat fără supraveghere arma de foc și cartușele vizate supra, părăsind automobilul, iar ca urmare a atitudinii sale neglijente a condiționat sustragerea acestora [56].

De data aceasta, soluția în cauză a fost însușită și de către instanțele ierarhic superioare. Astfel, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a relevat că: „instanțele judecătorești inferioare au stabilit corect și au motivat că în cazul când există o hotărâre definitivă asupra aceleiași persoane pentru aceeași faptă, se adoptă o sentință de încetare a procesului penal în conformitate cu prevederile pct.4) alin.(1) art.391 CPP RM. Din materialele cauzei rezultă că, conform procesului-verbal cu privire la contravenție din 27 noiembrie 2014, C.I. a fost sancționat în baza alin.(1) art.361 din Codul contravențional, cu amendă în mărime de 10 unități convenționale, în sarcina acestuia fiind reținută fapta: la 11 noiembrie 2014, ora 16.30, fiind posesor al unui pistol de model „CZ-110”, calibrul 9x19 mm, nr.0000, cu 7 cartușe, deținut în baza permisului de armă, a admis sustragerea armei... Colegiul penal consideră corectă concluzia instanței de apel, care efectuând o analiză comparativă a conținutului faptei reținute prin procesul-verbal cu privire la contravenție din 27 noiembrie 2014 și conținutului faptei reținute prin rechizitoriu, se constată că ambele acte procesuale cuprind una și aceeași faptă în privința aceleiași persoane. În această ordine de idei, prin prisma jurisprudenței europene (presupunem că s-a avut în vedere jurisprudența CtEDO sau a Curții Uniunii Europene de Justiție [57] – *n.a.*), procesul-verbal cu privire la contravenție din 27 noiembrie 2014 întocmit în privința lui C.I. echivalează cu o hotărâre definitivă cu privire la aceeași învinuire ca și în rechizitoriul cauzei penale supuse judecării” [58].

Din speță, în general, reiese că aceeași persoană nu poate fi sancționată mai mult decât o dată pentru un mod unic de comportament ilegal conceput pentru a leza aceleași valori sociale și relații sociale aferente. Altminteri, s-ar sfida principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală [59] de două ori pentru una și aceeași faptă cuprinsă la art.7 CEDO [60], precum și la alin.(2) art.7 CP RM [61], ceea ce este dezaprobat cu vehemență de către CtEDO [62].

În special, focusându-ne atenția pe art.291 CP RM și alin.(1) art.361 din Codul contravențional, deducem că este necesar de ales numai o singură normă, chiar dacă acestea aparțin unor ramuri diferite ale dreptului. Evidențiind maniera în care viciele de redactare ale unui text legal afectează garanțiile privind dreptul la un proces echitabil, s-a arătat că acest drept nu poate fi realizat atunci când „Judecătorul însuși se află în dificultate, fiind pus în situația de a opta între mai multe variante posibile, în lipsa unei reprezentări clare a regimului sancționator aplicabil” [63]. În context, reiterăm că

îndepărtarea îndoielilor [64] privitor la aplicarea ilicitului penal (art.291 CPRM) sau a celui contravențional (alin.(1) art.361 din Codul contravențional) urmează a fi realizată conform regulilor (de tălmăcire) *in dubio mitius*, precum și *lex posterior derogat priori* [65].

Spre deosebire de o mare parte dintre cei abilitați cu aplicarea legii penale din țara noastră, această nuanțare a fost înțeleasă corespunzător în pct.8 din Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele referitoare la sustragerea, șantajul și traficul ilicit de arme, muniții, explozive și dispozitive explozive”, nr.5 din 12 martie 2002 (cu modificările și completările ulterioare), specificându-se, *inter alia*, că: „în situația în care fapta persoanei (cum ar fi, încălcarea normelor de păstrare sau port a armelor și a munițiilor...), întrunește atât elementele constitutive ale unei contravenții, cât și cele ale unei infracțiuni, acesta urmează a fi tras doar la răspundere contravențională” [66].

Într-o strictă succesiune logică, se impune următoarea concluzie: în cazul încălcării regulilor de păstrare a armelor și munițiilor, persoanei urmează a-i fi incumbată răspunderea doar în temeiul alin.(1) art.361 din Codul contravențional. A rațiunea *per a contrario*, potrivit reglementărilor în vigoare, ar însemna alunearea în arbitrarium.

Referințe:

1. În concordanță cu art.2 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, prin „armă” se desemnează obiect sau dispozitiv, conceput sau adaptat, prin care un plumb, un glonț ori un alt proiectil sau o substanță nocivă gazoasă, lichidă ori în altă stare, pot fi descărcate cu ajutorul unei presiuni explozive, gazoase sau atmosferice ori prin intermediul unor alți agenți propulsori, în măsura în care se regăsește în una din categoriile prevăzute la Anexa 1.

Prin „armă de foc”, în contextul aceluiași articol, se înțelege arma portabilă cu țevă care poate arunca, este concepută să arunce sau poate fi transformată să arunce alice, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie. Se consideră că un obiect poate fi transformat pentru a arunca o alice, un glonț sau un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie dacă are aspectul unei arme de foc și, ca urmare a construcției sale ori a materialului din care este confecționat, poate fi transformat în acest scop. În sensul prezentei legi, în definiția armelor de foc nu sunt incluse armele prevăzute la categoriile C și D din Anexa 1.

Iar în art.1 din Directiva 2008/51/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 de modificare a Directivei 91/477/CEE a Consiliului privind controlul achiziționării și al deținerii de arme*, se subliniază că: „armă de foc” înseamnă orice armă portabilă cu țevă care poate expulza, este concepută să expulzeze sau poate fi transformată să expulzeze o alice, un glonț sau un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie, cu excepția cazului în care este exclusă pentru unul dintre motivele enumerate în secțiunea III din Anexa 1. Se consideră că un obiect poate fi transformat pentru a expulza o alice, un

glonț sau un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie dacă: 1) are aspectul unei arme de foc; și 2) ca urmare a construcției sale sau a materialului din care este confecționată poate fi rapid transformată în acest scop.

O definiție similară este redată și în Regulamentul (UE) nr.258/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 martie 2012 privind punerea în aplicare a articolului 10 din Protocolul Organizației Națiunilor Unite împotriva fabricării și traficului ilegale de arme de foc, piese și componente ale acestora, precum și de muniții, adițional la Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul ONU privind armele de foc) și de stabilire a măsurilor privind autorizațiile de export, importul și tranzitul pentru arme de foc, piese și componente ale acestora, precum și muniții**.

* Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2008, nr.L 179/7.

** Ibidem, 2012, nr.L 94/1.

2. Potrivit art.2 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, prin „muniție” se înțelege ansamblul format din tubul cartușului, încărcătura de azvârlire, capsă de aprindere și, după caz, din proiectil.

Conform art.1 din Directiva 2008/51/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 de modificare a Directivei 91/477/CEE a Consiliului privind controlul achiziționării și al deținerii de arme, „muniție” înseamnă muniția completă sau componentele acesteia, inclusiv tubul cartușului, capsele de inițiere, pulberea, gloanțele sau proiectilele, care sunt folosite într-o armă de foc, cu condiția ca aceste componente să facă ele însele obiectul unei autorizații în statul membru respectiv.

În mod asemănător, este definită noțiunea de „muniție” și în Regulamentul (UE) nr.258/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 martie 2012 privind punerea în aplicare a articolului 10 din Protocolul ONU împotriva fabricării și traficului ilegale de arme de foc, piese și componente ale acestora, precum și de muniții, adițional la Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul ONU privind armele de foc) și de stabilire a măsurilor privind autorizațiile de export, importul și tranzitul pentru arme de foc, piese și componente ale acestora, precum și muniții.

Nu în ultimul rând, S.Brînză și V.Stati au opinat, judicios, că noțiunea de „muniție” este generică pentru: 1) cartușele pentru armele de foc, pentru armele de auto-apărare, pentru armele de aruncare etc.; 2) încărcăturile pentru aruncătoarele de grenade și mortiere; 3) proiectile de artilerie; 4) bombele de aviație etc. În esență, este vorba despre orice grenadă, bombă sau alt proiectil ce conține un dispozitiv exploziv sau incendiar ori orice substanță sau materie expres destinată a fi descărcată printr-o armă. Nu are importanță dacă munițiile sunt accesorii pentru arme sau sunt aferente unei arme ori au un caracter autonom*.

* Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.181, 579; Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.629.

3. Notă informativă privind activitatea de supraveghere a circulației armamentului în anul 2014. http://www.igp.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nota_informativa_privind_activitatea_de_supraveghere_a_circu

latiei armamentului pentru anul 2014.pdf (vizitat 21 septembrie 2016); Nota informativă privind activitatea de supraveghere a circulației armamentului în anul 2015. http://www.igp.gov.md/sites/default/files/nota_inf_ssc-ca_12_luni_2015_pentru.pdf (vizitat 21 septembrie 2016); Notă informativă privind activitatea de supraveghere a circulației armamentului în perioada a 6 luni a anului 2016. http://www.igp.gov.md/sites/default/files/nota_informativa_privind_activitatea_de_supraveghere_a_circulatiei_armamentului_in_perioada_6_luni_2016.pdf (vizitat 21 septembrie 2016).

4. În prima decadă a secolului al XXI-lea, în cele 28 de state membre ale Uniunii Europene s-au înregistrat peste 10.000 de victime ale crimelor și omorurilor fără premeditare, ucise cu arme de foc, și în fiecare an se înregistrează peste 4.000 de sinucideri cu arme de foc. În medie, în Uniunea Europeană se înregistrează anual 0,24 omucideri și 0,9 sinucideri cu arme de foc la 100.000 de locuitori*.

* Comunicare a Comisiei către Consiliu și Parlamentul European: Armele de foc și securitatea internă a UE: protejarea cetățenilor și combaterea traficului ilegal. Bruxelles, 21 octombrie 2013. COM(2013) 716 final. <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/RO/1-2013-716-RO-F1-1.Pdf> (vizitat 21 septembrie 2016).

5. Amenințarea pe care o constituie folosirea crescândă a armelor de foc în scopuri criminale este subliniată și în Convenția Europeană privind controlul achiziționării și deținerii armelor de foc de către particulari din 28 iunie 1978*.

* Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Europene cu privire la controlul achiziționării și deținerii armelor de foc de către particulari, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 20 decembrie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.190.

6. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.222-227.

7. *Ibidem*, 2014, nr.104-109.

8. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

9. *Ad similis*, s-a considerat că păstrarea armei de foc lângă pat, precum și în sertarul noptierei se circumscrie noimei de incriminare cuprinsă la art.291 CP RM*.

* Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 11 mai 2016. Dosarul nr.1a-343/2016. http://cac.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/cac/get_decision_doc.php?decision_key=DA9B8B2B-FA2E-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-02-1a-3248-15022016-4170 (vizitat 21 septembrie 2016).

10. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19 aprilie 2016. Dosarul nr.1a-388/16. http://cac.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/cac/get_decision_doc.php?decision_key=B0E0928D-B820-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-02-1a-4545-01032016-5674 (vizitat 21 septembrie 2016).

11. Sentința Judecătorei sect. Buiucani, mun. Chișinău, din 03 iunie 2014. Dosarul nr.1-785/2014. http://www.jbu.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jbu/get_decision_doc.php?decision_key=410781E7-FEEA-E311-

8E3E-005056A5D154&case_title=Dosar-14-1-3004-2503-2014-12155 (vizitat 21 septembrie 2016).

12. Sentința Judecătorei r-nului Criuleni din 22 iunie 2015. Dosarul nr.1-183/15. http://www.jcr.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jcr/get_decision_doc.php?decision_key=2873F339-E218-E511-A983-005056A5FB1A&case_title=Dosar-24-1-823-23042015-2089 (vizitat 30 21 septembrie 2016).

13. Sentința Judecătorei r-nului Criuleni din 12 septembrie 2014. Dosarul nr.1-259/14. http://www.jcr.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jcr/get_decision_doc.php?decision_key=D0D98F9C-463A-E411-8956-005056A5FB1A&case_title=Dosar-24-1-1559-12082014-3476 (vizitat 21 septembrie 2016).

14. Sentința Judecătorei sect. Buiucani, mun. Chișinău, din 11 septembrie 2015. Dosarul nr.1-1192/2015. http://www.jbu.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jbu/get_decision_doc.php?decision_key=9907D97A-4D58-E511-B888-005056A5D154&case_title=Dosar-14-1-6056-04062015-7246 (vizitat 21 septembrie 2016).

15. Sentința Judecătorei r-nului Cimișlia din 24 decembrie 2015. Dosarul nr.1-198/15. http://www.jcm.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jcm/get_decision_doc.php?decision_key=0FA23E65-29AA-E511-A1AB-005056A5D154&case_title=Dosar-21-1-1970-30102015-928 (vizitat 21 septembrie 2016).

16. Codul contravențional al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24 octombrie 2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.

17. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bender din 17 octombrie 2013. Dosarul nr.04-4r-794-11092013. http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/cabe/cabe.php (vizitat 21 septembrie 2016).

18. Hotărârea Judecătorei r-nului Drochia din 16 decembrie 2013. Dosarul nr.26-4-1959-27112013. http://www.jdr.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jdr/get_decision_doc.php?decision_key=4084E768-4E67-E311-966A-005056A5FB1A&case_title=Dosar-26-4-1959-27112013-4914 (vizitat 21 septembrie 2016).

19. Hotărârea Judecătorei r-nului Căușeni din 22 septembrie 2014. Dosarul nr.4-406/14. http://www.jcs.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=E401CF24-AE47-E411-8E3E-005056A5D154&case_title=Dosar-18-4-1755-19082014-3325 (vizitat 21 septembrie 2016).

20. Hotărârea Judecătorei r-nuli Căușeni din 17 februarie 2015. Dosarul nr.4-6/2015. http://www.jcs.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=92EA502B-8BB6-E411-8112-005056A5D154&case_title=Dosar-18-4-2907-29122014-2903 (vizitat 21 septembrie 2016).

21. Hotărârea Judecătorei r-nului Căușeni din 26 mai 2016. Dosarul nr.4-152/2016. http://www.jcs.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=0DA006AB-0324-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-18-4-799-14042016-506 (vizitat 21 septembrie 2016).

22. Pentru o stare de fapt similară, s-au aplicat prevederile alin.(1) art.361 din Codul contravențional și în alte cazuri, *a se vedea*: Hotărârea Judecătorei r-nului Căușeni

din 15 martie 2015. Dosarul nr.4-45/2016. http://www.jcs.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=94E5F659-07EC-E511-A1AB-005056A5D154&case_title=Dosar-18-4-180-01022016-930 (vizitat 21 septembrie 2016); etc.

23. Decizia Judecătorei r-nului Căușeni, din 21 iulie 2016. Dosarul nr.4-256/2016. http://www.jcs.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=AA8514EE-1750-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-18-4-1246-15062016-217 (vizitat 21 septembrie 2016).

24. Se are în vedere: armele scurte sau lungi cu propulsie cu aer comprimat care, pentru aruncarea proiectilului, folosesc forța de expansiune a aerului comprimat sau a gazelor sub presiune cu energia la gura țevii mai mare de 7,5 J, poziția tarifară NM RM 9304 00 000; armele scurte (pistol sau revolver) confecționate special pentru a împrăștia gaze nocive, iritante sau de neutralizare, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9304 00 000; armele de asomare, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; armele cu tranchilizante, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; dispozitivele destinate pescuitului cu harpon, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9501; arbațele și arcurile destinate tirului sportiv, precum și săgețile aferente, poziția tarifară NM RM 9502; pistoalele de semnalizare, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; armele vechi, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9303 10 000; armele scurte sau lungi cu propulsie cu aer comprimat care, pentru aruncarea proiectilului, folosesc forța de expansiune a aerului comprimat sau a gazelor sub presiune cu energia la gura țevii mai mică de 7,5 J, poziția tarifară NM RM 9304 00 000; armele dezactivate, poziția tarifară NM RM 9304 00 000; pistoalele de start folosite în competițiile sportive, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; arme cu cartușe de tip Flobert, cu energia la gura țevii mai mică de 7,5 J, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; armele de recuzită, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; armele concepute în scopuri de salvare, cu condiția ca acestea să nu poată fi folosite decât în aceste scopuri, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; armele albe, poziția tarifară NM RM 9307 00 000; dispozitivele industriale, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 8205 59 300; dispozitive electroșoc, poziția tarifară NM RM 9304 00 000; spray-urile cu gaze lacrimogene sau iritante, poziția tarifară NM RM 9304 00 000.

25. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II, p.630.

26. De pildă, într-un caz din practica judiciară recentă* s-a decis că fapta de încălcare a regulilor de deținere și port a armei pneumatice (armă cu aer comprimat sau cu gaze sub presiune – armă care, pentru aruncarea proiectilului, folosește forța de expansiune a aerului comprimat sau a gazelor sub presiune aflate într-o butelie-recipient), se pretează normei contravenționale specificată la alin.(1) art.361 din Codul contravențional.

* Decizia Judecătorei r-nului Căușeni, din 21 iunie 2016. Dosarul nr.4-205/2016. http://www.jcs.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=481FBF0E-7038-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-18-4-966-10052016-35 (vizitat 21 septembrie 2016).

27. Stati V. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de insolvabilitate: Monografie*. Chișinău: CE USM, 2003, p.95.

28. Botnarenco M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală: Monografie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, p.211.

29. Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr.451 din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18 aprilie 2002, Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218 din 24 octombrie 2008, Codul de executare al Republicii Moldova nr.443 din 24 decembrie 2004, Anexa la Legea nr.160 din 22 iulie 2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, Legea nr.130 din 08 iunie 2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă). http://particip.gov.md/public/documente/119/ro_2631_12-Proiect-modifi-legisl-arme-2015.ro-cu-aviz-inter-repetat.doc (21 septembrie 2016).

30. În acord cu art.2 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, prin „arme (și muniții) letale”, se înțelege armă și muniții din categoria B lit.a)-l) și n), conform Anexei 1*, prin a căror utilizare se poate cauza moartea ori rănirea gravă a persoanelor.

* Se are în vedere: arme de foc supuse autorizării: a) armele de foc scurte semiautomate sau cu repetiție, poziția tarifară NM RM 9302 00 000; b) armele de foc scurte cu o singură lovitură, cu percuție centrală, poziția tarifară NM RM 9302 00 000; c) armele de foc scurte cu o singură lovitură, cu percuție anulară, cu o lungime totală mai mică de 28 cm, poziția tarifară NM RM 9302 00 000; d) armele de foc lungi semiautomate al căror încărcător sau cameră conține mai mult de trei cartușe, poziția tarifară NM RM 9303 30 000; e) armele de foc lungi semiautomate al căror încărcător sau cameră conține mai mult de trei cartușe, al căror încărcător este inamovibil sau armele pentru care nu este garantată transformarea, printr-un utilaj curent, în arme al căror încărcător sau cameră poate să conțină mai mult de trei cartușe, poziția tarifară NM RM 9303 30 000; f) armele de foc lungi cu repetiție și semiautomate cu țevă lisă, a căror țevă nu depășește 60 cm, poziția tarifară NM RM 9303 20 100; g) armele de foc civile semiautomate care au aparența unei arme de foc automate, pozițiile tarifare NM RM 9303 20 100; 9303 30 000; 9303 90 000; h) armele de foc lungi cu repetiție, altele decât cele menționate la lit.f), poziția tarifară NM RM 9303 20 950; i) armele de foc lungi cu o singură lovitură prin țevă ghintuită, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; j) armele de foc lungi semiautomate, altele decât cele cuprinse la lit.d)-g), poziția tarifară NM RM 9303 90 000; k) armele de foc scurte cu o singură lovitură, cu percuție anulară, de o lungime totală mai mare sau egală cu 28 cm, poziția tarifară NM RM 9303 30 000; l) armele de foc lungi cu o singură lovitură prin țevă lisă, precum și muniția corespunzătoare, pozițiile tarifare NM RM 9303 20 100; 9303 20 950; n) părțile esențiale ale armelor de foc prevăzute la lit.a)-m), mecanismele de închidere, camera și țeva armelor de foc, în calitate de obiecte separate, pozițiile tarifare NM RM 9305 10 000; 9305 21 000; 9305 29 000.

31. În corespundere cu art.2 din Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, prin „arme (și muniții) neletale”, se desemnează armă și muniții din categoria B lit.m) (arme de foc supuse autorizării: armele scurte (pistol sau revolver) cu proiectile din cauciuc, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9304 00000) și din categoria C, conform Anexei 1, care au scop utilitar sau care sunt destinate pentru agrement ori autoapărare, confecționate, astfel încât, utilizate fiind, să nu se cauzeze moartea persoanelor.

32. *Nota informativă* la Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr.451 din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18 aprilie 2002, Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24 octombrie 2008, Codul de executare al Republicii Moldova nr.443 din 24 decembrie 2004, Anexa la Legea nr.160 din 22 iulie 2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, Legea nr.130 din 8 iunie 2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă). http://particip.gov.md/public/documente/119/anexe/ro_2631_NOTA-INFORMATIVA.docx (21 septembrie 2016).

33. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Coteanu I., Seche L., Seche M. Ed. a II-a, revăzută. București: Univers enciclopedic gold, 2012, p.791.

34. *Ibidem*, p.304.

35. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor”, nr.31 din 09 noiembrie 1998. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=39 (vizitat 21 septembrie 2016).

36. *Veștile Sovietului Suprem al RSS Moldovenești*, 1961, nr.10.

37. Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II, p.581; Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.II, p.632.

38. În mod similar, se expun și alți autori, *a se vedea*: Dan E.I., Șulea C., Cernea V., Ilniczky P. Infracțiunea de nerespectare a regimului armelor și munițiilor. În: *Academica Science Journal, Studia Series*, 2012, no.1, p.90-96; Neață E., Petrescu Ș.B. *Infracțiuni la regimul armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive: Monografie*. București: Hamangiu, 2014, p.84; etc.

39. Boroș A. *Drept penal. Partea specială: Conform noului Cod penal*. Ed. a II-a revăzută. București: C.H. Beck, 2014, p.600.

40. Barbu I.A., Gheorghe G. Analiza infracțiunilor la regimul armelor și munițiilor prevăzute în Codul penal. În: *Pro Patria Lex*, 2011, vol.IX, nr.1, p.81-93.

41. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.36-38.

42. Боровинський С.Б. Кримінальна відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів за законодавством деяких зарубіжних Країн. В: *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2012, № 3, с.485-491; Боровинський С.Б. Недбале зберігання вогнепальної

зброї або бойових припасів як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст.264 КК України. В: *Право і Суспільство*, 2012, № 6, с.188-191; Боровинський С.Б. Уголовная ответственность за небрежное хранение огнестрельного оружия или боевых припасов в законодательстве постсоветских стран. În: *Legea și viața*, 2013, nr.12, p.22-26.

43. Asupra cauzelor acestei situații vom reveni *infra*.

44. Marschall K., Vlcek A. „In dubio mitius” als Auslegungsgroundsatz im neuen Strafrecht. În: *Österreichische Juristen-Zeitung*, 1974, no.29, p.389-396; Larouer Ch.J. *In the Name of Sovereignty? The Battle over In Dubio Mitius Inside and Outside the Courts*. Cornell Law School Inter-University Graduate Student Conference Papers. 2009, Paper 22. http://scholarship.law.cornell.edu/lps_clacp/22 (vizitat 21 septembrie 2016).

45. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.4.

46. *Ibidem*, 1995, nr.14.

47. Sentința Judecătorei Centrului, mun. Chișinău, din 03 decembrie 2015. Dosarul nr.1-374/15. http://www.jcn.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jcc/get_decision_doc.php?decision_key=3E6D24B1-B899-E511-86A1-005056A5FB1A&case_title=Dosar-20-1-12099-04062015-6471 (vizitat la 21 septembrie 2016).

48. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 14 ianuarie 2016. Dosarul nr.1a-1931/15. http://cac.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/cac/get_decision_doc.php?decision_key=8F793D4C-56D1-E511-A1AB-005056A5D154&case_title=Dosar-02-1a-23598-17122015-14365 (vizitat la 21 septembrie 2016).

49. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110, republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.248-251.

50. Spre regret, nu a fost sesizată instanța de recurs (prin depunerea unei cereri de recurs împotriva deciziei instanței de apel) pentru a se expune în privința acestui caz. Fără a ne hazarda asupra eventualei soluții ce putea fi dată de instanța de recurs, precizăm că, *de lege lata*, dacă faptei săvârșite i s-a dat o calificare greșită, constituie un temei independent pentru a casa hotărârea instanței inferioare (pct.12 alin.(1) art.427 CPP RM și pct.12 alin.(1) art.444 CPP RM).

51. Curtea Europeană a Drepturilor Omului este numită sugestiv „Curtea de la Strasbourg”.

52. Case of Hiro Balani vs Spain. Judgment of 09 December 1994. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57910> (vizitat 21 septembrie 2016); Case of Suominen vs Finland. Judgment of 01 July 2003. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61178> (vizitat 21 septembrie 2016); Cauza Grădinar vs Republica Moldova. Hotărârea din 08 aprilie 2008. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GRADINAR%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GRADINAR%20(ro).pdf) (vizitat 21 septembrie 2016); Cauza Vetroenco vs Republica Moldova. Hotărârea din 18 mai 2010. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/VE-TRENKO%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/VE-TRENKO%20(ro).pdf) (vizitat 21 septembrie 2016); Cauza Fomin vs Republica Moldova. Hotărârea din 11 ianuarie 2012. <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/04/FOMIN-RO.pdf> (vizitat 21 septembrie 2016); etc.

53. Dunea M. Despre cum o interpretare corectă a legii poate fi absurdă: medierea privind latura penală – cauză sui generis de înlăturare a răspunderii penale (sau: interpretarea în litera legii vs. interpretarea în spiritul legii). În: *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”*, Tomul LXI, Științe Juridice, 2015, nr.1, p.106.

54. Brînza S. Din nou despre interpretarea noțiunii de prostituție în practica judiciară a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr.6, p.2-9.

55. În același sens, *a se vedea*: Dunea M. *Despre cum o interpretare corectă a legii poate fi absurdă: medierea privind latura penală – cauză sui generis de înlăturare a răspunderii penale (sau: interpretarea în litera legii vs interpretarea în spiritul legii)*, p.104-105; Stati V. Observații critice referitoare la modificările și completările operate la 22.12.2014 în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.2, p.2-18.

56. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-1050/2016. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6498 (vizitat 21 septembrie 2016).

57. Curtea Uniunii Europene de Justiție este numită sugestiv „Curtea de la Luxemburg”.

58. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-1050/2016. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6498 (vizitat 21 septembrie 2016).

59. În accepțiunea jurisprudenței CtEDO, contravențiile au un „caracter penal”*. Natura juridică a contravențiilor a fost elucidată și de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova**, deslușind, printre altele, că „caracterul general al legii contravenționale și scopul pedepsei, care este atât de a pedepsi, cât și de a preveni, sunt suficiente pentru a arăta că sunt aplicabile principiile similare celor două legi: contravențională și penală”***.

* Cauza *Ziliberberg vs Republica Moldova*. Hotărârea din 01 februarie 2005. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ZILIBERBERG%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ZILIBERBERG%20(ro).pdf) (vizitat 21 septembrie 2016); Case of *Igor Pascari vs The Republic of Moldova*. Judgment of 30 August 2016. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165952> (vizitat 21 septembrie 2016); etc.

** Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a art. 473 alin. (1) pct.2) din Codul contravențional (examinarea recursului în procedura contravențională) (Sesizarea nr.6g/2015), nr.10 din 12 mai 2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.241-246.

*** *A se vedea*: pct.48 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art. 345 alin.(2) din Codul contravențional (individualizarea sancțiunii) (Sesizările nr.26g/2016 și nr.34g/2016), nr.10 din 10 mai 2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.204-205.

60. Chiriță R. Principiul legalității consacrat prin art.7

din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și obligațiile impuse statelor membre. În: *Caiete de Drept Penal*, 2007, nr.1, p.59-73.

61. Copețchi S., Martin D. Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale (art.208 CP RM) vs principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2015, nr.11, p.25-29.

62. Case of *Gradinger vs Austria*. Judgment of 23 October 1995. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57958> (vizitat 09 august 2016); Case of *Franz Fischer vs Austria*. Judgment of 29 May 2001. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59475> (vizitat 09 august 2016); Case of *Sergey Zolotukhin vs Russia*. Judgment of 10 February 2009. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91222> (vizitat 21 septembrie 2016); Case of *Ruotsalainen vs Finland*. Judgment of 16 June 2009. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92961> (vizitat 21 septembrie 2016); etc.

63. Decizia Curții Constituționale a României nr.573 din 03 mai 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.74¹ din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2011, nr.363; sau, în: Safta M., Costinescu S.M., Károly B. et al. *Decizii relevante ale Curții Constituționale: 2011-2013. Curtea Constituțională a României*. București: Universul Juridic, 2014, p.304-310.

64. În cauza *Del Rio Prada vs Spania*, Marea Cameră a CtEDO, a statuat la pct.93 că: „Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai dispărerea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor”*.

* Case of *Del Río Prada vs Spain*. Judgement of 21 October 2013. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127697> (vizitat la 21 septembrie 2016).

65. În acest context, F.Gény a postulat plastic că „aplicarea regulilor juridice trebuie să se facă în lumina unui drept just, care trebuie să reflecte viziunea legiuitorului chemat să fixeze cadrul formal pentru a asigura domnia lesnicioasă a justiției în viața concretă”*.

* Gény F. *Science et Technique en droit privé positif: Nouvelle contribution à la critique de la méthode juridique*. Paris: Societe du Recueil Sirey, 1924, p.254.

66. Рогатых Л.Ф. *Комментарий к постановлению Пленума Верховного Суда Российской Федерации «О судебной практике по делам о хищении, вымогательстве и незаконном обороте оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств» от 12 марта 2002 года № 5 с изменениями, внесенными Постановлением Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 6 февраля 2007 года № 7*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2011, с.11.

Recenzent:
Vitalie STATI,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

WHITE-COLLAR CRIMES IN THE PUBLIC AND PRIVATE SECTORS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Lilia GÎRLA,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)
Jacob RUB,
or. Haifa, Israel,
doctorand (USM)

În cadrul acestui articol științific, noi am decis să supunem unei analize detaliate practica judiciară a Republicii Moldova în materia crimelor gulerelor albe. Ținând cont, pe de o parte, de caracterul răspândit pe larg al acestui fenomen și, prin urmare, de o gamă largă de cauze penale examinate de către instanțele de judecată, precum și de raționalitatea investigației științifice, pe de altă parte, am decis să limităm studiul nostru doar la cele mai recente cauze (anii 2013-2016 (primele șase luni)), pe marginea cărora s-a expus Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova.

Pe cale de consecință, am obținut rezultate științifice noi, care, în opinia noastră, vor îmbunătăți semnificativ conceptul „fenomenul criminalității gulerelor albe”. Mai mult, concluziile noastre deduse din analiza deciziilor judecătorești sunt concentrate nu doar asupra clarificării naturii juridice a crimelor, ce fac parte din lista criminalității gulerelor albe, dar și asupra conturării portretului biopsihosocial al infractorului. Susținem că toate aceste rezultate vor contribui semnificativ la o abordare comprehensivă și la clarificarea celor mai discutabile și complexe probleme criminologice pe care le generează criminalitatea gulerelor albe.

Cuvinte-cheie: criminalitatea gulerelor albe; cauza penală; sustragerea averii; fraudă; înșelaciune; abuz de încredere; abuz de putere; exces de putere; act de corupție; fals în acte publice.

* * *

In the realm of our scientific article we decided to submit to a profound analysis the judicial practice of the Republic of Moldova. Taking into account, from one side, the extensive and wide-spread character of the white-collar criminality phenomenon and, as a result, a great deal of criminal cases inside the judicial instances connected to white-collar criminality, and reasonability of a scientific research, from another side, we decided to limit our survey only to the most recent (2013-2016 (first six months)) criminal decisions edited in the perimeter of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.

As a consequence, we have obtained a lot of important scientific results which in our opinion will improve significantly the concept and the real nature of the phenomenon of white-collar crime. More than it, our conclusions obtained from the criminal decisions will be focused upon the matter of category of the white-collar crime, on the one hand, both the matter of personality of the white-collar offender (bio-social-psychological profile). Together, all those results will contribute significantly to comprehension of the most disputable and complex criminological problem of white-collar crime.

Keywords: white-collar criminality; criminal case; embezzlement; acts of dishonesty; fraud; abuse of trust; abuse of power; excess of power; act of corruption; forgery in official documents.

As such, according to our empirical findings, white-collar criminality is a wide-spread phenomenon in the Republic of Moldova, and the judicial instances are filled with such criminal cases. We cannot forget that there are a lot of categories of white-collar violations which are situated out the Substantive Criminal Law and they cannot be adequately calculated and taken into consideration.

In order to succeed we have selected 50 of criminal sentences edited by the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova for the period since 2013 till 2016. Such criminal sentences we have distributed as following:

- 2013 – 2 cases [1];
- 2014 – 15 cases [2];
- 2015 – 9 cases [3];
- 2016 (first six months) – 21 cases [4].

More than it, in the realm of our survey we have divided all the cases (47) into two big groups in function of the sector where the white-collar crime was committed. Thus, we have emphasized two criteria:

1. White-collar crimes committed in *the public sector* – 21 criminal cases;
2. White-collar crimes committed in *the private sector* – 26 criminal cases.

Table 1

White-collar crimes in the public sector of the Republic of Moldova – 21 cases selected from the Chancery of the Supreme Court of Justice since 2014 till 2016 (June)

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 31 years old (Male)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.

2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Kishinev	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption.
3.	<i>Professional status:</i> The police officer	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment for 5 years on probation, criminal fine in the size of 1500 conventional units. <i>Complementary punishment</i> – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 2 years.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
2. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1 ra-889/14. Decision from May 28, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 37 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Kishinev	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption. Excess of power.
3.	<i>Professional status:</i> The police officer	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment for 2 years on probation. Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 2 years.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
3. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-1045/2014. Decision from June 11, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 45 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Drokya	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption. Excess of power.
3.	<i>Professional status:</i> The police officer	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment for 5 years on probation; criminal fine of 200 conventional units (4.000 leys). Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 3 years.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
4. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.4-1re-206/14. Decision from June 19, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 31 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Drokya	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption.
3.	<i>Professional status:</i> The police officer	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment for 5 years on probation, criminal fine in the size of 2000 conventional units (40.000 leys). <i>Complementary punishment</i> – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 5 years.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
5. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.4-1re-170/14. Decision from June 26, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 47 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.

2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Yaloveny	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption.
3.	<i>Professional status:</i> The police officer	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment for 6 years in the penitentiary of medium security, criminal fine in the size of 1000 conventional units (20.000 leys). <i>Complementary punishment</i> – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 3 years.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
6. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no. 1ra-1207/2014. Decision from October 14, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 29 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Brycheny	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption.
3.	<i>Professional status:</i> The police officer of road traffic authority (Highway Patrol)	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> not applied. The person is acquitted.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
7. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no.4-1re-149/2014. Decision from October 30, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 60 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Kishinev	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption.
3.	<i>Professional status:</i> Head-officer of An Administrative Council	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment for 4 years on probation, criminal fine in the size of 600 conventional units. <i>Complementary punishment</i> – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 3 years.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
8. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no. 1ra-1404/2014. Decision from November 04, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 50 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Soroka	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption.
3.	<i>Professional status:</i> The physician in a hospital	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> criminal fine of 150 conventional units.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		
9. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no. 4-1re-24/15. Decision from January 22, 2015.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 44 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Chymyshlya	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of corruption.
3.	<i>Professional status:</i> The police officer	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment for 2 years on probation. <i>Complementary punishment</i> – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 2 years.
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person):</i> absent		

10. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-309/2016. Decision from February 24, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 51 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Yaloveny</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The Mayor of the City (Portreeve)</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: is not displayed because the term for criminal prosecution has been expired.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		
11. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-657/2016. Decision from March 16, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 33 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Strasheny</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The police officer</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 5,6 years in the penitentiary of medium security; criminal fine of 6000 conventional units (120.000 leys). Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement during 7 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		
12. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-558/2016. Decision from April 05, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 28 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The police officer</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 6 years in the penitentiary of medium security; criminal fine of 1500 conventional units (30.000 leys). Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity during 2 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		
13. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-684/2016. Decision from April 12, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: a criminal group</i> – the first offender – 33 years old (Male); – the second offender – 33 years old (Male); – the third offender – 31 years old (Male); – the fourth offender – 23 years old (Female).	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption. Abuse of power</i>
3.	<i>Professional status: Police officers</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: not established yet. Criminal proceeding is not finished.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		

14. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ds-5/16. Decision from April 12, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 29 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption. Excess of power. Trafficking in fire-arms, Trafficking in drugs.</i>
3.	<i>Professional status: The police officer</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 5,6 years in the penitentiary of medium security; criminal fine of 4200 conventional units (84.000 leys). Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 2 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		

15. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-41/2016. Decision from April 13, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 53 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Oknytsa</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The customs official</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 5 years on probation; criminal fine of 2000 conventional units (40.000 leys). Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in customs during 5 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		

16. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.4-1re-98/2016. Decision from April 14, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 35 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Ryshkany</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Abuse of power. Forgery in public documents. Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The police officer of road traffic (Highway Patrol)</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 5 years on probation; criminal fine in the size of 1000 conventional units (20.000 leys). Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity in law enforcement authorities during 4 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		

17. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-335/2016. Decision from April 19, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 33 years old (Female)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Ryshkany</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The police officer</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 5 years on probation; criminal fine of 1000 conventional units (20.000 leys). Complementary punishment: restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity during 3 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		

18. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-516/2016. Decision from April 19, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 39 years old (Female)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Floreshty</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The prosecutor</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 7 years in the penitentiary for female offenders; criminal fine of 1000 conventional units (20.000 leys). Complementary punishment: restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity during 3 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		
19. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra -858/16. Decision from April 20, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 26 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Chimishlya</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption. Forgery in public documents.</i>
3.	<i>Professional status: The police officer</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 5 years on probation; criminal fine of 1150 conventional units. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity during 3 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		
20. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1cs-63/2016. Decision from May 17, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 37 years old (Male).</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Drokya</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The judge</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: not established yet. Criminal proceeding doesn't finished.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		
21. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-761/2016. Decision from May 24, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 32 years old (Male).</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The police officer</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment for 5 years on probation; criminal fine of 2000 conventional units (40.000 leys). Complementary punishment – restriction to occupy certain posts in public service or to execute activity of law enforcement during 5 years.</i>
4.	<i>Previous conviction (criminal history of the person): absent</i>		

Submitted to a profound analysis the white-collar crimes committed in **the public sector** from the Republic of Moldova we can formulate the following basic standpoints:

I. Concerning to the circumstance related to per-

sonality of the white-collar offender from the public sector we have found the following results:

1) *Age on the date when a criminal offence was perpetrated:*

– 26-29 years old – 4 cases (19,05%);

- 31-39 years old – 10 cases (47,62%);
- 44-47 years old – 3 cases (14,29%);
- 50-60 years old – 4 cases (19,05%).

* **Remark:** There are 18 male offenders (85,71%) and 3 female (14,29%).

2) *Place where the criminal offence was perpetrated:*

- Kishinau (the capital of Moldova) – 7 cases (33,33%);
- Other towns – 14 cases (66,67%).

3) *Professional status of the white-collar offender:*

- A police officer – 15 cases (71,43%);
- Other public servants – 6 cases (28,57%), including: a judge; a customs officer; a prosecutor; a physician; a mayor of the city, a head of an Administrative Council.

4) *Previous criminal history of the person:* absent in 100% cases.

II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed perpetrated by the white-collar offender from the public sector can be presented by the following results:

1) *Circumstances of the case:* linked to profession in 100% of cases;

2) *Nature of misdeed:*

- Acts of corruption – in 21 cases (100%);
- Forgery in public documents – in 2 cases (1,05%);
- Abuse of power – in 2 cases (10,5%);
- Excess of power – in 3 cases (14,28%);
- Trafficking in fire-arms – in 1 case (4,76%);

- Trafficking in drugs – in 1 case (4,76%).

* **Remark:** All the cases committed by the public officials have been associated by acts of corruption in 100%, some of them have been perpetrated together with forgery in public documents, abuse or excess of power, as well as with trafficking in drugs or fire-arms.

3) *Criminal punishment applied to the person:*

▪ **Basic punishment** (**Remark in a majority of cases the offender has been submitted to a cumulative punishment (imprisonment and criminal fine simultaneously):*

- Imprisonment when the probation term is applied – in 11 cases. Term of probation applied – from 2 to 5 years.

- Imprisonment on a certain term in a penitentiary – in 5 cases. Term of imprisonment applied – from 5,6 years to 7 years.

- Criminal fine – in 15 cases. The size of criminal fine is from 150 (3.000 leys) till 6.000 conventional units (120.000 leys).

▪ **Complementary punishment.** Restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity as a complementary punishment has been applied towards all the convicted persons.

▪ The criminal punishment has not been applied – in 4 cases, as follows:

- Acquittal (discharge from criminal proceedings) – 1 case;

- The status of restrictions has been expired – 1 case;

- Not finished criminal proceeding yet – 2 cases.

Table 2

White-collar crimes in the private sector of the Republic of Moldova – cases selected from the Chancery of the Supreme Court of Justice since 2014 till 2016 (June)

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> - 46 years old (Male); - 39 years old (Female).	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Komrat	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Abuse of power. Embezzlement. Forgery in official documents. False denunciation.
3.	<i>Professional status:</i> The Director of an Enterprise The Vice-director of an Enterprise	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> - The first offender: imprisonment for the term of 11 years in the penitentiary of maximum security. - The second offender: imprisonment for the term of 8 years in the penitentiary for women.
4.	<i>Criminal history of the person:</i> absent		<i>Complementary punishment:</i> - The first offender: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 4 years. - The second offender: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 3 years.

2. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-905/2013. Decision from October 23, 2013.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 41 years old (Male)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.
2.	Place where the criminal offence was perpetrated: Kahool	2.	Nature of misdeed: Acts of corruption.
3.	Professional status: The Head of Communication Service of a Firm	3.	Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 1000 conventional units. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.
4.	Criminal history of the person: absent		
3. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-193/14. Decision from January 29, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 37 years old (Male)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.
2.	Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev	2.	Nature of misdeed: Abuse of power. Embezzlement. Forgery in official documents.
3.	Professional status: The Director of an Enterprise	3.	Criminal punishment applied to the person: imprisonment for the term of 7,6 years in the penitentiary of medium security. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 5 years.
4.	Criminal history of the person: absent		
4. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-83/2014. Decision from April 01, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 53 years old (Female)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.
2.	Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev	2.	Nature of misdeed: Abuse of power. Forgery in State symbols and trade marks. False denunciation. Forgery in official documents.
3.	Professional status: The manager of a Bankruptcy process	3.	Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 1500 conventional units (30.000 leys). Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 3 years.
4.	Criminal history of the person: absent		
5. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-872/2014. Decision from May 14, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 43 years old (Male)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.
2.	Place where the criminal offence was perpetrated: Ungheny	2.	Nature of misdeed: Abuse of power.
3.	Professional status: The manager of an Enterprise	3.	Criminal punishment applied to the person: no punishment applied. Acquittal.
4.	Criminal history of the person: absent		
6. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-1118/14. Decision from June 25, 2014.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	

1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 55 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Dubossary</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Abuse of power.</i>
3.	<i>Professional status: The Vice-President of a Corporation</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: no punishment applied. Acquittal.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
7. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-1196/2014. Decision from July 22, 2014.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 32 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Forgery in documents. Abuse of power. Embezzlement by abuse of trust.</i>
3.	<i>Professional status: The Vice-President of a Corporation</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment on the term of 5 years in the penitentiary of medium security. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 4 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
8. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.4-1re-285/2014. Decision from September 25, 2014.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 64 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Yaloveny</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Abuse of power. Forgery of public documents. Using of counterfeited documents.</i>
3.	<i>Professional status: The factory Director</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 1500 conventional units.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
9. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no.1ra-1624/14. Decision from December 15, 2014.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 29 years old (Female)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Edyntsy</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Forgery in documents. Abuse of power. Embezzlement by abuse of trust.</i>
3.	<i>Professional status: The Manager of an Enterprise</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 500 of conventional units. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
10. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-241/2015. Decision from February 25, 2015.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 44 years old (Female)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Forgery in documents. Abuse of power. Embezzlement by abuse of trust.</i>

3.	<i>Professional status: The Top-Manager of a Bank</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment on the term of 9 years in the penitentiary for women. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 3 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
<i>11. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-378/2015. Decision from April 28, 2015.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 30 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Forgery in documents. Abuse of power.</i>
3.	<i>Professional status: The notary</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment on the term of 3 years on probation. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 3 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
<i>12. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-424/2015. Decision from May 05, 2015.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 58 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Forgery in documents. Abuse of power.</i>
3.	<i>Professional status: The notary</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: no punishment applied. Acquittal.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
<i>13. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-540/2015. Decision from May 19, 2015.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 23 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Chyadyr-Lunga</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Embezzlement by abuse of trust. Forgery in documents. Abuse of power.</i>
3.	<i>Professional status: The General Director of an Enterprise</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment on the term of 3 years on probation. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute activity of enterprise's management during 4 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		
<i>14. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-501/2015. Decision from June 30, 2015.</i>			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 60 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Komrat</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Embezzlement by abuse of trust. Forgery in documents. Abuse of power.</i>
3.	<i>Professional status: The General Director of an Enterprise</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment on the term of 10 years in the penitentiary of medium security.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		

15. *Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova*. Criminal record no. 1ra-1067/2015. Decision from November 11, 2015.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 51 years old (Female)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Beltsy</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Acts of corruption.</i>
3.	<i>Professional status: The expert appraiser at the Expertise and Certification Agency</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 500 conventional units. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		

16. *Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova*. Criminal record no. 1ra-786/2015. Decision from November 17, 2015.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 53 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Embezzlement by abuse of trust. Forgery in documents. Abuse of power.</i>
3.	<i>Professional status: The General Director of an Enterprise</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment on the term of 8 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		

17. *Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova*. Criminal record no. 1ra-7/2016. Decision from December 15, 2015.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 43 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Embezzlement by abuse of trust. Forgery in documents.</i>
3.	<i>Professional status: The Driver of a Bank Officer</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: not applied. The violation has been appreciated by the judicial instance as an administrative one.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		

18. *Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova*. Criminal record no. 1ra-7/2016. Decision from January 26, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 32 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev</i>	2.	<i>Nature of misdeed: Embezzlement by abuse of trust. Forgery in documents. Abuse of power.</i>
3.	<i>Professional status: The Vice-President of a Corporation</i>	3.	<i>Criminal punishment applied to the person: imprisonment on the term of 5 years un a penitentiary of medium security. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute activity of enterprise's management during 4 years.</i>
4.	<i>Criminal history of the person: absent</i>		

19. *Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova*. Criminal record no. 1ra-7/2016. Decision from February 02, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 57 years old (Male)</i>	1.	<i>Circumstances of the case: linked to profession.</i>

2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Kihinev	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Embezzlement by abuse of trust. Forgery in documents. Abuse of power.
3.	<i>Professional status:</i> The Director of an Enterprise	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment on the term of 8 years un a penitentiary of medium security.
4.	<i>Criminal history of the person:</i> absent		
20. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no. 1ra-64/2016. Decision from February 24, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 29 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Aneny Noy	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Abuse of power. Forgery in documents. Embezzlement.
3.	<i>Professional status:</i> The Top Manager of an Enterprise	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> imprisonment on the term of 8 years un a penitentiary of medium security. criminal fine in the size of 500 conventional units (10.000 leys). <i>Complementary punishment:</i> restriction to occupy certain posts or to execute activity of enterprise's management during 4 years.
4.	<i>Criminal history of the person:</i> absent		
21. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no.1ra-48/2016. Decision from March 01, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 47 years old (Female)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Drokya	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Abuse of power. Forgery in documents. Embezzlement.
3.	<i>Professional status:</i> The Head Accountant of an Enterprise	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> no punishment applied. Acquittal.
4.	<i>Criminal history of the person:</i> absent		
22. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no.1ra-34/2016. Decision from March 15, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 57 years old (Male)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Kishinev	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Abuse of trust. Forgery in documents. Embezzlement.
3.	<i>Professional status:</i> The Director of an Enterprise	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> criminal fine in the size of 500 conventional units. <i>Complementary punishment:</i> restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.
4.	<i>Criminal history of the person:</i> absent		
23. <i>Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova.</i> Criminal record no.1ra-15/2016. Decision from March 22, 2016.			
I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	<i>Age on the date when a criminal offence was perpetrated:</i> 57 years old (Female)	1.	<i>Circumstances of the case:</i> linked to profession.
2.	<i>Place where the criminal offence was perpetrated:</i> Kishinev	2.	<i>Nature of misdeed:</i> Acts of dishonesty. Forgery in documents. Embezzlement.
3.	<i>Professional status:</i> The accountant (bookkeeper) of a Municipal Enterprise	3.	<i>Criminal punishment applied to the person:</i> criminal fine in the size of 1000 conventional units. <i>Complementary punishment:</i> restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.
4.	<i>Criminal history of the person:</i> absent		

24. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-45/2016. Decision from March 29, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 37 years old (Male)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.
2.	Place where the criminal offence was perpetrated: Kishinev	2.	Nature of misdeed: Acts of dishonesty. Forgery in documents. Embezzlement. Acts of Corruption.
3.	Professional status: The financial Director of a Municipal Enterprise	3.	Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 1000 conventional units. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.
4.	Criminal history of the person: absent		

25. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-721/2016. Decision from April 06, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 35 years old (Male)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.
2.	Place where the criminal offence was perpetrated: Beltsy	2.	Nature of misdeed: Acts of dishonesty. Forgery in documents. Abuse of power. Tax evasion. Acts of corruption.
3.	Professional status: The Head of a Corporation	3.	Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 400 conventional units. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.
4.	Criminal history of the person: absent		

26. Chancery of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. Criminal record no. 1ra-546/2016. Decision from June 07, 2016.

I. Circumstances related to personality		II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed	
1.	Age on the date when a criminal offence was perpetrated: 49 years old (Male)	1.	Circumstances of the case: linked to profession.
2.	Place where the criminal offence was perpetrated: Dondusheny	2.	Nature of misdeed: Abuse of power. Forgery in documents.
3.	Professional status: The Head of Technical Service of a Firm	3.	Criminal punishment applied to the person: criminal fine in the size of 400 conventional units. Complementary punishment: restriction to occupy certain posts or to execute certain professional activity during 2 years.
4.	Criminal history of the person: absent		

Concerning white-collar crimes in the private sector of the Republic of Moldova we can formulate the following basic standpoints:

I. Concerning to the circumstance related to personality of the white-collar offender from the private sector we have found the following results:

1) Age on the date when a criminal offence was perpetrated:

- 23-29 years old – 3 persons (11,12%);
- 30-39 years old – 7 persons (25,92%);
- 40-49 years old – 7 persons (25,92%);
- 50-59 years old – 8 persons (29,63%);
- 60-64 years old – 2 persons (7,41%).

* **Remark:** Taking into account those 27 offenders in 26 criminal cases, we have made our calculations in function of number of the offenders rather than number of cases.

In the private sector white-collar female offenders are much more involved in fraudulent activity in comparison with public sector. Especially, in 27 offenders 7 have been female, which constitute (25,92%), while in public sector white-collar female offenders have been met only in 14,29% (3 persons from 21).

There are 20 male offenders (74,08%) and 7 female (25,92%).

2) Place where the criminal offence was perpetrated:

- Kishinev (the capital of Moldova) – 13 cases (50%);
- Other towns – 13 cases (50%).

3) Professional status of the white-collar offender:

- Heads of companies (including: directors, vice-directors, presidents, vice-presidents of corporations, enterprises etc.) – 14 persons (51,85%);

– Chiefs who occupy position of trust (including: managers, including top-managers of corporations, heads of different services inside the corporations, managers of bankruptcy process) – 7 persons (25,92%)

- Accountants – 2 persons (7,41%)
- Notaries – 2 persons (7,41%);
- Driver of a bank – 1 persons (3,71%)

II. Circumstances related to the essence of the criminal misdeed perpetrated by the white-collar offender from the public sector can be presented by the following results:

1) *Circumstances of the case*: linked to profession in 100% of cases;

2) *Nature of misdeed*:

- Abuse of power – in 20 cases (76,92%);
- Embezzlement – in 16 cases (61,54%);
- Forgery in documents – in 22 cases (84,62%);
- Abuse of trust (acts of dishonesty) – in 4 cases (15,38%);
- Acts of corruption – in 4 cases (15,38%);
- Tax evasion – in 1 case (3,85%);
- False denunciation (in a criminal proceeding) – in 2 cases (7,69%);
- Forgery in State symbols and trade marks – in 1 case (3,85%).

3) *Criminal punishment applied to the person*:

▪ **Basic punishment**:

– Imprisonment when the probation term is applied – in 2 persons. Term of probation applied – 3 years.

– Imprisonment on a certain term in a penitentiary – in 10 persons. Term of imprisonment applied – from 5 years to 11 years.

– Criminal fine – in 11 persons. The size of criminal fine is from 400 till 1500 conventional units.

▪ **Complementary punishment**: restriction to occupy certain posts in public service and to execute professional activity as a complementary punishment has been applied towards 18 convicted persons.

▪ The criminal punishment has not been applied – in cases, as follows:

– Acquittal (discharge from criminal proceedings) – 3 persons;

– Administrative violation – 1 person.

Based on the foregoing, we come to the following conclusions:

– *The golden age of white-collar criminality is the age of 40*. We can see that the prevalence of the persons engaged in criminal white-collar criminality in private sector of the Republic of Moldova is observed in persons older than 40, especially there are 17 persons. As a result, older offenders (> 40 years old) are met in 62,96% of persons under the charge. While in public sector the medium age is lesser (<40 years old in 66,67%). We assume that it is linked with the specific character of the job which is executed by the defendant. In such a manner, in public sector the offender often is a young man who is selected for the job in law enforcement authorities of the State, whose salary is very little, and who commits acts of

corruption in connection with his profession. Often, such acts of corruption are associated with abuse or excess of power. At the same time, a classic profile of a white-collar offender in the private sector is significantly different: often it is a person older than 40 years old, with great experience in management and finances, with good material situation, who commits grievous criminal offences in the sphere of embezzlements by abuse of trust associated with forgery in official documents. Indeed, they can be called white-collar criminals. Among them acts of corruption are met rarely.

– Often white-collar women offenders are more engaged in private sector, rather than in public sector.

– All the offenders charged with and convicted for these categories of white-collar crimes are without previous conviction (the criminal history is absent).

– Absolutely all criminal misdeeds are directly linked to the profession of the offender and committed during the period when the person has been employed.

– The offender has been submitted to a cumulative punishment (imprisonment and criminal fine simultaneously) for the majority of white-collar cases perpetrated in the public sector, while the white-collar offenders from the private sector have been submitted only to one basic punishment (or imprisonment, or criminal fine). In spite of this fact, white-collar offenders from private sector are submitted to more harsher and severe punishment than the defendants from public sector, especially, the term of imprisonment is increased and is applied more often.

– In the majority of white-collar cases perpetrated in the public sector the offender has been charged with and convicted for acts of corruption, while in case of white-collar offenders from the private sector there is detected an absolute prevalence of the cases of abuse of trust (acts of dishonesty) and embezzlement.

References:

1. *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-568/13. Decizia Colegiului penal lărgit din 17 septembrie 2013 în privința lui Catranji V.II.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-905/2013. Decizia Colegiului penal lărgit din 23 octombrie 2013 în privința lui Botica Ig.Gh.

2. *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-193/14. Decizia Colegiului penal lărgit din 29 ianuarie 2014 în privința lui Balint S.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.4-1re-106/14. Decizia Colegiului penal din 19 martie 2014 în privința lui Damian R.L.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-83/2014. Decizia Colegiului penal lărgit din 01 aprilie 2014 în privința lui Casian T.T.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-872/2014. Decizia Colegiului penal lărgit din 14 mai 2014 în privința lui Tolocica L.V.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii*

Moldova. Dosarul nr.1ra-889/14. Decizia Colegiului penal lărgit din 28 mai 2014 în privința lui Cobili V.V.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1045/2014. Decizia Colegiului penal lărgit din 11 iunie 2014 în privința lui Baranetchi A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.4-1re-206/14. Decizia Colegiului penal din 19 iunie 2014 în privința lui Borș A.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1118/14. Decizia Colegiului penal lărgit din 25 iunie 2014 în privința lui Gilcă I.M.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1196/2014. Decizia Colegiului penal lărgit din 22 iulie 2014 în privința lui Avornicița V.N.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.4-1re-170/14. Decizia Colegiului penal din 26 iunie 2014 în privința lui Sănduța M.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.4-1re-9/2016. Decizia Colegiului penal din 25 septembrie 2014 în privința lui Țurcan T.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1207/2014. Decizia Colegiului penal lărgit din 14 octombrie 2014 în privința lui Balan A.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.4-1re-149/2014. Decizia Colegiului penal din 30 octombrie 2014 în privința lui Cherdivara T.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1404/2014. Decizia Colegiului penal lărgit din 04 noiembrie 2014 în privința lui Babără Ig.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1624/14. Decizia Colegiului penal lărgit din 15 decembrie 2014 în privința lui Mansurov V.A.

3. *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.4-1re-24/2015. Decizia Colegiului penal din 22 ianuarie 2015 în privința lui Sturza V.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-241/2015. Decizia Colegiului penal lărgit din 25 februarie 2015 în privința lui Slimovschi E.T.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-378/2015. Decizia Colegiului penal lărgit din 28 aprilie 2015 în privința lui Culava D.T.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-424/2015. Decizia Colegiului penal lărgit din 05 mai 2015 în privința lui Gorii V.I.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-540/15. Decizia Colegiului penal lărgit din 19 mai 2015 în privința lui Constantinov C.V.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-501/2015. Decizia Colegiului penal lărgit din 30 iunie 2015 în privința lui Catranji V.II.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1067/2015. Decizia Colegiului penal lărgit din 11 noiembrie 2015 în privința lui Piscorscaia S.V.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-786/2015. Decizia Colegiului penal lărgit din 17 noiembrie 2015 în privința lui Djacovici M.Dj.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-1517/2015. Decizia Colegiului penal lărgit din 15 decembrie 2015 în privința lui Botnaru D.I.

4. *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-141/16. Decizia Colegiului pe-

nal lărgit din 26 ianuarie 2016 în privința lui Avornicița V.N.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-7/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 02 februarie 2016 în privința lui Karatun V.I.S.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-64/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 24 februarie 2016 în privința lui Morei A.D.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-309/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 24 februarie 2016 în privința lui Catan M.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-48/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 01 martie 2016 în privința lui Melnic V.I.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-34/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 15 martie 2016 în privința lui Neghină P.Gh., Neghină M.P., Bodnari Iu.D.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-15/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 22 martie 2016 în privința lui Ostafii Cl.D.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-45/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 29 martie 2016 în privința lui Burghelea V.I.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-721/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 06 aprilie 2016 în privința lui Tripăduș R.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-657/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 16 martie 2016 în privința lui Acriș S.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-558/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 05 aprilie 2016 în privința lui Covalschi Gh.V.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ds-5/16. Încheierea Colegiului penal lărgit din 12 aprilie 2016 în privința lui Grigoriev I.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.4-1re-98/2016. Decizia Colegiului penal din 14 aprilie 2016 în privința lui Țurcanu P.M.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-684/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 12 aprilie 2016 în privința lui Rusu R.M., Gorea V.A., Cebotari V.I., Gherciu M.P.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-41/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 13 aprilie 2016 în privința lui Sorbalo A.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-335/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 19 aprilie 2016 în privința lui Loziuc T.V.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-516/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 19 aprilie 2016 în privința lui Popescu A.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-858/16. Decizia Colegiului penal lărgit din 20 aprilie 2016 în privința lui Tomescu Gh.A.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1cs-63/2016. Încheiere din 17 mai 2016 în privința lui Ghedreutan V.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-761/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 24 mai 2016 în privința lui Prodan O.S.; *Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. Dosarul nr.1ra-546/2016. Decizia Colegiului penal lărgit din 07 iunie 2016 în privința lui Solomon Gh.P.

REGIMUL JURIDIC AL CONTRACTELOR COMERCIALE

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

Contractele comerciale se prezintă ca o instituție juridică diferită prin caracteristicile sale față de contractul civil clasic, ce se revede prin regimul lui juridic special.

Cuvinte-cheie: contracte comerciale; dreptul afacerilor; regimul juridic al contractelor comerciale; trăsăturile specifice ale contractului comercial.

***

Commercial contracts are presented as a separate legal institution through its characteristics towards classic civil contract, which is revisited through the special legal regime.

Keywords: commercial contracts; business law; commercial legal regime; specific features of the commercial contract.

Contractul comercial este principalul instrument juridic cu ajutorul căruia se înfăptuiește comerțul intern și cel internațional. Contractul comercial este un acord de voință între părțile participante la un raport comercial (având statut de antreprenori), acord prin care se creează, se modifică sau se stinge un raport juridic comercial.

La prima vedere, contractul comercial pare a fi un contract oarecare, similar celor reglementate de Codul civil. O analiză mai atentă a specificului acestui contract demonstrează că el se prezintă ca o instituție juridică diferită prin caracteristicile sale față de contractul civil. El beneficiază de reguli proprii și suportă impactul regulilor Codului civil în măsura în care legea comercială este insuficientă pentru a lămuri total aspectele pe care realitatea vieții le evidențiază în legătură cu aceste contracte.

Contractul comercial este sursa cea mai importantă de obligații comerciale, dar nu unica.

Trăsături:

1. Este cu titlu **oneros**: fiecare dintre părți urmărește obținerea unui avantaj material ca urmare a implicării sale în raportul juridic comercial. Caracterul oneros este de esență comercială pentru că finalitatea comerțului este profitul.

Doctrina a semnalat câteva situații când prin efectul unor contracte comerciale comerciantul nu a obținut profit pentru sine, ci creează anumite avantaje altuia, adică partenerului. S-a emis ideea că titlul gratuit nu este cu totul incompatibil cu operațiunile comerciale [1].

La o analiză atentă a problemei, se poate constata că aceasta este doar o aparență. Vom observa că în fiecare din aceste cazuri de intruziune a titlului gratuit în contractele comerciale (distribuirea de eșantioane gratuite, vânzarea sub costuri, vânzarea promoțională, acordarea de licențe gratuite privind brevete de invenții), comerciantul nu obține imediat un câștig. Totuși el nu are intenția de a gratifica partenerii, ci urmărește câștigarea în timp a unui segment de piață. În perspectivă, o asemenea politică comercială îi va aduce un câștig prin obținerea de noi clienți, înlăturând concurența. Scopul acțiunii comerciantului rămâne, în perspectivă, tot oneros.

2. Este un contract **comutativ**. Atât drepturile cât și întinderea obligațiilor pe care le generează contractul comercial sunt de la început certe, determinate. Fiecare dintre parteneri se obligă față de celălalt în deplină cunoștință de cauză cu privire la executarea și întinderea obligațiilor asumate.

Caracterul comutativ este numai de natura acestui contract, nu și de esența sa. Există contracte comerciale care conțin elemente aleatorii: contractul de asigurare și reasigurare creează drepturi și obligații supuse unei condiții ce presupune un risc; contractul de societate are un dublu caracter aleatoriu: părțile nu știu dacă vor obține un câștig, și dacă îl vor obține, nu-i vor ști întinderea.

3. Este un contract **sinalagmatic**. El generează drepturi și obligații reciproce, interdependente între părți. Fiecare dintre parteneri este concomitent creditor și debitor al celuilalt cocontractant. Spre deosebire de contractele civile care se împart în sinalagmatice perfecte și imperfecte, contractele comerciale sunt sinalagmatice perfecte. Legea a prevăzut o singură excepție în acest sens: contractul de gaj cu deposedarea debitorului este un contract sinalagmatic imperfect [2].

4. Este un contract **consensual**. Pentru perfectarea sa este suficient acordul de voință al părților. Există și excepții:

- contractul de gaj comercial cu sau fără deposedare este un contract real;
- contractul de societate este uneori un contract solemn.

În virtutea acestei idei, acordul părților dă naștere contractelor încât înscrisul, în principiu, nu mai este necesar nici pentru nașterea contractului, nici pentru dovada conținutului său [3].

Pentru a dovedi existența unui contract comercial, uneori este prevăzută în lege cerința unui înscris. Și în acest caz, contractul are o existență autonomă față de înscris. Chiar dacă existența înscrisului este obligatorie la nașterea raportului juridic contractul, odată format, există independent de înscris. Dovada drepturilor și obligațiilor se poate face, potrivit principiului probei libere, prin orice mijloc de probă. Obligația există independent de existența înscrisului.

Deseori părțile, fără ca legea să le impună, fac acte scrise la formarea contractelor lor. Aceasta creează consecințe juridice, după cum urmează:

– înscrisurile premergătoare facerii contractului scris sunt socotite nule și neavenite, dacă nu sunt încorporate în înscrisul constatator al contractului;

– acordurile de modificare ale contractului scris sunt valabile numai dacă sunt consemnate tot printr-un înscris [4].

5. Contractul comercial este un **fapt de comerț**. El constituie întotdeauna un act de comerț în sens subiectiv și pentru că are cauză comercială, speculativă (adică scopul principal este de a obține profit). Pe cale de consecință, probațiunea obligațiilor născute din el este supusă regulilor stabilite de legea comercială.

6. Subiecții contractului comercial pot fi doar profesioniștii, adică **antreprenorii**. Nu oricine poate încheia un contract comercial, fiind un contract de categorie specială, subiecții trebuie de asemenea să aibă calitate specială – să fie antreprenori. Doar între antreprenori poate genera apariția unui contract comercial.

Tendențe actuale în evoluția obligațiilor contractuale comerciale

1. Practica activității economice indică un anumit curs spre care se îndreaptă obligațiile contractuale. Inițiativa particulară, interesele de grup, ale comunităților și ale statului în activitatea economică fac ca unele reglementări din domeniu să devină desuete.

Sub presiunea nevoilor curente, practicienii creează noi modele de contracte pe care jurisprudența le consacră după ce în prealabil le supune unui examen sever. Contractele nenumite capătă o pondere tot mai însemnată în viața economică și juridică.

2. Contractele comerciale sunt dominate, spre deosebire de cele civile, de spiritul de afaceri, de preocuparea pentru eficiență economică, pentru libera concurență. Clauzele contractuale exprimă dorința de echilibru a sarcinilor, de repartizare echilibrată a riscului contractual [5].

3. Un segment însemnat al obligațiilor contractuale comerciale este dominat de dirijism care înlătură principiile liberale în materie. Acest dirijism se manifestă în două direcții:

– se extind serviciile publice comerciale (poștă, telecomunicații, transporturi publice), ce presupun contracte tip, impuse de autoritatea publică.

– se restrânge libertatea contractuală prin clauze de protecție a consumatorilor, prin necesitatea obținerii de autorizații administrative, prin impunerea de obligații legale de contractare etc. Efectul acestei tendințe se regăsește în creșterea ponderii contractelor de adeziune [6].

Referințe:

1. Turcu I. *Contractele comerciale*. Vol. I-II. București, 1997, p.79.
2. Stătescu C., Bîrsan C. *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București, 1981, p. 47.
3. Turcu I. *Contracte comerciale, Introducere în teoria și practica dreptului contractelor comerciale speciale*. Vol. I. București, 1997, p. 19.
4. *Ibidem*, p. 20.
5. *Ibidem*, p. 15.
6. *Ibidem*, p. 16.

UNELE OBSERVAȚII REFERITOARE LA ACCEPȚIUNILE CONCEPTULUI „ȘANTAJ” ÎN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Ghenadie PLĂMĂDEALĂ
(judecător la Judecătoria Buiucani)
Mihaela BOTNARENCO,
magistru în drept, lector universitar (USM)

În prezentul articol, sunt analizate accepțiunile conceptului „șantaj” din Codul penal al Republicii Moldova. În concret, se contrapune semantismul conceptului, „șantaj” operat în ipoteza art.173, cu semnificația aceluiași termen din contextul art.189 CP RM. Ca rezultat: se arată că termenul „șantaj” din conținutul prevederilor legii penale are caracter polisemantic; se stabilește că utilizarea cu conotații diferite în Codul penal a termenului „șantaj” generează dificultăți în planul interpretării și aplicării normelor juridice care conțin respectivul concept; se propune cu titlu de *lege ferenda* excluderea termenului „șantaj” din norma care incriminează hărțuirea sexuală.

Cuvinte-cheie: șantaj; extorcare; hărțuire sexuală; principiul legalității; infracțiune.

***

This article examines the meanings of the concept of “blackmail” provided by the Criminal Code of the Republic of Moldova (CC RM). In particular, the concept of “blackmail” stipulated in the art.173 CC RM is opposed to the same notion given by the legislator in the art.189 CC RM. As a result: it is shown that the term “blackmail” from the content of legal provision from the criminal law has different meanings; also, it is established that using the term of “blackmail” in the Criminal Code with different meanings will generate difficulties in terms of interpretation and application of legal norms containing this concept; it is proposed as a law amendment to be excluded the term “blackmail” from the provision criminalizing sexual harassment.

Keywords: blackmail; extortion; sexual harassment; principle of legality; crime.

Răspunderea pentru infracțiunea de șantaj este prevăzută la art.189 Cod penal al Republicii Moldova [1]. Dispoziția prevăzută de alin.(1) art.189 CP RM este o dispoziție descriptivă, astfel șantajul este descris în următorii termeni: „Cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințând cu violență persoana, rudele sau apropiații acesteia, cu răspândirea unor știri defăimătoare despre ele, cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului, deținătorului ori cu răpirea proprietarului, posesorului, deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora” [2].

În literatura juridică, a fost exprimată opinia potrivit căreia denumirea art.189 CP RM nu coincide cu conținutul textului incriminator. Or, în sensul dispoziției specificate la art.189 CP RM, șantajul comportă semnificația de extorcare [3]. O poziție similară este relevată și de către S.Crijanovschi [4]. *Ad litteram* [5] „a extorca” semnifică „a obține cu forța, prin amenințări, prin violență, prin șantaj”. În același timp, prin șantaj se înțelege „constrângerea exercitată asupra cuiva, prin mijloace de intimidare sau amenințare, cu scopul de a dobândi în mod injust un folos pentru sine sau pentru alții [6]. În privința coraportului dintre extorcare și șantaj, în teoria dreptului penal sunt pertratate opinii diferite. Pe de o parte, I.Hadîrcă [7] precizează că singura diferență semnificativă dintre noțiunea de șantaj (din art.189 CP RM) și cea de extorcare (din art.217⁴ CP RM) constă în faptul că în cazul extorcării „este imposibil a extorca drepturi patrimoniale sau acțiuni patrimoniale”. Pe de altă parte, S.Crijanovschi

și D.Moiseev atribuie șantajului un sens mai restrâns decât celui de extorcare; între aceste noțiuni existând un coraport de parte-întreg [8]. În doctrina rusă, A.G. Bezverhov [9] susține că „în dreptul penal contemporan al Federației Ruse șantajul apare ca o formă a amenințării fiind o modalitate de comitere a infracțiunilor contra persoanei, infracțiunilor din sfera economică sau contra intereselor autorităților publice”. Concomitent, autorul delimitează tranșant noțiunile «шантаж» și «вымогательство» care nu sunt echipolente. Astfel, din punctul de vedere al conținutului, șantajul presupune *amenințarea cu răspândirea informației care compromite sau defăimează victima sau apropiații acesteia, indiferent dacă informația este adevărată sau falsă, susceptibilă să prejudicieze drepturile sau interesele victimei sau apropiaților acesteia, în scopul de a determina victima să-și conformeze conduita la dorința făptuitorului*. Totodată, A.G. Bezverhov precizează că tocmai această semnificație a șantajului este stabilită în conținutul art.133 „Constrângerea la acțiuni cu caracter sexual”, precum și în contextul alin.(2) art.185⁵ „Falsificarea deciziei adunării generale a acționarilor (asociaților) societăților comerciale sau deciziei consiliului de administrare (consiliului de supraveghere) a unei societăți comerciale”, dar și în conținutul altor norme (art.283¹, alin.(1) art.302, art.304, alin.(2) art.309) din Codul penal al Federației Ruse [10]. *Per a contrario*, «вымогательство» (art.163 Codul penal al Federației Ruse – norma corespondentă a art.189 CP RM) presupune *cererea de a transmite bunurile altei persoane sau drepturile asupra bunurilor ori de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial sub amenințarea aplicării violenței, a deteriorării sau pre-*

judicierii bunurilor străine, precum și sub amenințarea de a răspândi informații defăimătoare despre victimă sau apropiatii acesteia, ori alte acțiuni care pot aduce atingere esențială drepturilor sau intereselor legitime ale victimei sau apropiatilor acesteia. În urma celor expuse, se desprinde concluzia că legiuitorul Federației Ruse distinge noțiunile de *extorcare* și *șantaj* în Codul penal.

Iată de ce, unii autori din doctrina juridică națională – preocupați de neconcordanța dintre conceptul formal și cel material al termenului „șantaj” din dispoziția art.189 CP RM – în vederea înlăturării confuziei generate de ambivalența termenului „șantaj” în legea penală, au propus cu titlu *de lege ferenda* înlocuirea termenului „șantaj” cu cel de „extorcare” [11] sau de „extorsiune” [12]. În lumina explicațiilor formulate în doctrina juridică, necesitatea unor remanieri legislative în scopul uniformizării accepțiunilor conceptului „șantaj” în legea penală se prezintă a fi oportună. Totuși, trebuie să remarcăm că legiuitorul nu a ținut cont de recomandările formulate de către oamenii de știință. Altfel spus, în contextul legii penale naționale în vigoare, titulatura (dar și conținutul art.189 CP RM) nu a fost modificată.

O accepțiune mult diferită (de cea stabilită de legiuitor „șantajului” în ipoteza art.189 CP RM) este atribuită conceptului „șantaj” în contextul art.173 CP RM. *In concreto*, norma în cauză prevede răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală, adică „manifestarea unui comportament fizic, verbal sau nonverbal, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare cu scopul de a determina o persoană la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite, săvârșite prin amenințare, constrângere, șantaj” (*subl. ne aparține*).

Este evident că între art.189 și art.173 CP RM nu există o concurență între o normă parte și o normă întreg. De fapt, sunt două norme penale în care termenul „șantaj” comportă semnificație diferită. Trebuie să menționăm că această poziție este decelată tranșant de unii autori din literatura de specialitate autohtonă [13]. Într-adevăr, este alogic să considerăm că șantajul, în sensul art.189 CP RM, poate să evolueze pe post de modalitate a acțiunii adiacente a faptei prejudiciabile prevăzute la art.173 CP RM; or, aceste fapte au o natură juridică diferită. De aceea este regretabil că și în acest caz autoritatea legislativă nu a ținut cont de această polisemie inadmisibilă pentru legea penală. În context, este relevantă prevederea de la art.19 al Legii privind actele legislative, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2011 [14] în acord cu care „terminologia utilizată în actul normativ elaborat trebuie să fie uniformă și constantă, se va utiliza unul și același termen dacă este corect (*subl. ne aparține*), iar folosirea lui repetată exclude confuzia”. Utilizarea conceptului „șantaj” cu semnificații diferite în norme distincte ale Codului penal este o inadvertență gravă a puterii legislative. În atare conjunctură, se creează impresia că autoritatea legislativă a acordat organelor îndrituite cu aplicarea legii dreptul de a stabili semnificația „șantajului” la propria discreție. Din păcate, pe fundalul

neglijării principiului legalității (care pretinde legiuitorului adoptarea unor prevederi legislative precise, clare și accesibile) apar erori în aplicarea normelor de drept penal. Tocmai de aceea, considerăm indispensabilă clarificarea înțelesului conceptului „șantaj” din dispoziția art.173 CP RM.

Recurgând la metoda istorică, constatăm că în redacția anterioară a art.173 CP RM „Constrângerea la acțiuni cu caracter sexual” (modificat prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.167 din 09.07.2010 [15]) șantajul era o formă a constrângerii și presupunea amenințarea cu divulgarea informațiilor care, devenind cunoscute, pot prejudicia onoarea și demnitatea victimei sau a persoanelor apropiate ei ori pot fi cauza altora urmări nedorite [16]. La fel, în sensul de constrângere este definit șantajul de către de O.I. Gancenکو: „Prin șantaj în dreptul penal trebuie de înțeles constrângerea persoanei la o acțiune favorabilă făptuitorului, comisă pe calea amenințării cu răspândirea informației nedorite de a fi cunoscută publicului” [17]. În redacția în vigoare a art.173 CP RM, șantajul nu mai reprezintă o modalitate de realizare a constrângerii. Prin urmare, trebuie să considerăm că șantajul reprezintă o altfel de violență psihică aplicată victimei decât constrângerea. Accentuăm în context că în sensul art.173 CP RM *de lege lata* amenințarea, constrângerea și șantajul sunt noțiuni de același calibru și nu se intersectează prin conținut.

În același timp, după conținut șantajul, în conjunctura hărțuirii sexuale, este același ca în redacția anterioară a art.173 CP RM. Pe aceeași poziție sunt și autorii S.Brînză și V.Stati, care afirmă: „Prin șantaj, în sensul art.173 CP RM, trebuie de înțeles amenințarea cu divulgarea informațiilor care, devenind notorii, pot prejudicia onoarea și demnitatea victimei ori pot fi cauza altor urmări nedorite” [18]. Mai restrictivă este următoarea definiție expusă în teoria dreptului penal autohton: în sensul art.173 CP RM, șantajul presupune amenințarea cu dezvăluirea sau răspândirea informațiilor, adevărate sau false, defăimătoare pentru victimă în scopul de a o determina la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual [19]. Este absolut corectă această interpretare, însă nu plenară, după părerea noastră. Adăugăm că șantajul, așa cum este reținut în dispoziția art.173 CP RM, poate constitui mijloc de presiune asupra victimei și atunci când făptuitorul amenință cu divulgarea informațiilor pe care victima vrea să le păstreze în secret, însă care nu neapărat sunt defăimătoare (de exemplu, secretul adopției) [20]. În context, este relevantă categorisirea informației cu răspândirea căreia se amenință în cazul șantajului făcută de către R.A. Levertova [21]:

1) amenințarea cu răspândirea informației care nu defăimează victima, nici apropiatii săi, însă victima nu dorește să fie cunoscută;

2) amenințarea cu răspândirea informației false defăimătoare;

3) amenințarea cu răspândirea informației defăimătoare care corespunde realității;

4) amenințarea cu denunțarea comiterii unei infracțiuni de către victimă. În acest sens, informația cu răspândirea căreia se amenință în contextul șantajului poate să se refere la interesele legale, dar și ilegale ale victimei.

În privința primei categorii de informații la care se referă autorul citat *supra*, se are în vedere amenințarea cu divulgarea informațiilor confidentiale ale victimei. Adică, efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temerea că anumite informații, constituind secretul ei personal, ar putea fi destăinuite familiei sale ori altor persoane, ceea ce ar pune-o într-o lumină nefavorabilă în raport cu aceste persoane, astfel reducându-i la minimum resursele psihice pentru a rezista constrângerii [22]. Deși astfel de informație poate să nu defăimeze neapărat victima, însă aceasta poate să-și dorească să o păstreze în taină. Deopotrivă, astfel de informații pot viza răspândirea secretului comercial, bancar, fiscal, de familie, secretul urmăririi penale etc. [23]

În acord cu art.2 al Legii cu privire la libertatea de exprimare [24], prin defăimare se are în vedere răspândirea informației false care lezează onoarea, demnitatea și/sau reputația profesională a persoanei. Raportată la semnificația șantajului în conjunctura art.173 CP RM, considerăm restrictivă această noțiune; or, în sensul art.173 CP RM, amenințarea poate privi nu doar răspândirea unei informații false. O altfel de interpretare conține pct.8 al Hotărârii Plenului CSJ a RM nr.16/2005: „Știrile defăimătoare reprezintă informația veridică sau falsă, a cărei divulgare poate aduce atingere onoarei și demnității persoanei (de exemplu, informația despre infracțiunile comise, despre bolile venerice sau psihice suferite, despre alte fapte rușinoase din biografie etc.) [25]. În temeiul art.173 CP RM, nu comportă relevanță dacă informația cu care se amenință este adevărată sau falsă, important este ca victima să poată fi influențată prin această amenințare.

Concretizăm că, în funcție de *modus operandis*, amenințarea în cazul șantajului poate fi adusă la cunoștința victimei pe cale orală, scrisă sau sub forma unor acțiuni concludente. La calificare nu are importanță sub ce modalitate a fost adusă la cunoștința victimei amenințarea.

În același timp, realizarea amenințării cu răspândirea unor informații defăimătoare, cu caracter fals, urmează a fi încadrată suplimentar în conformitate cu art.70 Cod contravențional al Republicii Moldova („Calomnia”) [26], dacă este însoțită de învinuirea de săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave sau dacă a dus la cauzarea unor urmări grave. În mod similar, în cazul în care făptuitorul a executat amenințarea cu răspândirea informației ce constituie secretul adopției, cele săvârșite vor constitui concursul infracțiunilor prevăzute la art.173 și art.204 CP RM („Divulgarea secretului adopției”), cu condiția că făptuitorul are calitatea cerută de lege. În cazul divulgării tainei mărturisirii de către un subiect al cultului religios, fapta de hărțuire sexuală va subzista alături de fapta prevăzută la alin.(7) art.54 C.contr. RM. Dacă în conexiune cu hărțuirea sexuală va fi realizată fapta specificată la art.177 CP RM, se va reține concursul de infracțiuni dintre aceste fapte. *Infra* prezentăm un exemplu din practica judiciară în care art.173 CP RM a fost aplicat în concurs cu alin.(2) art.177 CP RM:

S.A. a fost condamnat în baza art.173 CP RM și alin.(2) art.177 CP RM.

În fapt, în perioada de timp de la 20 februarie 2014, S.A., aflându-se pe teritoriul mun. Bender, intenționat, cu scopul de a o determina pe fosta sa concubină V.E., cu care a întrerupt relațiile intime în august 2013, la raporturi sexuale și la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite de cea din urmă, i-a expediat sms-uri prin rețeaua Internet pe numerele de telefon mobil ale celei din urmă 0*** și 0***, prin care solicita prezența acesteia la domiciliul lui S.A., pentru întreținerea unor raporturi sexuale. S.A. a amenințat-o că, în caz de refuz de a se prezenta și a întreține relații sexuale, va distribui pe adresa unor persoane terțe, inclusiv mamei victimei, altor cunoscuți comuni unele fotografii și înregistrări video cu conținut sexual cu participarea concubinei V.E., înregistrări realizate pe parcursul concubinajului, pe care le va plasa și în rețeaua Internet. Astfel, prin comportamentul său verbal și nonverbal S.A. a lezat demnitatea părții vătămate, creându-i o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare.

Același S.A., la începutul lunii aprilie 2014, acționând cu intenție, cu scopul de a se răzbuna pentru faptul că partea vătămată V.E. a refuzat să întrețină cu el raporturi sexuale, a răspândit prin mass-media și a plasat pe anumite surse internet câteva fotografii ale părții vătămate pe care era înregistrată cea din urmă în momentul întreținerii unor raporturi sexuale cu un bărbat presupus a fi S.A. Filele conțineau și inscripții cu caracter ofensator, precum că victima este de acord să întrețină relații sexuale cu orice solicitant, fiind indicat numărul telefonului ei mobil pentru contact. Făptuitorul a repartizat așa fotografiile și în cutia poștală a mamei victimei, în ale altor cunoscuți comuni, divulgând astfel, contrar voinței victimei, informația ocrotită de lege, despre viața ei personală, ce constituie secret personal și familial [27].

Considerăm că instanța de judecată a încadrat corect acțiunile făptuitorului. Răspândirea fără consimțământul victimei a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial depășește latura obiectivă a infracțiunii de hărțuire sexuală. De aceea, cele comise trebuie calificate în baza regulilor concursului de infracțiuni.

Referitor la amenințarea victimei cu denunțarea săvârșirii unor infracțiuni, concretizăm că la calificare nu are importanță dacă ilegalitățile cu care se amenință sunt adevărate sau false. O asemenea informație poate constitui mijloc de presiune în cazul șantajului în sensul normei specificate la art.173 CP RM. Nu negăm că denunțarea faptelor contravenționale sau penale este un act socialmente util. Însă, atunci când făptuitorul utilizează această informație în scopul specificat în dispoziția art.173 CP RM, amenințarea cu divulgarea unei asemenea informații este susceptibilă să determine persoana la realizarea unor raporturi sexuale ori a altor acțiuni cu caracter sexual. Deci, este ilegală.

În ipoteza hărțuirii sexuale, destinatarul șantajului trebuie să fie și destinatarul acțiunii principale a faptei. Deopotrivă, conținutul amenințării poate viza și membrii de familie ai victimei, rudele sau apropiații acesteia.

Atragem atenția că șantajul, în ipoteza infracțiunii prevăzute la art.173 CP RM, nu presupune amenințarea

cu violența sau oricare altă amenințare decât cea nominalizată *supra*. Din aceste rațiuni, nu este corect a include amenințarea cu aplicarea violenței în noțiunea de „șantaj”, reținută în practica judiciară:

M.V. a fost învinuit că a comis infracțiunea de hărțuire sexuală în următoarele circumstanțe: în perioada cuprinsă între anii 2009 și 2014, urmărind scopul satisfacerii poftelor sexuale, manifestând comportament agresiv verbal și nonverbal, care lezează demnitatea persoanei și creează o atmosferă neplăcută, a șantajat-o pe U.T., amenințând-o că va aplica violență asupra soțului ei U.V. și va răspândi știri defăimătoare cu privire la infidelitatea conjugală a acesteia (subl. ne aparține), astfel determinând-o la mai multe raporturi sexuale nedorite. În aceeași perioadă de timp, după ce victima U.T. a refuzat categoric să mai întrețină raporturi sexuale cu M.V., acesta, în vederea realizării aceluiași scop, a continuat să o șantajeze, amenințând-o cu aplicarea violenței asupra rudelor apropiate și cu răspândirea unor știri defăimătoare cu privire la persoana ei (subl. ne aparține) [28].

Șantajul în speța exemplificată circumscrisă doar amenințarea cu răspândirea informațiilor defăimătoare privind infidelitatea conjugală, nu și amenințarea cu violența. *De lege lata*, șantajul este o modalitate a acțiunii adiacente a faptei prejudiciabile de hărțuire sexuală de sine stătătoare și nu se intersectează cu amenințarea.

Înceind această analiză, semnalăm în privința necesității unificării terminologiei în legea penală. Din acest motiv, întrucât puterea legislativă nu a modificat titulatura art.189 CP RM și reține în dispoziția art.173 CP RM un alt sens al acestui concept, optăm pentru excluderea termenului „șantaj” din norma care incriminează hărțuirea sexuală. *De iure*, șantajul, în sensul art.173 CP RM, este o modalitate distinctă de amenințare ca modalități ale acțiunii adiacente. *De facto*, amenințarea victimei cu răspândirea unor informații pe care aceasta vrea să le păstreze în taină este cuprinsă *in toto* în modalitatea acțiunii adiacente „amenințarea” consacrată în norma ce incriminează hărțuirea sexuală.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129.
2. Reținem oportună precizarea expusă de S.Brînză și V.Stati la pag.930 din lucrarea: *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, în acord cu care la art.189 CP RM sub denumirea marginală de șantaj sunt reunite opt infracțiuni de sine stătătoare; este vorba de infracțiunile prevăzute la alin.(1), (5), (6), lit.c)-e) alin.(2), lit.c) alin.(3) și alin.(4) art.189 CP RM. În context, concretizăm că am citat numai alin.(1) art.189 CP RM, din motiv că este suficient de relevant în planul prezentului studiu, și nu pentru că noțiunea de șantaj atribuită de legiuitor în titulatura art.189 CP RM nu se referă și la celelalte infracțiuni din conținutul normei.
3. Brînză S., Stati V. Calificarea infracțiunilor privind viața sexuală: controverse și soluții. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.5, p.7-8; Hadîrcă I. *Răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*. Chișinău: CEP USM, 2008, p.201; Moiseev D. Unele precizări privind accepțiunile juridice și extrajuridice ale conceptului de șantaj. În:

Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr.6, p.149-152.

4. Crijanovschi S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012, p.124.

5. Dima E. ș.a. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău: ARC, 2007, p.700.

6. *Ibidem*, p.1949.

7. Hadîrcă I. *Op. cit.*, p.201.

8. Crijanovschi S. *Op. cit.*, p.124; Moiseev D., *Op. cit.*, p.149-152.

9. Безверхов А.Г. Насилие и его виды в уголовном праве России: вопросы методологии, теории и практики. В: *Вестник Самарского государственного университета*, 2014, № 11/1 (122), с.91-110.

10. Уголовный кодекс Российской Федерации. В: *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.

11. Moiseev D. *Op. cit.*; Bîrgău M, Larii Iu. *Aspecte juridico-penale și criminologice ale șantajului: studiu monografic*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2004, p.174.

12. Crijanovschi S. *Op. cit.*, p.124.

13. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I, p.597; Crijanovschi S. *Op. cit.*, p.11.

14. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.36-38.

15. *Ibidem*, 2010, nr.155-158.

16. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală”, nr.17 din 07.11.2005. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=17 (vizitat 10.10.2016).

17. Ганченко О.И. *Уголовная ответственность за шантаж: теоретические и прикладные аспекты/ Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2013, с.6.*

18. Brînză S., Stati V. *Op. cit.*, 2015, p.597.

19. Гырла Л., Табарча Ю. *Уголовное право Республики Молдова: Часть особенная: С изменениями и дополнениями на 10.10.2010*. Том I. Кишинэу: Cartdidact, 2010, с.229.

20. Cu titlu de remarcă, relevăm că noțiunea de șantaj în ipoteza art.173 CP RM poate fi interpretată similar noțiunii formulate de autorul A.G. Bezverhov în contextul definirii „șantajului” în sensul art.133 CP al Federației Ruse.

21. Левертова Р.А. *Ответственность за психическое насилие по советскому уголовному праву*. Омск: НИИРПО Ом. ВШМ МВД СССР, 1978.

22. Brînză S., Stati V. *Op. cit.*, 2015, p.478.

23. Безверхов А.Г. *Op. cit.*

24. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.117-118.

25. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj”, nr.16 din 07.11.2005. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=11 (vizitat 10.10.2016).

26. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.

27. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04.03.2015. Dosarul nr.Ira-182/2015. (nepublicată) / Arhiva Judecătorei mun.Bender.

28. Sentința Judecătorei sectorului Ciocana, mun. Chișinău, din 31.07.2015. Dosarul nr.1-381/2014. http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jci/get_decision_doc.php?decision_key=04073A25-9737-E511-A983-005056A5FB1A&case_title=Dosar-22-1-2017-23042014-1460 (vizitat 10.10.2016).

Recenzent:

Sergiu BRÎNZĂ,

doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)

VIAȚA PERSOANEI CA VALOARE SOCIALĂ UNICĂ, PRINCIPALĂ SAU SECUNDARĂ OCROTITĂ DE LEGEA PENALĂ

*Dumitru BULIGA,
doctorand în drept (USM)*

Studiul de față se focalizează asupra entităților ocrotite de legea penală, în general, iar în mod special, asupra celei mai importante valori sociale – viața persoanei. Viața persoanei, din perspectiva dreptului penal, se bucură de o protecție specială prin incriminarea faptelor ce atentează la aceste valori sociale fundamentale. Legea penală a Republicii Moldova apără viața persoanei atât ca valoare socială unică, cât și ca valoare socială principală sau secundară. Specificul incriminătoriu nominalizat pornește, în primul rând, de la unicitatea sau simultaneitatea valorilor sociale protejate de norma penală prevăzută în legea penală. Așadar, obiectul cercetării se referă, în general, la entitățile ocrotite de legea penală, în mod special – la viața persoanei ca valoare socială unică, principală sau secundară ocrotită de legea penală.

Cuvinte-cheie: viața persoanei; viața persoanei ca valoare socială unică ocrotită de legea penală; viața persoanei ca valoare socială principală ocrotită de legea penală; viața persoanei ca valoare socială secundară ocrotită de legea penală; valoare socială; dreptul la viață; incriminare; legea penală.

* * *

This study focuses on the entities protected by criminal law in general, but in particular on the most important social values – the person's life. Person's life, in the light of criminal law, enjoys a special protection through indictment of actions which encroach on these fundamental social values. The criminal law of Republic of Moldova protects person's life as an unique social value and as a primary or secondary social value. The specifics of nominated indictment begins, primarily, from the uniqueness or concomitance of social values protected by criminal norm provided in the criminal law. Therefore, the object of the research refers to entities protected by criminal law, in general, especially to a person's life as unique social value, primary or secondary protected by criminal law.

Keywords: person's life; person's life as unique social value protected by criminal law; person's life as primary social value protected by criminal law; person's life as secondary social value protected by criminal law; social value; right to life; indictment; criminal law.

I. Aspecte generale privind entitățile ocrotite de legea penală

În conformitate cu alin. (1) art. 1 din CP RM [1], unica lege penală a Republicii Moldova este Codul penal. Astfel, legislația penală a Republicii Moldova privind apărarea vieții persoanei este cuprinsă în întregime de Codul penal. Or, faptele necuprinse în Codul penal nu constituie infracțiuni.

În conformitate cu prevederile alin. (1) art. 2 CP RM, legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept.

Trecând la analiza propriu-zisă a obiectului supus cercetării, considerăm oportună, mai întâi de toate, clarificarea anumitor aspecte generale legate de unele noțiuni cu care operează legiuitorul în alin. (1) art. 2 CP RM.

Legiuitorul, indicând în alin. (1) art. 2 CP RM că legea penală apără împotriva infracțiunilor **persoana**, are în vedere doar persoana fizică, cea care dispune de viață, sănătate, libertate, demnitate etc. Totodată, reieșind din conținutul normelor penale incriminatorii prevăzute de Partea specială a CP RM, se desprinde concluzia că persoana fizică se bucură de ocrotire penală din momentul nașterii și până la decesul acesteia. Or, produsul de concepție, deși este o ființă umană, nu se poate bucura de ocrotire penală potrivit CP RM. De

altfel, nici cadavrul uman nu se poate bucura de ocrotire penală conform CP RM. Produsul de concepție, fiind o materie vie (în evoluție) a speciei umane, deși capătă calitatea de ființă umană, neavând încă calitatea de persoană umană (calitate ce se dobândește odată cu nașterea), nefiind subiect activ al relațiilor sociale, nu este apărat de legea penală a Republicii Moldova. CP RM apără persoana umană, din momentul nașterii – ca subiect al relațiilor sociale. Cu atât mai mult, cadavrul uman, devenind o simplă materie în proces de degradare organică, pierzându-și calitatea de ființă umană (persoană umană), iar concomitent și calitatea de subiect al relațiilor sociale, nu se poate bucura de ocrotire penală potrivit CP RM.

Cât privește **drepturile și libertățile persoanei**, putem afirma că legea penală apără împotriva infracțiunilor nu doar valorile sociale propriu-zise, dar implicit și relațiile sociale care au loc în jurul acestor valori, care, reglementate juridic, presupun existența anumitor drepturi și libertăți apărate prin legea penală. Spre exemplu, art. 145 CP RM apără viața persoanei ca valoare socială și, implicit, relațiile sociale cu privire la viața persoanei, care fiind reglementate de norme juridice (ex.: art. 24 din Constituția RM, art. 2 din CoEDO) presupun existența dreptului la viață al persoanei, drept subiectiv apărat de legea penală de rând cu valorile sociale și relațiile sociale nominalizate.

Prin urmare, drepturile și libertățile pot fi recunoscute legalmente doar în contextul cadrului social. Acestea, potrivit opiniei noastre, tot sunt valori sociale,

deoarece sunt inerente omului care este o ființă socială și pot fi doar în cadrul unor relații sociale reglementate juridic. De altfel, toate entitățile consacrate de legiuitor în alin. (1) art. 2 CP RM sunt valori sociale.

Se consideră corect că fapta este inclusă de către legiuitor în sfera ilicitului penal numai dacă ea aduce atingere unei valori sociale (prin urmare, și relațiilor sociale care se formează, se desfășoară și se dezvoltă în jurul și datorită acestei valori) ocrotite de legea penală [2].

În context, valorile sociale nu trebuie înțelese ca obiecte accesibile prin simțuri, ci ca valori spirituale ale ordinii sociale [3], iar odată reglementate și apărute juridic, ca valori spirituale ale ordinii de drept.

Totodată, putem afirma că relația socială reprezintă legătura dintre doi sau mai mulți participanți la viața socială, exprimată sub forme corelative: pe de o parte, prin facultatea unuia dintre participanți de a avea o anumită conduită și, pe de altă parte, prin imposibilitatea altui participant (altor participanți) de a avea o anumită conduită; sub influența necesităților lor, ambii se dovedesc a fi într-o conexiune reciprocă relativ la unul și același fenomen obiectivat, capabil să le satisfacă aceste necesități. Natura relației sociale constă, în special, în aceea că ea întotdeauna presupune interacțiunea a doi subiecți sociali. În calitate de subiecți sociali, adică de participanți la viața socială, pot evolua oamenii, priviți individual („persoane fizice”, „cetățeni”, „persoane cu funcție de răspundere”, „militari”, „minori”, „soți” etc.) sau încadrați în anumite organizații, colective, diverse comunități sociale („persoane juridice”, „statul”, „societatea” etc.) [4].

De aceea, nu putem să nu fim de acord cu afirmația că orientarea normelor de drept penal spre asigurarea relațiilor sociale împotriva modificării lor violente își găsește expresia în faptul că aceste norme pun în sarcina cetățenilor obligația de a se abține, de regulă, de la săvârșirea acțiunilor determinate de lege ca socialmente periculoase, și că asigurarea acestei forme „pasive” de conduită umană „are însemnătate esențială, cu predilecție, pentru fixarea și ocrotirea relațiilor sociale” [5].

Relevantă este și ipoteza potrivit căreia „forma juridică a relației sociale nu este afectată prin comiterea infracțiunii. De exemplu, dreptul de proprietate asupra bunului sustras nu este anulat în urma săvârșirii sustragerii. Proprietarul poate să ceară în orice moment bunul său de la cel care i l-a sustras sau de la posesorul de rea-credință, adică dreptul de proprietate întotdeauna se menține după proprietar. Acest drept nu poate fi sustras și este inalienabil, dacă nu există o manifestare corespunzătoare de voință a posesorului legitim” [6].

Cu toate acestea, în cazul dreptului la viață ca de exemplu, nu putem vorbi despre faptul că în urma lipirii persoanei de viață, aceasta continuă să-și păstreze dreptul la viață și după moarte. Dreptul la viață îl au doar ființele vii.

Se susține, pe bună dreptate, în doctrină că *frontierele dreptului la viață înseamnă de fapt frontierele vieții însăși* [7].

Din moment ce se consideră că *dreptul subiectiv constituie acea facultate care este recunoscută legalmente titularului (subiectul activ), în temeiul căreia*

acesta are aptitudinea să manifeste un anumit comportament, să reclame un comportament pe măsură de la titularul obligației corelative și să apeleze la mecanismul de constrângere etatizată, atunci când îi cer interesele [8], considerăm că odată cu suprimarea vieții persoanei se stinge și dreptul acesteia la viață pe motiv că ea își pierde calitatea de participant la relațiile sociale, nemaifiind în viață. Această concluzie este una obiectivă. Nu ne putem imagina cum un cadavru ar putea să manifeste un anumit comportament, să reclame un comportament pe măsură și să apeleze prin faptă proprie la mecanismul de constrângere etatizată, atunci când îi cer interesele.

De aceea afirmația de mai sus a autorului N. I. Korjanski nu este una general-valabilă pentru toate categoriile de relații sociale apărute de legea penală, deși această afirmație are o însemnătate științifică esențială.

Într-o altă ordine de idei, în literatura de specialitate se afirmă că relațiile sociale sunt primare, iar un drept subiectiv este derivat. De aceea, relațiile sociale (iar nu dreptul subiectiv) constituie substanța la care atentează infracțiunea [9].

Cu această opinie putem fi parțial de acord, deoarece, pe de o parte, sub aspect *de lege lata*, atâta timp cât o normă nu este abrogată sau modificată, urmează a fi aplicată și respectată cu toate imperfecțiunile pe care le are. Or, alin. (1) art. 2 CP RM prevede că legea penală apără drepturile și libertățile persoanei.

Pe de altă parte, considerăm că prin infracțiune se atentează nu doar asupra relațiilor sociale, dar și asupra valorilor sociale, și asupra drepturilor subiective.

Ideea de mai sus a autorului S. Brînza poate fi susținută doar în condițiile în care aceasta se referă la relațiile sociale ca obiect primar de atentare, iar la drepturile subiective ale subiecților – în cadrul acestor relații sociale ca obiect derivat de atentare.

Totodată, reiterăm opinia potrivit căreia drepturile și libertățile constituie și ele valori sociale. În atare condiții, nu poate fi împărtășită opinia potrivit căreia dreptul subiectiv nu constituie obiectul ocrotirii penale. Chiar mai mult, dreptul subiectiv poate constitui *sine qua non*, conjugat, cu valoarea socială și relațiile cu privire la aceasta – obiectul de atentare al infracțiunii.

De exemplu, dreptul subiectiv la viață este indispensabil afectat odată cu atentarea la viața persoanei ca valoare socială, prin încălcarea ordinii sociale în cadrul relațiilor sociale. Astfel, se atentează în mod ideal asupra relațiilor sociale cu privire la viața persoanei, asupra vieții persoanei ca valoare socială, precum și asupra dreptului subiectiv la viață al persoanei, care, după noi, tot este o valoare socială.

Altfel, dacă prin infracțiune nu s-ar atenta la un drept subiectiv, sau nu s-ar afecta un drept subiectiv, atunci în ce temei acest subiect al relațiilor sociale ar revendica anumite pretenții, dacă dreptul acestuia nu este încălcat. Or, rezultă că odată cu violarea relațiilor sociale se atentează nemijlocit atât asupra valorii sociale propriu-zise, cât și asupra dreptului subiectiv.

O asemenea concluzie rezultă și din următoarea ipoteză: o valoare socială este valabilă doar în contextul unor relații sociale, iar relațiile sociale se configurează potrivit unei conduite normativ-juridice, devenind

astfel raporturi juridice. Raporturile juridice presupun anumite drepturi și obligații corelative ale subiecților participanți la aceste raporturi. Prin atentarea la o valoare socială se vatămă și relațiile sociale, și dreptul subiectiv al persoanei participante la aceste relații sociale.

Subliniem că o faptă poate fi considerată ca fiind social periculoasă doar în condițiile prevăzute de lege. Deci legea prevede concret faptele social periculoase, drepturile și libertățile subiecților de drept.

În context, potrivit accepțiunii autorului Gh. Avornic, **dreptul este totalitatea normelor juridice, generale și impersonale, strict determinate și obligatorii, stabilite sau sancționate de către stat, care fixează cadrul juridic de organizare a statului și de conducere a societății și care reglementează cele mai importante relații sociale, stabilind căile și mijloacele de apărare, consolidare și dezvoltare a ordinii și a raporturilor sociale, reprezentând voința clasei (claselor) dominante, iar la etapa contemporană – a majorității populației sau a întregului popor, a căror aplicare și respectare este garantată de către stat, putând fi impusă, la nevoie, prin forța de constrângere a acestuia** [10].

În literatura de specialitate, se consideră că **dreptul penal, ca ramură de drept, reprezintă o totalitate de norme juridice, legiferate de puterea legislativă, care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, pedepsele și alte măsuri ce urmează a fi aplicate sau luate de către instanțele judecătorești în cazul persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în scopul apărării celor mai importante valori sociale** [11].

Totodată, **norma juridică trebuie definită ca o regulă de comportare (conduită), generală și impersonală, tipică, strict determinată și obligatorie, stabilită cu scopul de a apăra, a consolida, a dezvolta și a promova raportul și rânduiala socială favorabilă și convenabilă majorității (evident, este vorba de etapa contemporană la care dorim să edificăm un stat democratic și de drept) și, totodată, de a realiza acea finalitate pe care o urmărește și o servește norma juridică și care, la nevoie, este asigurată prin forța de constrângere a statului** [12].

Iar norma juridică penală reprezintă o specie de norme de drept care se caracterizează prin conținut și structură specifică, prescriind reguli de drept penal, precum și sancțiuni aplicabile în cazul încălcării acestora [13]. **Normele juridice penale au un caracter complex, fiind deopotrivă prohibitive și imperative** [14].

Pe cale de consecință, se desprinde că norma juridică este o regulă de conduită generală, impersonală și obligatorie ce stabilește comportamentul a fi urmat în raporturile dintre oameni, precum și dintre oameni și alți subiecți ai relațiilor sociale, în scopul asigurării ordinii sociale.

Astfel, normele penale la fel sunt niște reguli ce stabilesc comportamentul ce trebuie urmat în relațiile sociale, iar când comportamentul în relațiile sociale este contrar acestor norme, se atentează indubitabil la relațiile sociale. Însă aceasta deloc nu înseamnă că atentându-se la relațiile sociale, în subsidiar nu sunt afectate valorile sociale și drepturile subiective referitoare la aceste valori.

Afirmând aceasta, apare totuși întrebarea: ce apără legea penală împotriva infracțiunilor – relațiile sociale cu privire la anumite valori sociale, valorile sociale propriu-zise sau drepturile subiective referitoare la aceste valori sociale?

Reamintim că, potrivit alin. (1) art. 2 CP RM, legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept.

Din textul legal reiese că legea penală apără valorile sociale, dar aceasta deloc nu înseamnă că valorile sociale sunt apărute în afara relațiilor sociale și în afara drepturilor și libertăților stabilite sau sancționate de stat.

Valorile sociale sunt apărute în contextul relațiilor sociale, de aceea obiectul juridic al infracțiunilor este format anume din relațiile sociale cu privire la asemenea valori sociale.

Totodată, putem afirma că obiectul infracțiunii este constituit din:

1) Obiectul juridic al infracțiunii – format din relațiile sociale cu privire la valorile sociale apărute de legea penală, precum și valorile sociale apărute de legea penală (de exemplu: obiectul juridic special al infracțiunii de omor prevăzută de art. 145 CP RM, este format din relațiile sociale cu privire la viața persoanei, precum și din viața persoanei ca valoare socială, persoana umană ca valoare socială, dreptul subiectiv la viață al acesteia – care, luate împreună sau separat – constituie valori sociale). Această concluzie este fundamentată științific, care obiectiv rezultă din ipoteza potrivit căreia oricare obiect juridic este un obiect social, iar relațiile sociale cu privire la valorile sociale, precum și valorile sociale propriu-zise în jurul și datorită cărora se formează și se dezvoltă aceste relații sociale, odată apărute juridic devin categorii juridice. Drept urmare, obiectul juridic fiind și un obiect social, constituit din aceste categorii juridice (care sunt întotdeauna și sociale), presupune un tot întreg, fapt pentru care sunt cuprinse de obiectul juridic al infracțiunii.

2) Obiectul material sau imaterial al infracțiunii – format dintr-o entitate materială sau imaterială asupra căreia se atentează (se exercită direct influență prin infracțiune) (de exemplu: obiectul material al infracțiunii de omor prevăzută de art. 145 CP RM, este format din corpul persoanei).

Relevant este faptul că normele penale incriminatorii au un caracter dualist, dintre care:

1) Unul de reglementare – fiind norme juridice prevăd un anumit comportament de urmat în cadrul relațiilor sociale, iar din aceste considerațiuni, atunci când comportamentul este contrar acestor norme, fapta capătă relevanță penală și deoarece se încalcă ordinea socială în cadrul relațiilor sociale, se atentează la relațiile sociale, motiv pentru care se desprinde convingerea că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzută în componența normei penale incriminatorie este constituit anume din relațiile sociale asupra

căroră se atentează prin fapta neconformă comportamentului prescris.

2) Unul de apărare – fiind norme juridice care apără valori sociale (a se vedea alin. (1) art. 2 CP RM), atunci când fapta este contrară comportamentului prescris, se aduce indubitabil atingere valorilor sociale apărute prin normele penale corespunzătoare. Iar conform alin. (1) art. 2 CP RM, valorile sociale apărute de legea penală împotriva infracțiunilor sunt: persoana, drepturile și libertățile acesteia, întreaga ordine de drept etc. Anume din asemenea perspective desprindem concluzia că în obiectul juridic al infracțiunii sunt cuprinse valorile sociale prevăzute de legiuitor la alin. (1) art. 2 CP RM.

Precizăm, atunci când vorbim despre apărarea penală a drepturilor și libertăților, nu ne referim la apărarea normelor juridice cu privire la aceste drepturi și libertăți cuprinse în legi, dar ne referim limitativ la substanța drepturilor subiective recunoscute de legi, ca facultăți ale subiectului activ.

Pornind de la argumentele de mai sus, nu putem să nu fim de acord cu autorul S. Brînza, atunci când afirmă că *obiectul infracțiunii îl formează valorile sociale și relațiile sociale, care necesită apărare penală, în a căror consolidare și dezvoltare este interesată societatea și căroră, prin comportamentul antisocial al unor persoane aparte sau al unor grupuri de persoane, li se poate aduce atingere esențială* [15].

Deci, prin infracțiune se atentează atât asupra valorilor sociale enumerate de legiuitor în alin. (1) art. 2 CP RM, precum și asupra relațiilor sociale cu privire la aceste valori sociale. Reiterăm că orice valoare socială este evaluată ca atare doar în contextul unor relații sociale și nicidecum în afara acestora. De aceea, între valorile sociale apărute de legea penală și relațiile sociale cu privire la acestea, există o legătură indisolubilă, formând împreună obiectul juridic al infracțiunii.

În fine, considerăm reușită explicația autorului S. Brânza referitoare la noțiunea ordine de drept prevăzută în alin. (1) art. 2 CP RM, fapt pentru care o preluăm întru totul.

Așadar, autorul opinează că noțiunea generală „întreaga ordine de drept”, menționată în partea finală a dispoziției din alin. (1) art. 2 CP RM, indică asupra obiectului de apărare împotriva infracțiunilor. Totuși, trebuie de subliniat că, folosind în această conjunctură sintagma „ordine de drept”, legiuitorul nu a avut în vedere „reglementarea (disciplinarea) vieții de relațiune cu ajutorul regulilor de drept (normelor juridice)”. Declarând scopul legii penale, a avut în vedere prin „ordine de drept” toate celelalte valori sociale ocrotite de legea penală, care nu au fost nominalizate în mod expres în norma penală specificată. Or, norma de drept penal nu poate suferi nicio atingere. Atingere suferă valoarea socială protejată de legea penală, privită drept componentă a ordinii de drept, iar prin intermediul valorii sociale – și relațiile sociale care se formează, se desfășoară și se dezvoltă în jurul și datorită acestei valori [16]. Deci nu poate fi neglijată această opinie obiectivă, fundamentată științific.

Legea penală nu apără alte legi sau propriile norme penale. Legea penală apără diverse valori sociale, relații sociale, drepturi, libertăți etc., cuprinse implicit

și de alte legi. Aceasta nu trebuie să genereze eronat concluzia că legea penală apără normele juridice din alte legi care prevăd entitățile apărute de legea penală.

Într-o altă ordine de idei, nu putem fi întru totul de acord cu profesorul V. Dobrinoiu, atunci când afirmă că obiectul juridic special – îl constituie relațiile sociale referitoare la dreptul la viață al fiecărei persoane asupra căreia se efectuează activitatea de ucidere [17].

Această descriere este restrictivă, deoarece valoarea socială asupra căreia se atentează prin infracțiunea de omor, nu este doar dreptul subiectiv la viață, dar și valoarea socială propriu-zisă – viața persoanei. Prin infracțiune nu se atentează doar la dreptul subiectiv la viață al persoanei, dar în mod ideal și asupra vieții acesteia, precum și asupra relațiilor sociale cu privire la viața persoanei.

În ultimă ipoteză, observăm că în literatura de specialitate a Federației Ruse, se consideră că obiectul nemijlocit (se are în vedere obiectul juridic special (*subl. ne aparține*)) al infracțiunilor contra vieții, inclusiv omorul, îl constituie viața persoanei [18].

În opinia noastră, obiectul infracțiunilor contra vieții persoanei nu poate fi cuprins sub o denumire improprie „de obiect nemijlocit – format din viața persoanei”. Orice legiuitor, atunci când incriminează o faptă contra vieții persoanei, are puse la bază mai multe premise: apărarea vieții persoanei ca valoare socială, apărarea relațiilor sociale cu privire la viața persoanei etc. De aceea, când vorbim despre obiectul infracțiunilor contra vieții persoanei, trebuie să înțelegem mai întâi de toate că acesta este unul format din: 1) Obiectul juridic (generic și special), iar cel special, la rândul său, poate fi principal sau secundar, după caz. Obiectul juridic întotdeauna este format din relațiile sociale cu privire la viața persoanei, deoarece normele juridice reglementează anume relații sociale. Însă aceasta deloc nu înseamnă că normele juridice nu apără valori sociale, fapt pentru care, obiectul juridic este format și din valorile sociale în jurul și datorită căroră apar și se dezvoltă aceste relații sociale; 2) Obiectul material/imaterial de atentare.

Pe bună dreptate, autorul S. Brînza consideră că atingere suferă valoarea socială protejată de legea penală, privită drept componentă a ordinii de drept, iar prin intermediul valorii sociale – și relațiile sociale care se formează, se desfășoară și se dezvoltă în jurul și datorită acestei valori [19].

II. Viața persoanei ca valoare socială ocrotită de legea penală

Deși legiuitorul a prevăzut infracțiunile contra vieții persoanei într-un capitol aparte (*cap. II din Partea specială a Codului penal, intitulat: „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei”*), aceasta deloc nu înseamnă că viața persoanei ca valoare socială este apărută doar de normele incriminatorii ale acestui capitol.

Codul penal al Republicii Moldova incriminează faptele sociale periculoase îndreptate împotriva vieții persoanei:

– **ca valoare socială unică:** de exemplu, art. 145 alin. (1), art. 146, 147, 148, 149;

– **ca valoare socială principală:** de exemplu, art. 145 alin. (2) lit. d), f), h), k);

– ca valoare socială secundară: art. 135 lit. a); art. 135¹ alin. (2) lit. a); art. 140¹ alin. (2) lit. e); art. 151 alin. (4); art. 158 alin. (4) lit. b); art. 159 alin. (2) lit. c); art. 160 alin. (3) lit. c); art. 162 alin. (2) lit. b); art. 163 alin. (2) lit. b); art. 164 alin. (3) lit. b); art. 165 alin. (3) lit. b); art. 166 alin. (3) etc.

Precum se observă, faptele îndreptate contra vieții persoanei ca valoare socială secundară sunt cuprinse nu doar în cap. II din Partea specială a Codului penal, dar și în alte capitole, în care obiectul principal de atentare sunt alte valori sociale, iar obiectul secundar de atentare poate fi viața persoanei ca valoare socială secundară.

Pornind de la aceste aspecte, din lipsă de spațiu, vom parcurge analiza doar a anumitor prevederi legale, iar drept rezultat, concluziile fiind valabile și pentru alte norme penale incriminatorii care cuprind infracțiunile ce aduc atingere vieții persoanei ca valoare socială unică, principală sau secundară.

Generic putem reține că legiuitorul Republicii Moldova a clasificat infracțiunile în Partea specială a CP pe capitole, având ca criteriu obiectul de atentare al faptei social periculoase.

Totodată, legiuitorul, în opinia noastră, corect a efectuat o asemenea clasificare pe capitole conform obiectului juridic generic, din care rezultă obiectul juridic special al fiecărei infracțiuni din grupul respectiv, iar drept urmare, se desprinde și obiectul principal de atentare. Astfel ca de exemplu, în cap. I din Partea specială a CP, legiuitorul a prevăzut infracțiunile contra păcii și securității omenirii, precum și infracțiunile de război, în cap. II din Partea specială a CP sunt prevăzute infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei, în cap. III din Partea specială a CP infracțiunile contra libertății, cinstei și demnității persoanei ș.a.m.d.

Cu toate acestea, clasificarea infracțiunilor pe capitole după obiectul juridic generic nu trebuie să genereze confuzia că alte valori sociale secundare nu pot fi cuprinse de norma penală incriminatorie ca obiect secundar de atentare.

În această ordine de idei, cu titlu de exemplu, atragem atenția asupra componentei de infracțiune prevăzută de art. 149 CP RM, cuprinsă în cap. II din Partea specială a CP (intitulat: *Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei*), care prevede lipsirea de viață din imprudentă și asupra componentei de infracțiune prevăzută de lit. b) alin. (3) art. 164 CP RM, cuprinsă în cap. III din Partea specială a CP (intitulat: *Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei*), care la fel prevede la a doua variantă normativă a agravantei, **cauzarea din imprudentă a decesului victimei**, însă urmare a răpirii acesteia.

De aici se desprinde cu ușurință, când viața persoanei constituie valoarea socială unică asupra căreia se atentează și când viața persoanei constituie valoarea socială secundară.

În cazul infracțiunii prevăzute de art. 149 CP RM, obiectul juridic special este format din relațiile sociale cu privire la viața persoanei, care în plan secundar nu cuprinde un obiect juridic secundar format din alte relații sociale ocrotite de legea penală. În consecință, rezultă că ocrotită de această normă penală este viața persoanei ca valoare socială unică.

Cât privește infracțiunea prevăzută de lit. b) alin. (3) art. 164 CP RM, obiectul juridic special fiind constituit din relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei, cuprinzând în plan secundar și un obiect juridic secundar format din relațiile sociale cu privire la viața persoanei, rezultă că ocrotită de această normă penală este libertatea fizică a persoanei ca valoare socială principală, precum și viața persoanei ca valoare socială secundară.

Or, din acest motiv, fapta de răpire a unei persoane soldată cu decesul acesteia, fiind în principal o infracțiune îndreptată contra libertății fizice a persoanei, dar nu spre viața acesteia, este considerată ca fiind infracțiune contra libertății fizice a persoanei, deși obiectul secundar de atentare este viața persoanei ca valoare socială secundară.

În mod similar, putem desprinde concluzia privind ocrotirea penală a vieții persoanei ca valoare socială principală. Spre exemplu, în cazul infracțiunii prevăzute de lit. d) alin. (2) art. 145 CP RM, **omorul săvârșit în legătură cu îndeplinirea de către victimă a obligațiilor de serviciu sau obștești**, suntem în prezența unui obiect juridic complex.

Drept urmare, în cazul faptei prevăzute la lit. d) alin. (2) art. 145 CP RM se aduce atingere nu doar relațiilor sociale cu privire la viața persoanei, dar și unui obiect juridic secundar care constă în relațiile sociale cu privire la îndeplinirea normală a obligațiilor de serviciu sau obștești ale persoanelor învestite cu o anumită autoritate sau responsabilitate, ca parte componentă a ordinii de drept instituite [20-21].

Observăm că viața persoanei în această componentă – este apărută ca valoare socială principală, iar îndeplinirea normală a obligațiilor de serviciu sau obștești ale persoanelor învestite cu o anumită autoritate sau responsabilitate, ca parte componentă a ordinii de drept instituite – este apărută ca valoare socială secundară.

Dacă e să privim retrospectiv, observăm că și în Codul penal al RM din 24.03.1961 [22], la art. 88 alin. (3) se incrimina fapta de omor premeditat săvârșit în legătură cu îndeplinirea de către victimă a îndatoririlor de serviciu sau obștești, fiind astfel, în principal, apărută viața persoanei – ca valoare socială principală, iar pe plan secundar, fiind apărută și îndeplinirea normală a îndatoririlor de serviciu sau obștești ale persoanelor învestite cu o anumită autoritate sau responsabilitate, ca parte componentă a ordinii de drept instituite – ca valoare socială secundară.

În mod similar, este apărută viața persoanei și prin legile penale ale altor state, care conțin norme corespunzătoare celei prevăzute de lit. d) alin. (2) art. 145 CP RM.

Ca de exemplu, la lit. b) alin. (2) art. 105 din Codul penal al Federației Ruse, este prevăzut omorul persoanei sau a rudelor apropiate în legătură cu îndeplinirea de către această persoană a activității de serviciu sau a obligațiilor obștești [23-24].

Potrivit art. 175 Cod penal (Codul penal al României din 21 iunie 1968 (*subl. ne aparține*)), omorul calificat constă în uciderea unei persoane în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice ale victimei [25]. Astfel, viața persoanei este apărută ca

valoare socială principală, iar îndeplinirea normală a îndatoririlor de serviciu sau publice ca valoare socială secundară. În context, este relevant a menționa că spre deosebire de Codul penal al României din 1968, Cod penal în vigoare al României nu prevede fapta de omor calificat în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice ale victimei.

Totuși, în aceeași ordine de idei, dar cu referire la altă componentă de infracțiune, observăm că legiuitorul român a prevăzut la lit. d) alin. (1) art. 187 din Cod penal în vigoare al României **infracțiunea de omor calificat săvârșit pentru a înlesni sau a ascunde săvârșirea altei infracțiuni**. Precum se observă, prin această normă penală se apără în special viața persoanei ca valoare socială principală, iar exercitarea actului de justiție în condiții de normalitate ca valoare socială secundară. Considerăm că pe plan secundar se atențiază asupra relațiilor sociale cu privire la înfăptuirea justiției, deoarece conform acestei agravante, prin fapta de omor se urmărește scopul special de a ascunde o altă infracțiune deja săvârșită, pentru a îngreua descoperirea infracțiunii principale de către organele de drept, pentru a fi ascunse urmele acestei infracțiuni, pentru a fi înlăturați martorii etc.

O componentă de infracțiune asemănătoare este prevăzută și în Codul penal al Spaniei [26], la art. 139 alin. (1) pct. 4^a, care prevede **omorul altei persoane pentru a facilita comiterea altei infracțiuni sau pentru a ascunde o altă infracțiune**. Deci legiuitorul spaniol prin această agravantă, la fel, a avut drept scop apărarea vieții persoanei ca valoare socială principală, iar exercitarea actului de justiție în condiții de normalitate ca valoare socială secundară.

În fine, viața persoanei fiind o valoare socială de prim rang, este apărată ca valoare socială unică, principală sau secundară, nu doar de legislația penală a Republicii Moldova, dar cu primordialitate și de legislațiile penale ale altor state.

Cu titlu de încheiere, vom exemplifica succint unele componente de infracțiuni cuprinse de CP RM, care apără viața persoanei ca valoare socială unică, principală sau secundară.

Având în vedere că infracțiunile îndreptate împotriva vieții persoanei ca valoare socială unică sunt cuprinse în cap. II din Partea specială a CP RM, analiza acestora va fi efectuată în ordinea expusă de legiuitor în acest capitol.

La art. 145 Cod penal este incriminată fapta de omor într-o variantă-tip și o variantă agravată.

Omorul intenționat în varianta-tip este incriminat la alin. (1) art. 145 CP RM [27]. Norma penală incriminatorie, prevăzută la alin. (1) art. 145 CP RM, **ocrotește viața persoanei ca valoare socială unică**. Această concluzie se desprinde din faptul că obiectul juridic special este constituit din relațiile sociale cu privire la viața persoanei, iar un obiect juridic secundar lipsește. Deci se atențiază doar la viața persoanei ca valoare socială, nu și la alte valori sociale secundare.

La alin. (2) art. 145 Cod penal este prevăzut omorul intenționat în varianta agravată, care cuprinde mai multe modalități agravante ce **ocrotesc viața persoanei ca valoare socială unică**, și anume, cele prevăzute

la lit. a) *omorul săvârșit cu premeditare*; lit. b) *omorul săvârșit din interes material*; lit. e) *omorul săvârșit cu bună știință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor*; lit. g) *omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane*; lit. h) prima modalitate normativă, și anume: *omorul săvârșit asupra unui reprezentant al autorității publice ori a unui militar, ori a rudelor apropiate ale acestora, în timpul îndeplinirii de către reprezentantul autorității publice sau militar a obligațiilor de serviciu*; lit. i) *omorul săvârșit de două sau mai multe persoane*; lit. j) *omorul săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice*; lit. k) a doua modalitate normativă, și anume: *omorul săvârșit cu scopul de a înlesni săvârșirea altei infracțiuni*; lit. l) *omorul săvârșit din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă*; lit. m) *omorul săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane*; lit. n) *omorul săvârșit cu scopul de a preleva și/sau utiliza ori comercializa organele sau țesuturile victimei*; lit. o) *omorul săvârșit de către o persoană care anterior a săvârșit un omor intenționat prevăzut la alin. (1) art. 145 CP RM*; lit. p) *omorul săvârșit la comandă*. Toate aceste variante agravante ale infracțiunii de omor, prevăzute de alin. (2) art. 145 CP RM, **apără viața persoanei ca valoare socială unică**.

Atragem atenția că legiuitorul la alin. (2) art. 145 CP RM a prevăzut variante agravante ale omorului a căror obiect de atentare este format din mai multe valori sociale.

Astfel, următoarele agravante prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. d), lit. f), lit. h) a doua modalitate normativă, și anume: *omorul săvârșit asupra unui reprezentant al autorității publice ori a unui militar, ori a rudelor apropiate ale acestora, în legătură cu îndeplinirea de către reprezentantul autorității publice sau militar a obligațiilor de serviciu*; lit. k) prima modalitate normativă: *omorul săvârșit cu scopul de a ascunde o altă infracțiune*, **apără viața persoanei ca valoare socială principală** – obiectul juridic special fiind relațiile sociale cu privire la viața persoanei. Totodată, anticipând, învederăm că aceste agravante având un caracter pluriobiectual apără pe plan secundar și alte valori sociale, a căror **obiect juridic secundar** este format din **relațiile sociale cu privire la îndeplinirea normală a obligațiilor de serviciu sau obștești ale persoanelor investite cu o anumită autoritate sau responsabilitate, ca parte componentă a ordinii de drept instituite** (lit. d) alin. (2) art. 145 CP RM), **relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei sau relațiile sociale cu privire la securitatea publică sub forma neadmiterii luării de ostatici** (lit. f) alin. (2) art. 145 CP RM), **relațiile sociale cu privire la îndeplinirea normală a obligațiilor de serviciu de către reprezentanții autorității publice sau de către militari** (în cazul celei de-a doua modalități normative a agravantei prevăzute la lit. h) alin. (2) art. 145 CP RM), **relațiile sociale cu privire la exercitarea actului de justiție** (în cazul primei modalități normative a agravantei prevăzute la lit. k) alin. (2) art. 145 CP RM care prevede *omorul*

săvârșit cu scopul de a ascunde o altă infracțiune).

Prin urmare, legiuitorul a mai prevăzut anumite situații specifice prin care viața persoanei ca valoare socială unică, este apărată de legea penală.

Or, la art. 146 Cod penal al Republicii Moldova, este incriminată fapta de *omor săvârșit în stare de afect*. Analizând această componentă de infracțiune se constată că obiectul juridic special al acesteia este format doar din relațiile sociale cu privire la viața persoanei, fapt ce determină convingerea că această normă penală **apără viața persoanei ca valoare socială unică**.

Aceiași concluzie se desprinde și din textul incriminatoriu prevăzut la art. 147, art. 148, art. 149 și art. 150 Cod penal al Republicii Moldova, care prevăd faptele de *pruncucidere*, *lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia)*, *lipsirea de viață din imprudență* și fapta de *determinare la sinucidere*. Așadar, aceste norme penale la fel **apără viața persoanei ca valoare socială unică**.

În cazul infracțiunilor care pun în pericol viața persoanei, infracțiunile prevăzute de art. 162 Cod penal (*neacordarea de ajutor unui bolnav*) și art. 163 Cod penal (*lăsarea în primejdie*), la prima vedere, în varianta normativă neagravată se pare că obiectul juridic special al acestor infracțiuni nu este format din relațiile sociale cu privire la viața persoanei, dar cu totul din alte relații sociale apărate de legea penală.

Totuși, pe bună dreptate, autorii S. Brînza și V. Stati consideră că **obiectul juridic special** al infracțiunii de *neacordare de ajutor unui bolnav* (*subl. ne aparține*) prevăzute la art. 162 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei [28]. Exact la fel se consideră și în cazul infracțiunii de *lăsare în primejdie*, prevăzută de art. 163 CP RM.

Punerea în pericol a vieții persoanei prin *neacordarea de ajutor unui bolnav*, așa precum este prevăzut la alin. (1) art. 162 CP RM sau prin *lăsarea în primejdie*, așa precum este prevăzut la alin. (1) art. 163 CP RM, deja presupune că obiectul de atențare al infracțiunii este viața persoanei, iar norma penală are menirea de a apăra viața persoanei ca valoare socială.

Apare întrebarea, care este atunci diferența dintre obiectul de atențare prevăzut la alin. (1) art. 162 CP RM și obiectul de atențare prevăzut la lit. b) alin. (2) art. 162 CP RM (aceeași faptă care a provocat din imprudență decesul bolnavului).

Concluzia este că atât în cazul infracțiunii prevăzute de alin. (1) art. 162 CP RM, cât și în cazul prevăzut la lit. b) alin. (2) art. 162 CP RM, obiectul juridic special este format din relațiile sociale cu privire la viața persoanei. Diferența dintre componenta de la alin. (1) și alin. (2) lit. b) rezidă în faptul că, în primul caz, viața persoanei doar este pusă în pericol, fără a surveni și consecințele acestui pericol, iar în al doilea caz, pericolul pentru viață își produce efectele provocând din imprudență decesul bolnavului. Aceiași concluzie se impune și în cazul alin. (1) și lit. b) alin. (2) art. 163 CP RM.

Având în vedere numărul foarte mare al infracțiunilor prevăzute de CP RM care apără pe plan

secundar viața persoanei, din lipsă de spațiu, ne propunem, cu titlu de exemplu, enumerarea doar a unor articole care cuprind normele penale respective.

Așadar, potrivit CPRM, **viața persoanei ca valoare socială secundară** este apărată de normele penale incriminatorii prevăzute la următoarele articole: art. 135 lit. a) (*omorul membrilor grupului național, etnic, rasial sau religios*); art. 135¹ alin. (2) lit. a) (*săvârșirea, în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva unei populații civile și în cunoștință de acest atac, a omorului uneia sau mai multor persoane*); art. 137 alin. (4) (*săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, a omorului uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul internațional umanitar*); art. 137³ alin. (5) (*omorul uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul internațional umanitar săvârșit prin recurgere la perfidie în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional*); art. 137⁴ lit. b); art. 140¹ alin. (2) lit. e); art. 142 alin. (3), art. 151 alin. (4) (*vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care este periculoasă pentru viață..., care a provocat decesul victimei*); art. 158 alin. (4) lit. b) (*traficul de organe, țesuturi și celule umane soldat cu decesul persoanei*); art. 159 alin. (2) lit. c) (*provocarea ilegală a avortului care a provocat din imprudență decesul victimei*); art. 160 alin. (3) lit. c) (*efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale care a provocat din imprudență decesul pacientului*); art. 164 alin. (3) lit. b) (*răpirea unei persoane care a cauzat din imprudență decesul victimei*); art. 165 alin. (3) lit. b) (*traficul de ființe umane soldat cu decesul ori sinuciderea victimei*); art. 166 alin. (3) (*privațiunea ilegală de libertate care a provocat din imprudență decesul victimei*); art. 169 alin. (2) lit. b) (*internarea ilegală într-o instituție psihiatrică a unei persoane vădit sănătoase din punct de vedere psihic care a cauzat din imprudență decesul victimei*); art. 166¹ alin. (2) lit. g) și alin. (4) lit. g) (*tortura, tratamentul inuman sau degradant care din imprudență au cauzat decesul persoanei sau sinuciderea acesteia*), etc.

În concluzie, deducem că o mulțime de norme penale apără viața persoanei ca valoare socială unică, principală sau secundară. Această valorizare a vieții este determinantă în politica penală a fiecărei societăți democratice. În cercetarea efectuată, am constatat că legislațiile penale ale altor state ca Federația Rusă, Spania, România etc., în mod similar incriminează faptele ce atentează la viața persoanei, nu doar ca valoare socială unică, dar și ca valoare socială principală și secundară. La fel se constată o continuitate în politica penală a Republicii Moldova, care atât în Codul penal din 1961, cât și în Codul penal în vigoare, a prevăzut norme penale incriminatorii asemănătoare cu ajustările de rigoare a acestora la condițiile actuale.

Avem convingerea că apărarea vieții persoanei ca valoare socială unică, principală sau secundară a constituit și constituie o preocupare continuă a legiuitorului și a întregii societăți.

Aproape în orice capitol din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, legiuitorul a prevăzut norme penale incriminatorii care au menirea de

a ocroti viața persoanei ca valoare socială unică, principală sau secundară, după caz. Iar adoptarea de noi norme penale similare continuă odată cu dezvoltarea societății.

Viața persoanei ocupă primul în ierarhia valorilor general-umane. De aceea, legiuitorul a prevăzut reglementări penale speciale care ocrotesc viața persoanei nu doar ca valoare socială unică sau principală, dar și ca valoare socială secundară, atunci când printr-o faptă concretă pot fi aduse atingeri pe plan secundar și relațiilor sociale cu privire la viața persoanei.

Dreptul la viață este cel mai natural drept al omului, fiind consacrat de primele acte la nivel internațional. Dreptul la viață este cel mai important drept al omului, fără de care toate celelalte drepturi își pot pierde orice semnificație. De aici și importanța apărării vieții persoanei și a dreptului la viață al acesteia.

Totodată, reținem că potrivit Codului penal al Republicii Moldova, produsul de concepție deși este o ființă vie a speciei umane, nu se poate bucura de ocrotire penală, nici ca valoare socială unică sau principală și nici ca valoare socială secundară. Iar drept urmare, acestei ființe umane până la naștere, legea penală a Republicii Moldova nu-i apără: nici viața, nici sănătatea, nici integritatea fizică sau psihică și nici demnitatea.

Cu titlu *de lege ferenda*, propunem incriminarea de legiuitorul Republicii Moldova a faptelor îndreptate contra vieții și sănătății produsului de concepție, după cum urmează.

Introducerea unui nou capitol în partea specială a Codului penal al RM, și anume: **Capitolul III**¹, cu denumirea: **Infracțiuni contra vieții și sănătății produsului de concepție**, iar în acest capitol introducerea următoarelor articole: art. 163¹ (*Omorul produsului de concepție*), art. 163² (*Vătămarea produsului de concepție*). Pe cale de consecință, propunem *de lege ferenda* incriminarea următoarelor fapte:

1) La art. 163¹ (*Omorul produsului de concepție*): **Omorul produsului de concepție contrar voinței femeii gravide și în lipsa indicațiilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății, de către o altă persoană care cunoștea despre graviditatea femeii**, se pedepsește cu închisoare....;

2) La art. 163² (*Vătămarea produsului de concepție*): (1) **Vătămarea produsului de concepție în timpul sarcinii, contrar voinței femeii gravide, de către o altă persoană care cunoștea despre graviditatea femeii, dacă aceasta a cauzat produsului de concepție o vătămare corporală gravă ori medie**, se pedepsește cu închisoare...; (2) **Vătămarea fătului în timpul nașterii, dacă aceasta a cauzat copilului o vătămare corporală gravă ori medie**, se pedepsește cu închisoare...; (3) **Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2), soldate cu decesul produsului de concepție sau a copilului**, se pedepsește cu închisoare....

În fine, considerăm ca urmare a propunerilor *de lege ferenda* nominalizate că este oportun ca legiuitorul să ofere și definiția legală a noțiunilor: „produs de concepție” și „făt”.

Referințe:

1. Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 72-74.
2. Dobrinoiu V. și colab. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p. 137-138, citat: Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: USM, 2005, p. 87.
3. Brînza S. *Op. cit.*, p. 89.
4. *Ibidem*, p. 58, 63.
5. Alexeev S. S., *Механизм правового регулирования в обществе*. Москва: Юридическая литература, 1966, с. 66, citat: Brînza S. *Op. cit.*, p. 57.
6. Korjanskii N. I. *Объект и предмет уголовно-правовой охраны*. Москва: Академия МВД, 1980, с. 25.
7. Vlădoiu N. M. *Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și a integrității psihice. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 115.
8. Brînza S. *Op. cit.*, p. 65.
9. *Ibidem*, p. 69.
10. Avornic Gh. *Tratat de teoria generală a statului și dreptului*. Vol. I. Chișinău: USM, 2009, p. 92.
11. Botnaru S., Șavga A., Grosu Vl., Grama M. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. Ed. Chișinău: Cartier, 2005, p. 10.
12. Avornic Gh. *Op. cit.*, p. 104.
13. Botnaru S., Șavga A., Grosu Vl., Grama M. *Op. cit.*, 2005, p. 51.
14. Feller S. *Contribuții la studiul raportului juridic penal material și procesual penal, precum și al garanțiilor procesuale*. București: Ed. Științifică, 1960, p. 3, citat: Botnaru S., Șavga A., Grosu Vl., Grama M. *Op.cit.*, p. 52.
15. Brînza S. *Op. cit.*, p. 35.
16. *Ibidem*, p. 38.
17. Dobrinoiu V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. I. Teorie și practică judiciară. București: Lumina Lex, 2000, p. 75-76.
18. Рагог Ал. И. и др. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Москва: Юристъ, 2001, с. 19.
19. Brînza S. *Op. cit.*, p. 38.
20. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 153-154.
21. Brînza S., Stati V. *Tratat de Drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 181.
22. Publicat: 24.04.1961, În: *Veștile*, nr. 010, abrogat la data 12.06.03 prin L1160XV din 21.06.02, MO 128/13.09.02.
23. Прохоров Л.А., Прохоров М.Л. *Уголовное право*. Москва: Юристъ, 1999, с. 219.
24. Rarog Al. I. *Op. cit.*
25. Nistoreanu Gh., Boroș Al. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 73.
26. Legea organică 10/1995 din 23 noiembrie, cu privire la Codul penal, publicată în BOE, nr. 281 din 24 noiembrie 1995.
27. Brînza S., Stati V. *Op. cit.*, p. 151.
28. *Ibidem*, p. 407.

Recenzent:
Sergiu BRÎNZA,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

NOȚIUNEA „ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR” ÎN CONTEXTUL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.241 DIN CODUL PENAL

Partea I

Denis BĂBĂLĂU,
doctorand (USM)

În cadrul studiului de față, se demonstrează că fiecare dintre semnele constitutive ale noțiunii „activitatea de întreprinzător”, în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, are un caracter necesar, dar nu și suficient. Absența oricăruia din aceste semne presupune că activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător. Se stabilește că comercializarea mărfurilor, activitățile bancare, de investiții, operațiunile cu titluri de valoare, de editare sau de asigurare intră sub incidența definiției noțiunii „activitatea de întreprinzător”, formulată la art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Se ajunge la concluzia că aflarea unei persoane în raporturi de muncă cu angajatorul său exclude calificarea faptei acelei persoane în baza art.241 CP RM, întrucât activitatea de întreprinzător este o activitate economică independentă. În opoziție, activitatea de muncă nu este una independentă, deoarece presupune îndeplinirea de către salariat a indicațiilor angajatorului.

Cuvinte-cheie: activitatea de întreprinzător; fabricarea produselor; prestarea serviciilor; executarea lucrărilor; modul independent de desfășurare a activității de întreprinzător; inițiativa întreprinzătorului.

***

This study shows that the presence of each of the constitutive elements of the term of „entrepreneurial activity” within the meaning of art.1 of the Law on entrepreneurship and enterprises is necessary, but not sufficient. The absence of any of these elements points out to that the performed activity cannot be considered also an entrepreneurial one. It is established that goods trade, banking activities, investment activities, securities operations, editing or insurance operations fall under the definition of the term of „entrepreneurial activity”, mentioned at art.1 of the Law on entrepreneurship and enterprises. It is concluded that any person engaged in work relationships with her/his employer actually cannot be classified for offences under art.241 CC RM. This is because entrepreneurial activity constitutes an independent economic activity. In contrast to that, labor activity is not the result of an independent initiative, because it requires the compliance of the employee with the employer’s indications.

Keywords: entrepreneurial activity; fabrication of products; performance of services; performance of works; independent approach of conducting entrepreneurial activity; the entrepreneur’s initiative.

Conform art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 03.01.1992 [1], prin **activitatea de întreprinzător** se înțelege „activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor, desfășurată de cetățeni ori de asociațiile acestora în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și sub răspunderea lor patrimonială, cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri”. În această definiție sunt prezente următoarele opt semne constitutive, care au un caracter obligatoriu: 1) „activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor”; 2) „desfășurată de cetățeni ori de asociațiile acestora”; 3) „în mod independent”; 4) „din proprie inițiativă”; 5) „în numele lor”; 6) „pe riscul propriu”; 7) „sub răspunderea lor patrimonială”; 8) „cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri”.

Absența oricăruia dintre aceste semne presupune că activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător. Atragem atenția asupra următorului aspect: în art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nu se menționează că activitatea de întreprinzător: a) este practică de o persoană juridică sau fizică înregistrată oficial în calitate de întreprinzător; b) este practică în corespundere cu ordinea normativă sta-

bilită și cu condițiile de înregistrare. Ceea ce demonstrează că aceste două condiții sunt obligatorii pentru a defini noțiunea „activitatea de întreprinzător legală”, nu noțiunea „activitatea de întreprinzător”.

Mai consemnăm că definiția noțiunii „activitatea de întreprinzător” din art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi are un caracter universal, fiind aplicabilă atât raporturilor de drept privat, cât și raporturilor de drept public (inclusiv raporturilor de drept penal). Din această perspectivă, suntem de acord cu V.Berliba: în ipoteza lipsei unuia dintre semnele ce caracterizează activitatea de întreprinzător, fapta nu poate fi calificată în baza art.241 CP RM [2].

După aceste precizări, în continuare, vom efectua analiza propriu-zisă a semnelor constitutive ale noțiunii „activitatea de întreprinzător” în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi:

1) **„activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor”**

După N.Roșca și S.Baieș, „prin definiția dată la art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, legiuitorul stabilește trei categorii de activități: fabricarea producției, executarea lucrărilor și prestarea serviciilor, a căror eficiență permite obținerea de beneficiu. În definiție nu a fost indicată activitatea cel mai des utilizată la etapa actuală de întreprinderile private:

comercializarea mărfurilor și a produselor. Există și alte tipuri de activități reglementate de legislație, cum ar fi: activitățile bancare, de investiții, operațiunile cu titluri de valoare, de editare, de asigurare etc.” [3].

Cu toate acestea, de exemplu, la art.256 CP RM, legiuitorul utilizează sintagma „prestarea unor servicii în sfera comerțului”. De asemenea, art.3 al Legii cu privire la comerțul interior, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.09.2010 [4], conține următoarea definiție: „serviciu comercial – activitatea oferită cu prilejul actului de vânzare (prestare), care asigură avantaje și satisfacții consumatorului, fără a antrena un schimb fizic sub formă de bunuri materiale”. Din aceste reglementări, putem deduce că activitatea de comercializare a mărfurilor este un tip al activității de prestare a serviciilor, deci este un subtip al activității de întreprinzător. Aceasta concluzie o confirmă o altă definiție din art.3 al Legii cu privire la comerțul interior: „activitate de comerț – activitate de întreprinzător inițiată în baza raporturilor stabilite în domeniul comercializării mărfurilor produse, prelucrate sau procurate, precum și în domeniul executării diverselor lucrări și prestării serviciilor aferente vânzării mărfurilor, având ca scop satisfacerea intereselor economice private și asigurarea unei surse de venit”.

De asemenea, pot fi considerate subtipuri ale activității de întreprinzător: activitățile bancare; activitățile de investiții; operațiunile cu titluri de valoare; activitățile de editare; activitățile de asigurare. Astfel, potrivit alin.(1) art.26 al Legii instituțiilor financiare, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995 [5], băncile pot desfășura, în limita licenței acordate, printre altele, următoarele activități: acordarea de servicii de decontări și încasări; acordarea de servicii aferente la credit; acordarea de servicii ca agent sau consultant financiar; acordarea de servicii fiduciare; acordarea de servicii de gestionare a portofoliului de investiții. În acord cu art.3 al Legii cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.03.2004 [6], activitate investițională este activitatea de efectuare a investiției și de desfășurare a activității de întreprinzător în legătură cu această investiție, pentru a se obține venit. Conform lit.a) alin.(1) art.4 al Legii privind piața de capital, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 11.07.2012 [7], serviciile și activitățile financiare reglementate de prezenta lege vizează valorile mobiliare. Potrivit lit.d) și e) alin.(3) art.14 al Legii cu privire la activitatea editorială, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 20.04.2000 [8], editorul este în drept: să ofere servicii redacțional-editoriale; să efectueze operațiuni de cumpărare-vânzare a producției editoriale în scop de profit, să ofere servicii subiecților activității de întreprinzător în comerț. În fine, la alin.(1) art.43 al Legii cu privire la asigurări, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.12.2006 [9], se folosește noțiunea „servicii de asigurare”. În afară de aceasta, în conformitate cu Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în vederea înregistrării mărcilor, adoptat la 15.06.1957 [10] (ratificat prin Hotărârea Parlamen-

tului Republicii Moldova pentru aderarea Republicii Moldova la Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor, nr.1251 din 10.07.1997 [11]), serviciile se clasifică în: 1) publicitate și afaceri; 2) asigurări și finanțe; 3) construcții și reparații; 4) comunicații; 5) transport și depozitare; 6) prelucrare de materiale; 7) educație și recreere; 8) diverse.

În concluzie, comercializarea mărfurilor, activitățile bancare, de investiții, operațiunile cu titluri de valoare, de editare sau de asigurare intră sub incidența definiției noțiunii „activitatea de întreprinzător”, formulată la art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.

După această clarificare, este necesar să răspundem la întrebarea: care este conținutul noțiunilor „fabricarea produselor”, „executarea lucrărilor” și „prestarea serviciilor”? Răspunsul la această întrebare rezultă implicit din definițiile unor noțiuni, formulate în art.1 al Legii privind protecția consumatorilor.

Astfel, conform articolului în cauză, **produs** este bunul destinat consumului sau utilizării individuale; **producător** este agentul economic care fabrică un produs finit, o parte componentă a unui produs sau materie primă. În acest context, N.Roșca și S.Baieș afirmă: „Fabricarea producției este un gen de activitate economică cu caracter general, care are ca obiect transformarea materiilor prime și materialelor în produse noi, cu o valoare mai mare” [12].

Potrivit art.1 al Legii privind protecția consumatorilor, **serviciu** reprezintă activitatea, alta decât cea din care rezultă produse, desfășurată în scopul satisfacerii unor necesități ale consumatorilor; **prestator** este orice persoană juridică sau fizică autorizată pentru activitate de întreprinzător, care prestează servicii. În această ordine de idei, N.Roșca și S.Baieș menționează: „Prestarea de servicii este un gen de activitate economică prin care o întreprindere se obligă să fie satisfăcute anumite necesități ale persoanelor fizice și juridice prin acordarea de servicii consultative, informaționale, de transport de persoane și de mărfuri, de deservire socială, de publicitate, marketing, de asigurare etc.” [13].

În fine, în acord cu același articol, **lucrare** constituie ansamblul de acțiuni prin care se obține un produs sau se modifică caracteristicile acestuia; **executant** este orice persoană fizică sau juridică, autorizată pentru activitate de întreprinzător, care efectuează lucrări în relațiile cu consumatorii. În acest registru, N.Roșca și S.Baieș susțin: „Executarea de lucrări este un gen de activitate economică prin care o întreprindere se obligă să îndeplinească, într-un anumit termen, o anumită lucrare, fie din propriul material, fie din materialul beneficiarului. Ca exemple pot servi: construcția imobilelor de orice destinație, inclusiv a drumurilor, a conductelor de gaz; instalarea de utilaje” [14].

În legătură cu analiza semnului constitutiv „activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor”, este util să examinăm următoarea speță din practica judiciară: „F.G. a fost condamnată în baza alin. (1) art.241 CP RM. În fapt, la 02.01.2005, aceasta a luat cu împrumut suma de 2.500

de lei de la P.P., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 5 % lunar pe un termen de 12 luni. În februarie 2005 și în ianuarie 2006, F.G. a luat cu împrumut suma de 30.000 lei și 110.000 lei de la T.T., cu aceleași condiții. La 17.01.2006, F.G. a luat cu împrumut suma de 76.000 lei de la N.V., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 5% lunar pe un termen de 12 luni. La 01.09.2006, F.G. a luat cu împrumut suma de 10.000 lei, iar în ianuarie și iunie 2007 suma de 2.566 de dolari SUA de la V.L., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 4 și, respectiv, 5% lunar pe un termen de 12 luni. La 12.02.2007, F.G. a luat cu împrumut suma de 4.000 de euro de la C.G., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 4% lunar pe un termen de 12 luni. În iulie 2007, F.G. a luat cu împrumut suma de 1500 euro, iar în noiembrie 2007 suma de 1.000 euro de la D.A., cu aceleași condiții. La 01.08.2007, F.G. a luat cu împrumut suma de 10.000 euro de la B.A., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 4% lunar pe un termen de 12 luni. La 12.09.2007, F.G. a luat cu împrumut suma de 5.200 de dolari SUA de la O.V., cu aceleași condiții. La 28.12.2007, F.G. a luat cu împrumut suma de 20.000 lei, iar la 05.02.2008 suma de 76.000 lei de la I.I., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 5% lunar pe un termen de 12 luni. La 03.01.2008, F.G. a luat cu împrumut suma de 15.750 euro de la S.V., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 4% lunar pe un termen de 12 luni. În perioada ianuarie-martie 2008, F.G. a luat cu împrumut suma de 30.000 lei de la F.L., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 5% pe un termen de 12 luni. Pe parcursul anilor 2007-2008, F.G. a luat cu împrumut suma de 6.085 euro și 5.200 de dolari SUA de la S.N., cu condiția restituirii sumei împrumutate și a dobânzii în mărime de 4 și, respectiv, 5% lunar pe un termen de 12 luni.

Sentiința de condamnare a fost contestată cu recurs de către părțile vătămate F.L., N.V., F.S., V.L. și S.N. Aceștia au solicitat casarea sentinței cu rejudecarea cauzei și pronunțarea unei hotărâri noi, prin care F.G. să fie recunoscută vinovată în comiterea infracțiunii prevăzute la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM, fără aplicarea art.55 și 79 CP RM. De asemenea, a fost solicitată: întreprinderea măsurilor necesare, pentru a o împiedica pe F.G. să părăsească teritoriul Republicii Moldova fără a întoarce datoriile de milioane de lei pensionarilor, invalizilor și altor persoane; restituirea banilor din averea pe care a înstrăinat-o F.G. prin contracte de donație către feciorul și nepoata minoră a acesteia” [15].

Nu este clar ce activitate de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor a desfășurat F.G.? Luând bani cu împrumut (nu dând bani cu împrumut), F.G. a beneficiat de serviciile de acordare a împrumuturilor, nu a prestat astfel de servicii. De asemenea, F.G. nici măcar nu a folosit bunurile victimelor, pentru a obține astfel venituri. Or, din art.867 din Codul civil, reiese că contractul de

împrumut este unul translativ de proprietate. În acest plan, sprijinim opinia lui A.V. Arendarenko: „În cazul contractului de împrumut, proprietarul acestei sume de bani obligă debitorul să-i restituie datoria la scadență, fără a-i conferi alte prerogative” [16]. Lui F.G. nu i-a fost conferită prerogativa de folosire a banilor aparținând victimelor. O asemenea prerogativă se acordă în baza, de exemplu, a contractelor de comodat, de locațiune sau de leasing. Or, din art.859, 875 și 923 Cod civil reiese că aceste contracte nu sunt translativ de proprietate. În concluzie, nu există niciun temei ca fapta săvârșită de F.G. să fie calificată conform art.241 CP RM. În prezența scopului de sustragere, F.G. ar fi trebuit să răspundă în baza art.190 CP RM.

Într-o altă speță din practica judiciară, în recursul declarat de inculpat se menționează: „Din dispoziția art.125 CP RM rezultă că această normă cuprinde toate acțiunile care determină latura obiectivă a infracțiunii. Potrivit opiniei exprimate de partea acuzării, «activitatea ilicită de întreprinzător se exprimă în prestarea serviciilor de împrumut cu dobândă și în procurarea-vânzarea imobilelor», acțiuni ce nu rezultă din 125 CP RM... Astfel, se poate constata că lipsește latura obiectivă a infracțiunii, iar fapta nu întrunește elementele infracțiunii” [17]. În opinia inculpatului, în textul art.125 CP RM ar fi trebuit să existe o listă exhaustivă a tuturor genurilor de activități care formează conținutul noțiunii „activitatea de întreprinzător”. Bineînțeles, o astfel de expunere cazuistică nu și-ar avea locul în legea penală. Interpretarea noțiunii „activitatea de întreprinzător” se poate face doar prin analiza coroborată a art.125 și 241 CP RM, precum și a reglementărilor extrapenale de referință la care fac trimitere aceste articole.

Totuși, care este conținutul factologic al noțiunii „activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor” în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi?

După A.M. Terehov, în cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător, activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor se concretizează, de cele mai dese ori, în: prestarea serviciilor de reparare a tehnicii de uz casnic; transmiterea în locațiune a apartamentelor; comercializarea unor mărfuri etc. [18]. Studiarea practicii judiciare privind aplicarea art.263 din Codul contravențional ne ajută să oferim un răspuns mai consistent la întrebarea formulată supra: colectarea metalului uzat [19]; comercializarea pălăriilor din paie [20]; comercializarea de felicitări [21]; comercializarea ceaiului și a cafelei preparate [22]; comercializarea de produse de parfumerie [23]; comercializarea detergenților pentru veselă [24]; comercializarea produselor de uz casnic [25]; comercializarea de anvelope pentru autoturisme [26]; prestarea serviciilor de transportare a strugurilor [27]; prestarea serviciilor de reparație auto [28]; prestarea serviciilor de frizerie-coafură [29]. Este adevărat că aceste exemple din practica judiciară nu vizează infracțiunile prevăzute la art.241 CP RM. Totuși, ele se referă la practica-

rea ilegală a activității de întreprinzător. În plus, aceste exemple prezintă suficientă relevanță sub aspectul stabilirii conținutului factologic al noțiunii „activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor” în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.

Luând în considerare și opinia lui A.M. Terehov, enunțată *supra*, ne întrebăm dacă transmiterea în locațiune a proprietății imobiliare poate fi considerată exemplu de prestare a serviciilor în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi? Menționăm că, în practica judiciară privind aplicarea art.263 din Codul contravențional, atestăm spețe în care s-a răspuns afirmativ la această întrebare [30].

În alin.(3⁴) art.90¹ Cod fiscal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.04.1997 [31], găsim următoarea prevedere: „Subiecții impunerii persoane fizice, care nu desfășoară activitate de întreprinzător (*subl. ne aparține*) și transmit altor persoane decât cele specificate la art.90 în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct) proprietate imobiliară, achită impozit în mărime de 5% din valoarea contractului”. În aceeași ordine de idei, V.Stati afirmă: „Persoana fizică – care nu practică activitate de întreprinzător, care transmite proprietate imobiliară în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct) altor persoane decât cele specificate la alin.(1) art.90 din Codul fiscal și care nu achită lunar impozitul din darea în folosință a proprietății imobiliare – este obligată să prezinte declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit. Deci o asemenea persoană fizică poate fi subiect al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.244¹ CP RM” [32].

Așa cum reiese din art.244¹ CP RM, subiect al infracțiunilor corespunzătoare este persoana fizică care nu practică activitate de întreprinzător. Rezultă că nu întotdeauna transmiterea în locațiune a proprietății imobiliare este un exemplu de prestare a serviciilor în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În concluzie, transmiterea în locațiune a proprietății imobiliare poate fi considerată activitate de întreprinzător doar atunci când presupune prezența tuturor celor opt semne constitutive ale noțiunii „activitatea de întreprinzător” în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În cazul în care unul din aceste semne lipsește, transmiterea în locațiune a proprietății imobiliare nu poate fi considerată activitate de întreprinzător. De fapt, această concluzie este valabilă pentru oricare ipoteză de transmitere a proprietății imobiliare în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct).

Cu această ocazie, accentuăm încă o dată: fiecare dintre semnele constitutive ale noțiunii „activitatea de întreprinzător”, în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, are un caracter necesar, dar nu și suficient. Absența oricăruia din aceste semne presupune că activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător. De aceea, nu oricare activitate de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor reprezintă o activitate de întreprinzător.

2) „desfășurată de cetățeni ori de asociațiile acestora”

Ca activitate de întreprinzător, activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor trebuie să fie desfășurată de cetățeni ori de asociațiile acestora.

În acest plan, comportă semnificație dispoziția art.2 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi: antreprenor (a se citi – *întreprinzător*) poate fi: orice cetățean al Republicii Moldova care nu este îngrădit în drepturi, în modul stabilit de numita Lege sau de alte acte legislative; orice cetățean străin sau apatrid, în conformitate cu legislația în vigoare; un grup de cetățeni sau de apatrizi (un grup de parteneri) din care se constituie antreprenorul colectiv; orice persoană juridică sau fizică în conformitate cu scopurile sale principale și cu legislația (alin.1); statul și autoritățile administrației publice locale sunt antreprenori speciali. Atribuțiile de antreprenor la întreprinderile de stat (municipale) le execută managerul-șef de întreprindere pe baza contractului încheiat cu acesta (alin.2).

Alte prevederi relevante conține Codul civil: persoana fizică are dreptul să practice activitate de întreprinzător, fără a constitui o persoană juridică (alin.(1) art.26); persoanele juridice de drept privat pot avea scop lucrativ (comercial) și scop nelucrativ (necomercial) (alin.(2) art.59); persoanele juridice de drept public participă la circuitul civil în măsura în care aceasta este necesar atingerii scopurilor sale. Ele sunt asimilate persoanelor juridice de drept privat în măsura în care participă la circuitul civil (alin.(4) art.60).

Asociațiile cetățenilor, care practică activitatea de întreprinzător, nu îmbracă neapărat forma persoanei juridice. Aceasta rezultă din art.1339 din Codul civil: prin contract de societate civilă, două sau mai multe persoane (asociați, participanți) se obligă reciproc să urmărească în comun scopuri economice ori alte scopuri, fără a constitui o persoană juridică, împărțind între ele foloasele și pierderile.

În aceeași ordine de idei, potrivit pct.9-12 din Standardul Național de Contabilitate 31 „Reflectarea în rapoartele financiare a participațiilor în activitatea de întreprinzător sub control mixt”, aprobat prin Ordinul ministrului Finanțelor cu privire la aprobarea și punerea în aplicare a Standardelor Naționale de Contabilitate și Comentariilor, nr.16 din 29.01.1999 [33], există trei forme principale ale activității de întreprinzător sub control mixt fără active comune; b) activitatea de întreprinzător sub control mixt cu active comune; c) întreprinderea sub control mixt. Observăm că primele două forme ale activității de întreprinzător sub control mixt nu presupun înființarea unei întreprinderi distincte, care ar fi persoană juridică, iar a treia formă – întreprinderea sub control mixt – este persoana juridică.

3) „în mod independent”

În doctrina juridică, sunt exprimate puncte de vedere convergente cu privire la modul independent de practicare a activității de întreprinzător, ca semn constitutiv al noțiunii „activitatea de întreprinzător”:

„Faptul că activitatea de întreprinzător este practică independent presupune desfășurarea acesteia fără vreo imixtiune: întreprinzătorul decide de sine stătător asupra selectării personalului, a alegerii produselor care urmează a fi fabricate sau comercializate, a stabilirii piețelor de desfacere, a formelor organizaționale a activității de întreprinzător etc.” [34]; „Semnul constitutiv «în mod independent» indică asupra sursei volitive a activității de întreprinzător. Or, aceasta este practică prin propriile puteri și în propriul interes, fiind organizată de întreprinzător la propria lui discreție și în lipsa dirijării nemijlocite din partea vreunei autorități” [35]; „Întreprinzătorul acționează independent, exprimându-și voința în raporturile juridice fără a cere acordul unor organe ierarhic superioare. Voința liberă se manifestă la alegerea formei juridice de organizare a viitoarei activități, a obiectului ei. Întreprinzătorul își administrează afacerile fără a avea un organ ierarhic superior, stabilește independent prețurile și tarifele la produse sau la servicii, cu excepția cazurilor când acestea sunt reglementate de stat [36].

Alte opinii sunt formulate mai nuanțat. Astfel, după V.V. Laptev, „independența practicării activității de întreprinzător cunoaște două forme: independența patrimonială; independența economică. Independența patrimonială implică posedarea de către întreprinzător a unui anumit patrimoniu, acesta reprezentând temelia economică a activității lui. La rândul său, independența economică se exprimă în aceea că întreprinzătorul are posibilitatea de a lua decizii de sine stătătoare, legate de activitatea sa” [37]. În același context, autorul precitat vine cu o concretizare extrem de importantă, care permite delimitarea activității de întreprinzător de un alt tip al activității economice: „Noțiunea «activitatea economică» este mai largă decât noțiunea «activitatea de întreprinzător». Ea se referă nu doar la fabricarea produselor, la executarea lucrărilor sau la prestarea serviciilor, dar și la alte tipuri ale activității economice (de exemplu, la activitatea de muncă)” [38].

Această idee este susținută de alți autori. Astfel, B.V. Voljenkin afirmă: „Nu este activitate de întreprinzător executarea obligațiilor în baza contractului individual de muncă” [39]. Iu.V. Gavrilova se expune cu invocarea unor argumente: „Delimitarea activității de muncă de activitatea de întreprinzător presupune că cea din urmă activitate are un caracter independent și riscant. De asemenea, activitatea de întreprinzător implică înregistrarea de stat, ca procedură obligatorie” [40]. I.A. Klepički prezintă alte considerente: „Obiectul este ceea ce deosebește contractul individual de muncă de contractul de drept civil (caracteristic pentru activitatea de întreprinzător). Astfel, obiectul contractului individual de muncă este „munca vie a salariatului”. În plus, în cazul raporturilor de muncă: salariatul este într-o relație de dependență față de angajator; apar relații disciplinare; munca salariatului este organizată de angajator; angajatorul obține veniturile și suportă riscul pierderilor de pe urma activității desfășurate. În contrast, în cazul raporturilor de drept civil, obiectul îl constituie nu munca ca atare, ci rezultatele aceste-

ia. În afară de aceasta, întreprinzătorul își păstrează independența și acționează pe propriul risc” [41].

Așadar, aflarea unei persoane în raporturi de muncă cu anagjatorul său exclude calificarea faptei acelei persoane în baza art.241 CP RM, întrucât activitatea de întreprinzător este o activitate economică independentă. În opoziție, activitatea de muncă nu este una independentă, deoarece presupune îndeplinirea de către salariat a indicațiilor angajatorului.

Această concluzie își găsește confirmarea în legislație: angajatorul are dreptul: să ceară salariaților îndeplinirea obligațiilor de muncă; să emită acte normative la nivel de unitate (lit.b) și e) alin.(1) art.10 din Codul muncii, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 28.03.2003 [42]); activitatea de întreprinzător (afacere; *business*) reprezintă orice activitate conform legislației, cu excepția muncii efectuate în baza contractului (acordului) de muncă, desfășurată de către o persoană, având drept scop obținerea venitului, sau, în urma desfășurării căreia, indiferent de scopul activității, se obține venit (pct.16) art.5 din Codul fiscal); munca efectuată conform contractului (acordului) de muncă încheiat nu este considerată antreprenoriat (alin.2 art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi).

4) „din proprie inițiativă”

Caracterizând acest semn constitutiv al noțiunii „activitatea de întreprinzător”, V.Tereșcenko susține: „Caracterul de inițiativă al activității de întreprinzător se exprimă în aceea că întreprinzătorul are posibilitatea să-și desfășoare activitatea într-o manieră activă, promovându-și produsele sau serviciile pe piață, căutând potențialii parteneri de afaceri, încheind tranzacții etc.” [43]. Ideea în cauză o dezvoltă N.Roșca și S.Baieș: „Activitatea din proprie inițiativă este activitatea care se exercită prin propriul spirit de întreprinzător și propria ingeniozitate. Inițiativa trebuie să fie rațională, întemeiată, reală și legală. Nimeni nu poate fi obligat să practice activitate de întreprinzător. Persoana își manifestă liber voința de a practica o activitate într-o anumită formă, depunând cerere și actele necesare înregistrării. Întreprinzătorul investește bani și bunuri în afacerea inițiată și, peste un anumit timp, îi recuperează încasând profitul rezultat din circulația investițiilor. Până a-și manifesta inițiativa, inițiatorul trebuie să conștientizeze consecințele viitoarei sale activități” [44].

Așadar, spiritul de inițiativă (inerent oricărei activități de întreprinzător) presupune îndeplinirea din îndemn propriu a respectivei activități, organizarea acesteia și antrenarea altor persoane.

5) „în numele lor”

Pentru a fi considerată activitate de întreprinzător, activitatea de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor trebuie să fie desfășurată în numele cetățenilor sau al asociațiilor acestora, care o practică.

În acest context, V.Tereșcenko menționează: „Faptul că persoana desfășoară activitatea de întreprinzător în numele său înseamnă că aceasta acționează fără a apela la intermediari. Acest semn constitutiv al noțiunii

«activitatea de întreprinzător» denotă că tocmai respectiva persoană desfășoară activitatea de întreprinzător, că ea este cea care emite toate deciziile cu privire la desfășurarea acesteia, asumându-și personal întreaga răspundere pentru respectiva activitate” [45]. Cu mai multă concretețe se exprimă N.Roșca și S.Baieș: „Numele fondatorilor se indică în denumirea întreprinderii individuale și a gospodăriei țărănești. Toate actele juridice sunt semnate de întreprinzătorul individual cu numele său, inclusiv în cazul când acesta acționează prin reprezentanți. Dacă se solicită înregistrarea unei persoane juridice, activitatea se practică în numele ei propriu. Persoana juridică dispune de denumire, de patrimoniu distinct și de organe executive prin care își manifestă voința în exterior, dobândind drepturi și asumându-și obligații. În numele și pe seama persoanei juridice activează administratorul, numele acestuia fiind înscris în Registrul de stat al întreprinderilor alături de denumirea societății. Administratorul poate delega împuternicirea de reprezentare la încheierea actelor juridice altor persoane. Pe toate actele emise trebuie să figureze denumirea persoanei juridice” [46].

Referințe:

1. *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr.2.
2. Berliba V. *Răspunderea penală pentru delictele fiscale / Teză de doctor habilitat în drept*. Chișinău, 2015, p.202.
3. Roșca N., Baieș S. *Dreptul afacerilor*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p.55.
4. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.206-209.
5. *Ibidem*, 1996, nr.1.
6. *Ibidem*, 2004, nr.64-66.
7. *Ibidem*, 2012, nr.193-197.
8. *Ibidem*, 2000, nr.70-72.
9. *Ibidem*, 2007, nr.47-49.
10. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.13. Chișinău: Moldpres; *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998-2001, p.163-174.
11. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.49-50.
12. Roșca N., Baieș S. *Op.cit.*, p.56.
13. *Ibidem*, p.57.
14. *Ibidem*.
15. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 24.02.2010. Dosarul nr.1r-91/2010. <http://cab.instante.justi- ce.md>
16. Арендаренко А.В., Афанасьев Н.Н., Батюков В.Е. и др. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Проспект, 1997, с.361.
17. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.02.2016. Dosarul nr.1ra-179/16. www.csj.md
18. Терехов А.М. Некоторые спорные признаки незаконного предпринимательства. В: *Бизнес в законе*, 2008, № 2, с.92-93.
19. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15.03.2016. Dosarul nr.4r414/16. <http://ca.justice.md>
20. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 18.02.2015. Dosarul nr.4r482/15. <http://ca.justice.md>
21. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21.07.2015. Dosarul nr.4r2133/15. <http://ca.justice.md>
22. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 07.09.2015. Dosarul nr.4r2215/15. <http://ca.justice.md>
23. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19.11.2015. Dosarul nr.4r2873/15. <http://ca.justice.md>
24. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 11.11.2015. Dosarul nr.4r2998/15. <http://ca.justice.md>
25. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 22.10.2015. Dosarul nr.4r3063/15. <http://ca.justice.md>
26. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 26.05.2015. Dosarul nr.4r1673/15. <http://ca.justice.md>
27. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 09.02.2016. Dosarul nr.4r4037/15. <http://ca.justice.md>
28. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15.09.2014. Dosarul nr.4r1836/14. <http://ca.justice.md>
29. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17.12.2015. Dosarul nr.4r3695/14. <http://ca.justice.md>
30. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13.08.2015. Dosarul nr.4r2070/15. <http://ca.justice.md>; Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 16.07.2015. Dosarul nr.4r2385/15. <http://ca.justice.md>
31. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.62.
32. Stati V. Răspunderea penală pentru evaziunea fiscală a persoanelor fizice (art.244¹ CP RM) (Partea a II-a). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr.5, p.10-16.
33. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.35-36.
34. Карпович О.Г. *Уголовно-правовая охрана предпринимательской деятельности в России и странах Европы / Автореферат дисс. ...докт. юрид. наук*. Москва, 2003, с.21.
35. *Коммерческое (предпринимательское) право*. Том 1. Под ред. В.Ф. Попондопуло. Москва: Проспект, 2010, с.14-15.
36. Roșca N., Baieș S. *Op.cit.*, p.50-51.
37. *Предпринимательское (хозяйственное) право*. Под ред. В.В. Лаптева, С.С. Занковского. Москва: Волтерс Клувер, 2006, с.22.
38. *Ibidem*, p.17.
39. Волженкин Б.В. *Экономические преступления*. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 1999, с.89.
40. Гаврилова Ю.В. Право на предпринимательскую деятельность в системе экономических прав. В: *Вестник МГПУ. Серия Юридические науки*, 2010, № 1, с.8-13.
41. Клепицкий И.А. *Система хозяйственных преступлений*. Москва: Статут, 2005, с.137.
42. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.159-162.
43. Терещенко В. Признаки предпринимательской деятельности. În: *Legea și viața*, 2014, nr.3, p.213-215.
44. Roșca N., Baieș S. *Op.cit.*, p.51.
45. Терещенко В. *Op.cit.*, p.213-215.
46. Roșca N., Baieș S. *Op.cit.*, p.51-52.

Recenzent:
Vitalie STATI,
 doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

OBIECTUL MATERIAL AL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.290 și 291 CP RM

Partea I

Angela SERBINOV,
doctorand (USM)

Obiectul prezentului demers științific îl formează identificarea particularităților armei de foc în calitate de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM. A fost demonstrat că pericolozitatea sporită a armelor de foc și a munițiilor rezultă din construcția, modul de funcționare și destinația acestora. S-a arătat că nu este posibilă de încadrare potrivit art.290 CP RM fapta persoanei exprimată în păstrarea, purtarea, procurarea, comercializarea, sustragerea unei arme de foc nefuncționale, adică a unei arme care nu este în stare să arunce alice, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie, cu excepția cazului în care făptuitorul urmărește repararea acesteia. S-a punctat că nu contează durata în care arma de foc a fost utilă pentru efectuarea tragerilor, precum și nici numărul tragerilor efectuate cu aceasta. Important e ca făptuitorul să fi influențat infracțional asupra armei la momentul în care aceasta era utilă pentru efectuarea tragerilor.

Cuvinte-cheie: armă de foc; părți componente ale armei de foc; manipulări ilegale cu arme de foc; regim special de aflare în circuitul civil; destinație specială; portabilitate.

***

The subject of the present scientific demarche represents identification features of the firearm as a material object of offences referred to art.290 and 291 CC RM. The author has demonstrated that increased dangerousness of firearms and ammunition result from the construction, operation and their destination. The author showed that qualification is not liable according to art.290 CC RM act of a person expressed in keeping, wearing, purchasing, marketing, stealing a dysfunctional firearm, i.e a weapon that is not able to throw shot, bullet or projectile by the action of a combustible propellant, unless the perpetrator seeks its repair. The author pointed out that it does not matter how long the firearm was useful for making shooting and any number of withdrawals made with it. It is important that the perpetrator might have influenced on the weapon when it was useful for shooting.

Keywords: firearms; parts of firearms; illegal handling with firearms; special regime of stay in the civil circuit; special purpose; portability.

A bordând problema obiectului infracțiunii, A.S.Brînza menționează că obiectul material al infracțiunii, fiind expresia materială a valorii sociale ocrotită prin incriminare, ajută la determinarea obiectului juridic generic, care condiționează, decisiv, calificarea infracțiunii [1, p.143]. Din textul normelor de incriminare, supuse analizei, desprindem că în calitate de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM pot apărea următoarele entități materiale: a) arma de foc; b) munițiile. De menționat că acestea au un caracter alternativ, fiind suficient ca făptuitorul să influențeze infracțional cel puțin una din respectivele entități, neavând relevanță la calificare faptul dacă fapta prejudiciabilă a vizat doar arma de foc sau munițiile, ori concomitent ambele entități. Totodată, interesează în planul individualizării pedepsei penale dacă comportamentul infracțional al persoanei vinovate este îndreptat atât asupra armei, cât și asupra muniției.

După această precizare, anterior identificării aspectelor definitorii ale fiecărei din categorii a bunurilor susceptibile unei influențe criminale prin manipulările ilegale cu acestea, urmează să polemizăm asupra unei teze, deloc neglijabile, întâlnite în teoria dreptului penal. Avem în vedere viziunea lui D.Korețki expusă pe marginea infracțiunilor din sfera traficului ilicit cu arme și muniții potrivit legislației penale a Federației Ruse, corespondente faptei prevăzute la art.290

CP RM, potrivit căruia, arma poate apărea pe post de obiect material doar atunci când fapta infracțională se exprimă în modalitatea de procurare sau comercializare. Ca argument autorul invocă că drept rezultat al acestor acțiuni arma își schimbă posesorul, în urma căruia se cauzează un prejudiciu obiectului de atenta-re [2, p.35]. Alta este opinia lui D.Korețki atunci când fapta infracțională ia forma păstrării și purtării armei, și anume: „În astfel de cazuri acțiunile infracționale nu sunt îndreptate nemijlocit asupra armei. În ipoteza purtării armei acțiunile infracționale ale subiectului nu sunt îndreptate asupra armei, ca și element al obiectului atentării, deși sunt legate de aceasta. În cazul păstrării și purtării, persoana vinovată lezează securitatea publică în sfera traficului de arme și face acest lucru cu ajutorul armei, care se află la îndemână și sub controlul acestuia. Adică, arma nu apare pe post de obiect material al infracțiunii – parte componentă a obiectului infracțiunii, ci pe post de mijloc de săvârșire a infracțiunii – semn al obiectului infracțiunii” [2, p.35; 3, p.39]. Nu putem agreea un asemenea punct de vedere. În opinia noastră, în cadrul componentei de infracțiune prevăzute la art.290 CP RM, arma de foc, în niciun caz nu poate figura drept mijloc de săvârșire a infracțiunii. Ni se pare neclară accepțiunea autorului rus D.Korețki care face distincția dintre armă în calitate de obiect material și armă – mijloc de săvârșire a infracțiunii, punând la bază criteriul schimbului

posesorului armei. Replicând autorului nominalizat consemnăm că indiferent de faptul dacă manipularea ilegală cu arma de foc implică sau nu schimbul posesorului de fapt al armei, aceasta din urmă poate evolua doar în postura de obiect material, dar nu și de mijloc de săvârșire a infracțiunii. Or, atât în cazul procurării și comercializării, cât și al păstrării sau purtării ilegale, asupra armei se exercită o influență de natură infracțională, particularitate indispensabilă obiectului material, dar nu mijlocului de săvârșire a infracțiunii. Potrivit doctrinei [4, p.203], mijlocul comiterii infracțiunii reprezintă obiectul material cu ajutorul căruia este săvârșită fapta prejudiciabilă. Obiectul material al infracțiunii însă constă în entitatea materială asupra căreia se îndreaptă influențarea nemijlocită infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii [1, p.114]. Deci mijlocul comiterii infracțiunii însoțește fapta prejudiciabilă, în timp ce obiectul material este entitatea spre care se îndreaptă fapta prejudiciabilă. Dacă obiectul material al infracțiunii se află în sistemul de referință al obiectului infracțiunii, atunci mijlocul comiterii infracțiunii se află în sistemul de referință al laturii obiective a infracțiunii. În cazul infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM, acțiunea de purtare și păstrare se îndreaptă spre arma de foc în calitate de entitate corporală. Așadar, arma se cadrează perfect conceptului de „obiect material”. Plus la aceasta, obiectului material îi este caracteristic faptul că întruhidează în sine valoarea socială periclitată prin fapta prejudiciabilă. În speță, arma de foc întruhidează securitatea publică drept valoare socială fundamentală lezată prin purtarea, păstrarea, procurarea etc. ilegală a acesteia. În concluzie, nu doar în cazul procurării și comercializării, dar și-n ipoteza procurării și păstrării, arma de foc reprezintă obiect material, și nu mijloc de săvârșire a infracțiunii.

Totodată, în cazul comiterii, de exemplu, a unui omor, a unei tâlhării cu folosirea armei, aceasta va apărea pe post de mijloc de săvârșire a infracțiunii. Nu este exclus ca în procesul sustragerii armei de foc făptuitorul să folosească o armă de foc. Într-o astfel de ipoteză, urmează a se discerne între arma de foc în calitate de obiect material și arma de foc în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii. Astfel, arma de foc utilizată la săvârșirea sustragerii va avea calitatea de mijloc (instrument) de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM. Totodată, arma de foc sustrasă va servi drept obiect material al infracțiunii respective. Nu este exclusă angajarea unei răspunderi penale suplimentare a făptuitorului în baza art.290 CP RM pentru păstrarea, purtarea, procurarea ilegală a armei de foc utilizate la săvârșirea sustragerii armei de foc. În aceste condiții, vom fi în prezența concursului dintre infracțiunile prevăzute la art.290 și 290 CP RM (pentru păstrarea, purtarea, procurarea etc. ilegală a armei de foc utilizate la săvârșirea sustragerii armei de foc și pentru sustragerea propriu-zisă a armei de foc).

După această digresiune, absolut necesară studiului de față, în cele ce urmează atenția noastră va fi

orientată spre analiza fiecărei din entitățile materiale susceptibile să apară pe post de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM, lucru necesar pentru o mai bună cunoaștere a caracteristicilor definitorii ale acestora, în vederea unei mai bune interpretări și aplicări a legii penale în cazurile concrete din practica judiciară.

Preliminar, menționăm că ambelor entități le este caracteristic faptul că fac parte din categoria **obiectelor socialmente periculoase**, motiv pentru care **circuitul civil al acestora este unul special**. În literatura de specialitate, se arată că unul din semnele obligatorii ale componenței de infracțiune prevăzute la art.290 CP RM îl reprezintă obiectul material, care posedă anumite calități speciale ce creează un potențial pericol pentru societate, ceea ce și constituie cauză a existenței relațiilor sociale referitoare la securitatea publică, prin care se asigură starea de protecție a persoanei, drepturile și libertățile acesteia, precum și interesele vitale și importante ale societății [5, p.97]. Comun pentru obiectele enunțate, subliniază Iu.I. Skoropupov, este faptul că aceste bunuri constituie izvor de pericol sporit [6, p.14]. Că sunt obiecte periculoase pentru viața și sănătatea persoanei, precum și pentru alte valori sociale nu mai puțin importante, rezultă, inclusiv, din poziția legiuitorului de amplasare a infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM în capitolul dedicat protecției securității publice și ordinii publice. Securitatea publică poate fi lezată doar prin manipularea cu obiecte ce constituie izvor de pericol social sporit. În lipsa unei astfel de trăsături, securitatea publică nu poate fi periclitată. Evident, pericolozitatea sporită a armelor de foc și a munițiilor rezultă din construcția, modul de funcționare și destinația acestora, caracteristici care urmează a fi reliefate și analizate *infra*.

Datorită caracterului socialmente periculos, armele de foc și munițiile au regim special de aflare în circuitul civil. În acest sens, potrivit art.286 C.civ. RM [7], bunurile pot circula liber, cu excepția cazurilor când circulația lor este limitată sau interzisă prin lege. Din prevederile Legii Republicii Moldova privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, nr.130 din 08.06.2012 (în continuare – Legea nr.130/2012 [8]) reiese că armele de foc și munițiile posedă un regim aparte în circuitul civil. Din esența prevederilor legale ale numitei legi și nu doar, desprindem că unele arme de foc și muniții se pot afla în circuitul civil în anumite condiții (fie este necesar obținerea unei autorizații din partea organului competent pentru procurarea, deținerea, purtarea lor, fie acestea urmează a fi declarate organului competent), în timp ce alte arme de foc și muniții sunt interzise în general în circuitul civil. În context, A.S. Kursanova enunță că armele sau sunt limitate în circuitul civil sau sunt interzise în general de către legiuitor [9, p.265]. Specific armelor este faptul că sunt limitate în circuitul civil, deși, după cum am statuat *supra*, unele categorii sunt scoase din circuitul civil. În doctrină se menționează: „Bunurile care sunt limitate în circuitul civil pot fi dobândite, deținute, folosite și înstrăinate în anumite condiții prevăzute

de lege. În principiu, restricțiile ce privesc circulația bunurilor se pot referi fie la subiecte de drept care pot dobândi și înstrăina aceste bunuri, fie la condițiile de încheiere a actelor juridice cu aceste bunuri” [10, p.561].

Prin regim special al armelor se are în vedere ordinea specifică de circulație a armelor și munițiilor, ordine stabilită de reglementările actelor normative și legislative ale Republicii Moldova. Regimul special de aflare a armelor și munițiilor în circuitul civil este determinat de faptul că fiind obiecte socialmente periculoase, pentru asigurarea unui control riguros, statul se implică direct în procesul punerii în circulație a acestor obiecte. Implicarea se face prin diverse căi, gen: autorizarea deținerii și purtării armelor și munițiilor, evidența armelor și munițiilor. Ministerul Afacerilor Interne este autoritatea competentă care exercită autorizarea, evidența, controlul și supravegherea privind deținerea, portul și folosirea armelor și a munițiilor, precum și privind operațiunile cu acestea, fiind unica autoritate competentă care reprezintă Republica Moldova în cadrul transferurilor și notificărilor privind armele și munițiile în condițiile Legii nr.130/2012. Deci în afara statului în persoana Ministerului Afacerilor Interne, nimeni nu este abilitat cu dreptul de a pune în circulație arme și muniții cu destinație civilă. Totodată, punerea în circulație a armelor de foc și a munițiilor pasibile de aflare în circuitul civil se face cu respectarea unor condiții stricte, prezența cărora acordă statului posibilitatea eliberării permisiunii pentru achiziționarea, deținerea, purtarea armelor și munițiilor. În ceea ce privește punerea în circulație a armelor și munițiilor cu permisiunea organului abilitat relevante sunt următoarele prevederi legale cu caracter general din Legea nr.130/2012: „Armele letale pot fi deținute sau, în funcție de categoria și clasificarea lor, pot fi purtate și folosite de persoane fizice în baza permisului de armă (*subl. ne aparține*), iar de către persoane juridice – pot fi deținute și folosite în baza permisului de deținere (*subl. ne aparține*), eliberat în condițiile legii. Armele neletale pot fi deținute și, în funcție de categoria și de clasificarea acestora, pot fi purtate și folosite de persoane fizice și juridice cu condiția de îndeplinire a procedurilor de autorizare sau de înregistrare a acestora (*subl. ne aparține*), după caz, la organele competente în condițiile legii”.

Așadar, pentru a fi pusă în circulație în vederea procurării, păstrării, purtării armei, este necesară autorizația din partea organelor competente. Doar cu acordul statului armele și munițiile pot fi puse în circulație. În context, E.Șelkovnikova evidențiază aspectul juridic drept caracteristică de bază a armelor, ce constă în faptul posedării unui regim juridic special – a unui sistem permisiv special de achiziționare și păstrare a armelor de către persoanele fizice sau juridice [11, p.39]. Plus la aceasta, armele sunt puse în circulație pe termen limitat. După expirarea termenului de păstrare, purtare, este necesară prelungirea permisului, acțiune realizată tot de stat, prin intermediul organelor sale competente. Tot statul este entitatea responsabilă de primirea armelor predate benevol,

în posesia cărora s-a intrat prin diverse căi, atât legale, cât și ilegale (găsire, moștenire, procurare etc.).

Considerăm corectă intervenția statului în procesul circulației armelor și munițiilor. Or, acestea nu sunt simple obiecte, ci unele ce comportă un real pericol pentru securitatea publică. În context, A.A. Șmidt opinează că activitatea statului administrativ-regulator în domeniul circulației armelor civile (politica de autorizare și permisivă) reprezintă unul din vectorii dezvoltării politicii de stat în sfera securității, de a cărei stare direct depinde starea securității publice [12, p.136]. Corect menționează V.Cebotar că atât arma, cât și posesorul ei, nefiind sub un control strict și bine organizat din partea statului, pot avea influență negativă asupra securității statului (*a se citi* – securității publice – *n.a.*) [13, p.36]. Potrivit aceluiași autor: „Sistemul de autorizare efectuat de organele afacerilor interne ale Republicii Moldova este un mijloc important de asigurare a securității publice în republică. Esența acestui sistem constă în ordinea stabilită pentru organele de stat, organizațiile obștești și cetățeni de primire în organele afacerilor interne a autorizației pentru îndeplinirea anumitor acțiuni, lipsa de control asupra cărora poate avea consecințe periculoase” [13, p.36].

Controlul circulației armelor și munițiilor este asigurat de către stat, inclusiv prin ținerea Registrului de stat al armelor. În conformitate cu Preambulul Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al armelor” aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr.634 din 06.06.2007 [14], existența resurselor informaționale de stat de o bună calitate constituie cel mai important element al administrării de stat eficiente și bază a soluționării diverselor probleme cu care se confruntă societatea, îndeosebi în domeniul organizării evidenței centralizate unice și a controlului circulației armelor cu destinație civilă, inclusiv evidența armelor mici (care au calibrul nu mai mare de 9 mm) din gestiunea structurilor de stat ce au în competența lor subdiviziuni militarizate sau speciale.

După această digresiune, continuăm cu analiza propriu-zisă a armei de foc în calitate de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM.

Ab initio, accentuăm că nu orice armă, ci doar arma de foc poate apărea pe post de obiect material al infracțiunilor examinate. În opinia legiuitorului, doar manipulările ilegale cu arme de foc sunt în stare să lezeze securitatea publică. Nu de aceeași părere este legiuitorul rus care, alături de manipulările ilegale cu arme de foc, incriminează și pe cele cu arme albe, arme cu gaze și arme de aruncare sau legiuitorul român care incriminează deținerea sau portul fără drept de arme neletale [15], nu doar a celor letale. Întru justificarea poziției legiuitorului de incriminare a manipulărilor ilegale cu armele de foc, I.V. Diriuțin consemnează: „Arma de foc se bucură de „popularitate mare”, deoarece are un preț relativ mic, este comodă pentru transportare și simplă în folosire, este ușor de ascuns și poate fi folosită un termen îndelungat” [16, p.96].

În cele din urmă, conchidem că nu poate constitui obiect material al infracțiunilor examinate alte tipuri de arme decât armele de foc, gen: armele pneumatice, armele albe, armele cu gaze etc. Incorect a fost reținută arma pneumatică în calitate de obiect material al infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM în următoarea speță din practica judiciară: *Ș.E., la 15 septembrie 2013, aproximativ la ora 20.00 acționând cu intenție și având scopul de a se îmbogăți pe seama altor persoane, a pătruns ilegal în vila ce aparține cet. B.E. de unde a sustras o armă pneumatică model "Baikal LJ-61" calibrul 4,5 mm* [17]. În același timp, dacă arma pneumatică este transformată în armă de foc, sunt prezente toate premisele pentru a încadra cele comise potrivit art.290 CP RM, fiind deci prezent obiectul material. Exemplificativă este următoarea constatare din practica judiciară: *inculpatul T.M. în anul 2010 a procurat o armă pneumatică fără a deține permis de portarmă, pe care a modificat-o în condiții casnice, care conform raportului de expertiză reprezintă o modificare în condiții meșteșugărești din pistol pneumatic „ИЖ s-40” în armă de foc pentru cartuș calibrul 5,6 mm, pe care ulterior a utilizat-o în calitate de armă* [18]. Straniu însă, este faptul reținerii de către instanța de judecată în acțiunile lui T.M. a procurării armei de foc. Or, acțiunea sub forma procurării a fost îndreptată către arma pneumatică, deci către o entitate ce nu poate reprezenta obiect material al infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM. Deja în urma transformării armei pneumatice în una de foc, manipulările ilegale cu aceasta sunt apte de încadrare în tiparul normei de la art.290 CP RM. În speță, incidente sunt păstrarea și purtarea ilegală a armei de foc, nu și procurarea ilegală a acesteia. Chiar dacă procurarea armei pneumatice a avut loc cu încălcarea legislației, un asemenea comportament nu poate cădea sub incidența art.290 CP RM.

Ca excepție, alte arme decât cele de foc pot apărea pe post de obiect material al infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM în ipoteza în care făptuitorul are intenția de transformare (modificare) într-o armă de foc, cu condiția că o astfel de posibilitate este una reală.

De asemenea, nici obiectele asimilate armelor, ce ar putea fi folosite ca arme sau care au fost întrebuințate pentru atac, în sensul alin.(2) art.129 CP RM, nu pot fi recunoscute drept obiecte materiale al infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM.

În același timp, constatăm că arma de foc este o categorie a armei, motiv pentru care, întru elucidarea completă a trăsăturilor armei de foc este necesar de definit noțiunea de armă, în general. Potrivit alin.(1) art.129 CP RM, prin armă se înțelege instrumentul, piesa sau dispozitivul astfel declarat prin dispoziții legale. Conținând o dispoziție de blanchetă, norma de la art.129 CP RM face trimitere la unele acte normative din sfera extrapenalului menite să definească și să deslușească termenul de armă. Care act legislativ dacă nu Legea nr.130/2012 vine să puncteze caracteristicile armei. Așadar, în conformitate cu art.2 din legea enunțată prin armă se are în vedere orice

obiect sau dispozitiv, conceput sau adaptat, prin care un plumb, un glonț ori un alt proiectil sau o substanță nocivă gazoasă, lichidă ori în altă stare, pot fi descărcate cu ajutorul unei presiuni explozive, gazoase sau atmosferice ori prin intermediul unor alți agenți propulsori, în măsura în care se regăsește în una din categoriile prevăzute la Anexa 1 din Lege. De consemnat e faptul că definiția citată a preluat practic sută la sută definiția legală a armei de foc din textul Anexei 1 la Convenția Europeană cu privire la controlul achiziționării și deținerii armelor de foc de către particulari, semnată la Strasbourg la 28 iunie 1978 [19]. Potrivit *Notei uninformative* la Proiectul Legii privind regimul armelor și munițiilor cu destinație civilă [20], Ministerul Afacerilor Interne a elaborat Proiectul indicat în scopul eficientizării activității de supraveghere asupra circulației armelor și munițiilor cu destinație civilă deținute în posesia persoanelor fizice și juridice, precum și al ajustării cadrului legislativ și normativ la cerințele Convenției Europene cu privire la controlul achiziționării și deținerii armelor de foc de către particulari. Din perspectiva dreptului comparat, consemnăm că și legiuitorul român a mers pe aceeași cale.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, prin armă se înțelege orice obiect, unealtă, aparat, mașină care servește în lupta împotriva inamicului, la vânat, în unele probe sportive etc. [21, p.60]. În doctrină arma este definită ca fiind mijlocul material, constructiv și funcțional destinat pentru lovirea de la distanță a omului, a unui animal sau a unui oarecare obstacol cu ajutorul unui proiectil prin folosirea energiei din aprinderea gazelor de pulbere sau destinat pentru cauzarea unor daune grave omului ori animalului din contul forței musculare [22, p.11]. O atare definiție a armei ni se pare prea îngustă, limitându-se la evidențierea armei de foc și a celei albe, prin desconsiderarea altor tipuri de arme, gen: arma cu gaze, arma pneumatică etc. În accepțiunea Iu.V. Zagainova, prin armă trebuie de înțeles dispozitivul sau obiectul, destinat din punct de vedere constructiv pentru distrugerea țintei vii sau de altă natură ori pentru transmiterea semnalelor [23, p.13]. Observăm că definiția în cauză preia în totalitate vechea definiție din Legea Federației Ruse cu privire la arme, nr.150-Ф3 din 13.12.1996 [24]. V.M. Pleskacevski este de părere că arma reprezintă un mijloc material de aplicare individuală, constructiv și funcțional destinat pentru cauzarea unor daune letale persoanei sau reprezentanților vieții animale, precum și pentru distrugerea obstacolelor [25, p.310]. După R.A. Stepovoi, arma reprezintă un obiect sau dispozitiv destinat pentru înfrângerea ființelor vii, traficul căreia este limitat de legislația privind regimul armelor în scopul asigurării securității vieții și sănătății persoanei, averii și mediului înconjurător [26, p.175]. O definiție mult mai complexă a armei este dată de V.N. Kudašov, potrivit căruia arma constituie un dispozitiv sau obiect, destinat din punct de vedere constructiv pentru înfrângerea țintei vii sau de altă natură, ce nu poate fi folosit în condiții casnice, reprezentând un izvor specific de pericol sporit, funcțional și util pentru folosire potri-

vit destinației, circulația ilegală a căruia formează o componență concretă de infracțiune în corespundere cu legislația penală în vigoare [5, p.98]. Rezumând asupra accepțiunilor doctrinare privind conceptul de „armă”, conchidem asupra faptului inexistenței unei poziții unice în ceea ce privește definiția armei. Este și firesc avându-se în vedere complexitatea unui astfel de obiect. Mai mult, este resimțită și amprenta modificărilor legislative, determinate, inclusiv, de progresul tehnico-științific. În cele din urmă, înțelegem explicația dată de E.Șelkovnikova precum că formularea unei definiții ideale a armei, aplicabilă pentru orice caz practic, este puțin probabil de făcut de către legiuitor sau cercetătorul științific [11, p.38].

În ceea ce privește noțiunea armei de foc, aceasta o desprindem din aceeași Lege nr.130/2012. Potrivit art.2 din lege, prin arma de foc se înțelege arma portabilă cu țevă care poate arunca, este concepută să arunce sau poate fi transformată să arunce alicie, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie. Potrivit pct.1 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor”, nr.31 din 09.11.1998 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.31/1998) [27], prin armă de foc se înțelege acea armă a cărei funcționare determină aruncarea unuia sau a mai multor proiectile, principiul de funcționare a căreia are la bază forța de expansiune a gazelor provenite din detonarea unei capse ori prin explozia unei încărcături. X.Ulianovschi susține că arma de foc constituie un dispozitiv tehnic destinat nimicirii sistemelor vii prin tragerea cu proiectile, puse în mișcare de energia gazelor formate ca urmare a exploziei (arderii) pulberii (prafului) sau a unui substituent al acesteia [28, p.644]. T.L. Grigorian înțelege prin armă de foc instrumentul conceput pentru a lovi ținta, de la distanță, cu un proiectil, ce primește direcția de mișcare datorită energiei rezultate din pulbere sau alte încărcături [29, p.14-15].

După relevarea accepțiunilor doctrinare privind noțiunea de „armă” și, respectiv, „armă de foc”, se impune identificarea trăsăturilor definitorii ale armei, în general, și ale armei de foc, în special.

Pentru început, vom trece în revistă unele puncte de vedere doctrinare. Astfel, R.A. Stepovoi distinge următoarele caracteristici de bază ale armei: a) pericol social sporit; b) regimul special; c) destinația specială [26, p.175]. O viziune similară o are Z.G. Derbok care, alături de regimul și destinația specială a armei distinge specificul de funcționare a unui asemenea obiect [30, p.126]. Alți autori, bunăoară, S.U. Dikaev evidențiază următoarele trăsături ale armei: a) constituie un dispozitiv tehnic special care nu are o altă destinație casnică; b) are o destinație specială; c) trebuie să fie funcțională, utilă pentru folosire potrivit destinației sau să existe posibilitatea de a aduce arma în funcțiune pentru folosire conform destinației; d) constituie iz-

vor specific de pericol sporit; e) este obiect material al infracțiunii în condițiile în care circulația acestora are loc cu încălcarea legislației cu privire la arme [31, p.11-12]. I.I. Bikeev arată că principalele caracteristici ale armei sunt: a) materialitatea; b) construcția specială; c) destinația specială [32, p.178.]. La săvârșirea infracțiunii, relevă Iu.I. Skoropupov, făptuitorul trebuie să conștientizeze că bunurile în cauză: au o destinație specială, adică sunt concepute pentru nimicirea forței vii sau în scop sportiv sau vânătorec sau pentru distrugerea mediului înconjurător; sunt apte de a fi folosite potrivit destinației sau pot fi aduse în starea corespunzătoare în vederea unei astfel de folosiri; dețin un statut special deosebit, adică sunt interzise în circuitul civil sau sunt puse în circulație cu permisiunea specială a autorităților competente [6, p.17]. Potrivit lui X.Ulianovschi, arma de foc se distinge prin două caracteristici de bază: destinația ei de a nimici sisteme vii și cea privind realizarea împușcături prin tragerea cu foc [28, p.644]. A.A. Zadoian clasifică particularitățile armei în obiective și subiective. În șirul celor obiective autorul atribuie: 1) materialitatea – arma constituie un obiect neînsușit al lumii materiale; 2) originea artificială – arma este produsă de om, nefiind creația naturii; 3) prezența capacității de distrugere – obiectiv, arma poate cauza daune lumii vii (prin această particularitate arma se deosebește de obiectele care imită arma); 4) utilitatea – capacitatea de a fi folosită potrivit destinației. În calitate de particularitate subiectivă, autorul specifică prezența unui scop special la aplicarea armei [33, p.1159].

În cea mai mare parte susținem punctele de vedere exprimate de autorii sus-citați. Pe lângă pericolul social înalt și regimul special de aflare în circuitul civil, trăsături fundamentale, analizate *supra*, armelor le sunt caracteristice și alte trăsături.

În ceea ce privește legislația Republicii Moldova, atât din definiția legală a armei, cât și din definiția armei de foc desprindem prima particularitate definitorie a unor astfel de obiecte, și anume: **procesul specific de funcționare a armei**. Aspectul funcțional specific rezultă din specificul construcției armei. Arma este concepută sau adaptată ca cu ajutorul unei presiuni explozive, gazoase sau atmosferice ori prin intermediul unor alți agenți propulsori, să arunce alicie, glonț, proiectil, substanță nocivă gazoasă, lichidă ori în altă stare. Sub aspect comparativ, arma de foc însă este concepută să arunce doar alicie, glonț ori proiectil. Astfel, armei de foc nu îi este caracteristic să arunce substanță gazoasă, lichidă sau în altă stare. Specific armei de foc este și faptul că glonțul sau proiectilul este aruncat din conținutul energiei substanțelor explozive. În orice caz, pentru a avea calitatea de obiect material al infracțiunilor examinate, arma de foc trebuie să fie **funcțională**. Funcționalitatea armei de foc a fost evidențiată în următoarea speță din practica judiciară: *S.I. a purtat și păstrat ilegal la domiciliul său arma de model "CM-2 Vostok" care face parte din categoria armelor de foc sportive și de vânătoare cu încărcătură unică, cu țeava ghintuită calibrul 5,5 mm, fiind în stare de funcționare și utilă pentru efectuarea tragerilor* [34].

Păstrarea, purtarea, procurarea, comercializarea unei arme nefuncționale (atunci când persoana cunoaște acest lucru) nu poate pune în pericol securitatea publică. Tocmai de aceea nu este pasibilă de încadrare potrivit art.290 CP RM fapta persoanei exprimată în păstrarea, purtarea etc. a unei arme de foc nefuncționale, adică a unei arme care nu este în stare să arunce alicie, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie. În sensul Legii nr.130/2012 sunt nefuncționale următoarele arme: arma de panoplie [35]; armă dezactivată [36]; armă inutilizabilă [37]. Prin urmare, deoarece nu corespund criteriului funcțional, aceste arme nu pot fi privite în postura de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM.

Într-o cauză din practica judiciară, instanța a încadrat acțiunile inculpatului potrivit art.290 CP RM pentru păstrarea ilegală a munițiilor, deși, pe lângă munițiile deținute ilegal, a fost identificată de către colaboratorii de poliție o armă, care însă, fiind defectată, pe bună dreptate, necorespunzând criteriului funcțional, nu a fost apreciată în calitate de obiect material al infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM [38].

Corect susține Iu.V. Zagainova: „Răspunderea penală pentru păstrarea armei survine doar dacă arma este bună de folosire sau dacă poate fi adusă în stare de folosință” [23, p.14]. Doar o armă funcțională poate servi drept pericol pentru securitatea publică. Același lucru este valabil pentru muniții. Datorită pericolozității înalte a unor atare categorii de bunuri, pentru a fi în prezența infracțiunilor examinate, este necesar ca armele și munițiile să fie apte pentru a fi folosite. Cu alte cuvinte, armele și munițiile trebuie să posede capacitatea de a fi folosite potrivit destinației. Menționează just A.A. Zadoian: „Prin pierderea acestei calități arma încetează a fi un instrument socialmente periculos, deoarece cu ajutorul ei nu mai poate fi lovită ținta” [33, p.1159]. Susținem poziția autorului rus Iu.I. Skoropupov, în opinia căruia dacă armele și munițiile nu sunt în stare să fie folosite potrivit destinației, atunci procurarea, păstrarea, purtarea, comercializarea acestora nu reprezintă o amenințare la adresa securității publice și, deci nu pot fi apreciate în calitate de obiect material [6, p.14-15].

În context urmează să răspundem la întrebarea: se va considera funcțională arma ieșită din funcțiune după prima tragere? Or, nu este exclusă o asemenea ipoteză, mai ales în situația fabricării unor arme de foc în condiții casnice. Răspunzând la această întrebare, vom face trimitere la punctul de vedere aparținându-i lui V.N. Kudașov: „Arma de foc fabricată în condiții casnice, din care poate fi efectuată cel puțin o tragere, reprezintă un pericol real pentru securitatea publică și, prin folosirea acesteia, poate fi săvârșită o infracțiune...” [5, p.98]. Într-adevăr, chiar și-o singură tragere este suficient ca arma de foc să prezinte pericol pentru securitatea publică. Plus la aceasta, păstrarea sau purtarea au fost îndreptate spre o armă funcțională, chiar dacă aceasta și-a păstrat funcționalitatea un timp foarte scurt. În concluzie, nu contează durata în care arma de foc a fost utilă pentru efectuarea

tragerilor, precum și nici numărul tragerilor efectuate cu aceasta. Important e ca făptuitorul să fi influențat infracțional asupra armei la momentul în care aceasta era utilă pentru efectuarea tragerilor.

Ca excepție totuși, o armă nefuncțională poate fi privită drept obiect material al infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM în ipoteza în care făptuitorul urmărește repararea acesteia. De aceea nu avem cum să nu susținem punctul de vedere exprimat de I.V. Di-riutin: „Răspunderea penală poate să survină în baza art.290 CP RM nu doar în cazul în care pe post de obiect material apare o armă funcțională, dar și o armă nefuncțională cu condiția că aceasta din urmă conține piese apte pentru folosire sau dacă persoana are drept scop aducerea acestor piese în stare de funcționare și a realizat oarecare acțiuni în vederea atingerii scopului numit” [16, p.101]. De aceeași părere este D.M. Kokin [39, p.19]. O atare explicație se regăsește și în Hotărârea Plenului Judecătoriai Supreme a Federației Ruse. Într-adevăr, pentru modalitatea de reparare este specific faptul influențării infracționale asupra unei arme nefuncționale. Or, dacă arma este aptă să fie pusă în funcțiune nu mai este necesară repararea acesteia. Procurarea, păstrarea sau purtarea unei arme de foc nefuncționale, atunci când făptuitorul urmărește repararea ei, trebuie calificată ca pregătire la repararea armei (art.26 și art.290 CP RM), dacă intenția făptuitorului nu este dusă până la capăt din motive independente de voința sa. Totodată, realizarea intenției exprimate în repararea armei implică consumarea infracțiunii. Evident, intenția persoanei orientată spre repararea armei trebuie demonstrată. Nu este suficient simpla posesie a armei nefuncționale. De regulă, intenția făptuitorului este probată prin faptul recurgerii la unele acțiuni în vederea realizării intenției sale infracționale (de exemplu, făptuitorul procură unele piese suplimentare). De notat că arma trebuie să fie posibil de adus în stare de funcțiune. Pentru aceasta, este necesar ca arma să posede unele piese utile. Arma integral distrusă (lipsa unor piese reparabile) nu poate fi reparată. Deci nu poate fi privită în calitate de obiect material. O astfel de armă poate fi catalogată drept obiect nul. În acest sens, în pct.6 din Hotărârea Plenului CSJ nr.31/1998 se specifică că răspunderea penală pentru circulația ilegală cu arme survine chiar și în cazul în care acestea nu erau bune pentru utilizare în momentul oportun, dar făptuitorul avea intenția și posibilitatea reală (*subl. ne aparține*) de a le repara, perfecționa pentru ca mai apoi să le folosească conform destinației.

Pe de altă parte, procurarea, păstrarea, purtarea unei arme de foc nefuncționale, în lipsa intenției făptuitorului de a le repara, nu constituie temei pentru tragere la răspundere penală în baza art.290 CP RM.

În același registru subliniem și faptul că piesele utile dintr-o armă nefuncțională pot fi privite în calitate de obiect material, atunci când se urmărește fabricarea unei arme cu ajutorul acestor piese. Respectiv, păstrarea, purtarea, procurarea acestor piese în vederea fabricării armei trebuie calificată ca pregătire la fabricarea armelor de foc (art.26 și 290 CP RM), cu

condiția că făptuitorul urmărește realizarea unei asemenea acțiuni. În ipoteza fabricării armelor de foc, pe post de obiect material poate apărea, inclusiv, materia primă necesară pentru obținerea armei.

În concluzie, în ipoteza procurării, păstrării, purtării, comercializării ilegale și sustragerii, precum și al păstrării neglijente sau transmiterii altor persoane, obiectul material al infracțiunii îl formează arma de foc funcțională, în timp ce în situația reparării și fabricării, nu arma de foc funcțională, ci cea nefuncțională sau piesele utile dintr-o armă nefuncțională ori materia primă folosită la fabricarea armelor de foc, apar în postura de obiect material. Acest lucru rezultă din esența obiectului material ce constă în entitatea materială în care este exprimată valoarea socială [40, p.145]. Obiectul material îl formează entitatea materială (obiect, lucru, energie etc.) asupra căreia se îndreaptă (*subl. ne aparține*), în materialitatea sa, conduita interzisă și prin intermediul căreia este lezată sau pusă în pericol însăși valoarea sau relația socială ocrotită de legea penală [41, p.162]. Cu referire la repararea sau fabricarea armei de foc, surprindem că acțiunea infracțională este îndreptată spre arma de foc nefuncțională, spre piesele utile ale armei nefuncționale, spre materia primă necesară reparării și, mai ales fabricării armei de foc. Ce rol îndeplinește atunci în astfel de ipoteze arma de foc funcțională (reparată sau fabricată)? Pentru a răspunde la această întrebare, vom face apel la opinia autorilor autohtoni S.Brînza și V.Stati în acord cu care: „...armele de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă) sau munițiile fabricate ori reparate constituie produsul infracțiunii” [42, p.631; 43, p.580].

Tot din conceptul legal al armei de foc rezultă o altă trăsătură caracteristică: **portabilitatea**. Arma de foc este susceptibilă de deplasare dintr-un loc în altul, asupra persoanei, în mijloc de transport etc. Portabilitatea permite deținătorului armei de a o folosi potrivit destinației. Tocmai de aceea, o asemenea particularitate permite diverse manipulări ilegale cu armele de foc.

În alt context, în plan istorico-comparativ, Legea Republicii Moldova cu privire la arme, nr.110 din 18.05.1994 (actualmente abrogată) [44] definea arma ca fiind un dispozitiv (mijloc material), destinat (adaptat) prin construcție și util din punct de vedere tehnic pentru vătămarea unei persoane, unui animal, pentru apărarea contra atac sau pentru imitarea proprietăților sale de luptă. Așadar, comparativ cu noua reglementare, cea veche specifica destinația (utilitatea) armei. Să însemne oare aceasta că astăzi pentru definiția armei nu mai este valabilă caracteristica sus-indicată? Răspunzând la această întrebare, menționăm că deși în definiția armei, în general, și în cea a armei de foc, în special, nu se inducă destinația armei, o asemenea particularitate indispensabilă armei de foc, implicit rezultă din definiția armelor civile conținute în Legea nr.130/2012. În acord cu art.2 din respectiva lege, prin arme civile trebuie de înțeles armele, dispozitivele, mijloacele materiale proprietate privată sau de stat destinate (adaptate) uzului civil, apte din punct

de vedere tehnic pentru vătămarea sau imobilizarea unei persoane ori a unui animal, pentru practicarea sportului sau a vânătorului, pentru autoapărare, apărare și pază a bunurilor și valorilor sau pentru imitarea proprietăților lor de luptă. Potrivit alin.(1) art.1 din Legea nr.130/2012 aceasta stabilește, *inter alia*, categoriile de arme și de muniții cu destinație civilă (*subl. ne aparține*). Astfel, deoarece legea stabilește regimul armelor civile, indubitabil, la identificarea conceptului de armă de foc și nu doar, ci a tuturor categoriilor de arme cu destinație civilă, este imperios efectuarea alegerii către conceptul armelor civile; or, fără dubii, în sensul Legii nr.130/2012, arma de foc este o categorie a armelor civile. În cea mai mare parte caracteristicile armei civile nu sunt străine armei de foc. Prin urmare, destinația, în calitate de trăsătură indispensabilă armei de foc, rezultă implicit din conceptul armei civile. Astfel, putem afirma că arma de foc este un dispozitiv destinat pentru vătămarea sau imobilizarea unei persoane ori a unui animal, pentru practicarea sportului sau a vânătorului, pentru autoapărare, apărare și pază a bunurilor și valorilor sau pentru imitarea proprietăților lor de luptă. În același timp, se menționează corect în doctrină că destinația specială a armei rezultă din particularitățile sale constructive [11, p.39].

Totuși se profilează întrebările: De ce legiuitorul nu a specificat expres destinația (utilitatea) armei în conceptul armei de foc sau a armei, în general? De ce în vechea reglementare o atare specificare exista? Probabil, s-a mers pe calea păstrării conceptului armei de foc din Convenția Europeană cu privire la controlul achiziționării și deținerii armelor de foc de către particulari, ratificată de Republica Moldova. Cel puțin deocamdată o altă explicație nu avem.

Așadar, din analiza textului Legii nr.130/2012 surprindem faptul că actualul model legislativ ale noțiunii de armă vine să punteze asupra procesului fizico-mecanic de funcționare a armei, prin desconsiderarea destinației acesteia. Considerăm relevant însă ca la definirea armei să se sublinieze destinația acesteia. Tocmai o asemenea caracteristică îi conferă noțiunii de armă o fizionomie distinctă în raport cu alte instrumente sau dispozitive similare. Considerăm insuficient specificarea destinației armelor doar la definirea conceptului de arme civile. De aceea pentru a aduce o notă de claritate termenului de armă și, implicit, celui de armă de foc, în vederea unei mai bune aplicări practice a normelor de incriminare supuse analizei și nu doar, sugerăm legiuitorului moldav, în pofida reglementărilor internaționale pe alocuri distincte în acest sens, să consemneze asupra destinației armei în definiția legală a acesteia, similar conceptului din vechea reglementare.

În același context, menționăm că definirea mult prea largă a noțiunii de „armă” poate permite chiar, atribuirea nejustificată, la această categorie, a unor dispozitive și instrumente care, în mod normal, nu prezintă pericol social de nivelul unei fapte infracționale. De exemplu, arma de recuzită se pretează perfect actualei definiții legislative date armei. Deși, din punct de vedere funcțional, arma de recuzită poate

imita arma, totuși destinația acesteia constă în folosirea ei în activitatea instituțiilor specializate în domeniul artistic (cinematografice sau cultural-artistice). Deci arma de recuzită nu are drept scop folosirea ei pentru vătămarea unei persoane sau a unui animal, pentru practicarea sportului sau a vânatului, apărare și pază a bunurilor și valorilor pentru apărarea contra unui atac sau pentru imitarea proprietăților sale de luptă. Observăm că actuala definiție a armei este mult mai largă decât cea înscrisă în vechea reglementare. Aceasta cuprinde atât armele letale, cât și cele neletale (care au scop utilitar sau care sunt destinate pentru agrement ori autoapărare, confecționate astfel încât, utilizate fiind, să nu se cauzeze moartea persoanelor). Actuala definiție a armei este criticată, inclusiv în teoria dreptului penal. S.Brînza, spre exemplu, consideră că este nejustificată lărgirea înțelesului noțiunii de „armă” din perspectiva interpretării și aplicării normelor din Partea specială a Codului penal, în care se utilizează termenul „armă” sau derivatele acestuia [45, p.113].

Este cert că probleme la aplicarea legii penale, similare celei reliefate *supra*, sunt mai puțin fezabile în contextul infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM, deoarece obiectul material al acestor infracțiuni îl formează, *inter alia*, arma de foc, ci nu simpla armă. Iar Anexa 1 din Legea nr.130/2012 stabilește lista exhaustivă a armelor de foc care, în mod normal, corespund destinațiilor sus-indicate și, totodată, determină șirul armelor exceptate din categoria armelor de foc, arma de recuzită nefiind atribuită la categoria acestor arme. Dificultăți la aplicarea legii penale pot fi învederate în cazul componentelor de infracțiune ce cuprind „aplicarea armei” în calitate de semn calificativ. În cadrul acestor componente de infracțiune, legiuitorul nu se rezumă la specificarea armei de foc, dar are în vedere orice armă în sensul pe care-l conferă definiția din Legea nr.130/2012. Prin urmare, respectând litera legii, aplicarea armei de recuzită la săvârșirea tâlhăriei ar cădea sub incidența calificativului tâlhăria săvârșită „cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă” (lit.e) alin. (2) art.188 CP RM), arma de recuzită apărând pe post de armă, ci nu în calitate de obiect folosit în calitate de armă. În opinia noastră, folosirea unui atare instrument, atunci când făptuitorul cunoaște destinația sa, nu trebuie să valoreze cu circumstanța „aplicarea armei”. Eventual, arma de recuzită ar putea fi catalogată drept „alt obiect folosit în calitate de armă”, dar nu armă, în sensul pe care trebuie să-l aibă o armă veritabilă.

După această digresiune, în continuare urmează să identificăm tipurile dispozitivelor atribuite la categoria armelor de foc. Acest lucru nu prezintă mare dificultate, deoarece însuși legiuitorul a făcut-o la adoptarea Legii nr.130/2012. De fapt, gruparea acestora este efectuată în baza criteriului constructiv și funcțional. În acord cu art.2 din Legea nr.130/2012, în definiția armelor de foc nu sunt incluse armele prevăzute la categoriile C și D din Anexa 1. Apelând la raționamentul logic deductiv, concluzionăm că ar-

mele prevăzute la categoriile A și B din Anexa 1 se atribuie la categoria armelor de foc. *In concreto*, la categoria armelor de foc legea nominalizată atribuie: instrumentele și lansatoarele militare cu efect exploziv, poziția tarifară NM RM 9301 20 000; armele de foc automate, poziția tarifară NM RM 9301 90 000; armele de foc camuflate sub forma unui alt obiect, ansamblurile, subansamblurile și dispozitivele care se pot constitui și pot funcționa ca arme de foc, poziția tarifară NM RM 9301 90 000; orice dispozitiv conceput sau adaptat pentru a reduce zgomotul provocat de tragerea unui foc de armă, poziția tarifară NM RM 9301 90 000; armele de foc scurte semiautomate sau cu repetiție, poziția tarifară NM RM 9302 00 000; armele de foc scurte cu o singură lovitură, cu percuție centrală, poziția tarifară NM RM 9302 00 000; armele de foc scurte cu o singură lovitură, cu percuție anulară, cu o lungime totală mai mică de 28 de centimetri, poziția tarifară NM RM 9302 00 000; armele de foc lungi semiautomate al căror încărcător sau cameră conține mai mult de trei cartușe, poziția tarifară NM RM 9303 30 000; armele de foc lungi semiautomate al căror încărcător sau cameră conține mai mult de trei cartușe, al căror încărcător este inamovibil sau armele pentru care nu este garantată transformarea, printr-un utilaj curent, în arme al căror încărcător sau cameră poate să conțină mai mult de trei cartușe, poziția tarifară NM RM 9303 30 000; armele de foc lungi cu repetiție și semiautomate cu țeavă lisă, a căror țeavă nu depășește 60 de centimetri, poziția tarifară NM RM 9303 20 100; armele de foc civile semiautomate care au aparența unei arme de foc automate, pozițiile tarifare NM RM 9303 20 100; 9303 30 000; 9303 90 000; armele de foc lungi cu repetiție, altele decât cele menționate mai sus, poziția tarifară NM RM 9303 20 950; armele de foc lungi cu o singură lovitură prin țeavă ghintuită, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; armele de foc lungi semiautomate, poziția tarifară NM RM 9303 90 000; armele de foc scurte cu o singură lovitură, cu percuție anulară, de o lungime totală mai mare sau egală cu 28 de centimetri, poziția tarifară NM RM 9303 30 000; armele de foc lungi cu o singură lovitură prin țeavă lisă, precum și muniția corespunzătoare, pozițiile tarifare NM RM 9303 20 100; 9303 20 950; armele scurte (pistol sau revolver) cu proiectile din cauciuc, precum și muniția aferentă, poziția tarifară NM RM 9304 00 000; părțile esențiale ale armelor de foc, mecanismele de închidere, camera și țeava armelor de foc, în calitate de obiecte separate, pozițiile tarifare NM RM 9305 10 000; 9305 21 000; 9305 29 000.

Precizăm că gruparea respectivelor arme în categoria armelor de foc are suport normativ la scară internațională. Este vorba de Anexa 1 la Directiva Consiliului Uniunii Europene privind controlul achiziționării și deținerii de arme, nr.91/477/CEE din 18 iunie 1991 [46].

Așadar, în prezența manipulărilor ilegale în privința oricăror obiecte sus-indicate, există temeiul tragerii la răspundere penală în baza art.290 sau 291 CP RM. Totuși, trezește semne de întrebare pozi-

ția legiuitorului privind atribuirea la categoria armei de foc a dispozitivelor concepute sau adaptate pentru a reduce zgomotul provocat de tragerea unui foc de armă. Nedumerirea noastră este rodul poziției contradictorii a legiuitorului moldav de conferire a unei duble calități dispozitivului conceput sau adaptat pentru a reduce zgomotul provocat de tragerea focului de armă. Pe lângă calitatea artificial conferită de armă de foc unui astfel de dispozitiv, legiuitorul a decis, în condiții neclare, să-l atribuie și la categoria pieselor de armă de foc. Incoerența legislativă nominalizată, a fost observată corect de autorul S.Brînza care, în urma analizei efectuate ridică întrebarea dacă trebuie sau nu aplicat art.290 CP RM în cazul purtării, păstrării, procurării, fabricării, reparării sau comercializării ilegale a unui asemenea dispozitiv [45, p.114].

Ab initio, accentuăm că și instrumentele internaționale în materie cuprind reglementări diferite la acest capitol. Astfel, dacă potrivit Anexei 1 la Convenția Europeană cu privire la controlul achiziționării și deținerii armelor de foc de către particulari, *lato senso*, un asemenea dispozitiv este considerat drept armă de foc, în timp ce potrivit Anexei 1 la Directiva Consiliului Uniunii Europene privind controlul achiziționării și deținerii de arme și lit.b) art.3 din Protocolul împotriva producerii ilicite și traficului cu arme de foc, cu părți componente și cu muniție, adițional la Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva criminalității organizate transnaționale, adoptat la New York la 31 mai 2001 [47], dispozitivul conceput sau adaptat pentru a reduce zgomotul provocat de tragerea focului de armă este atribuit la categoria pieselor și părților componente ale armei de foc.

În ceea ce ne privește, în pofida reglementărilor internaționale enunțate, suntem de părere că, în virtutea principiului *in dubio pro reo*, un atare dispozitiv trebuie considerat drept piesă a armei de foc, atât timp cât un atare obiect posedă calitatea, conferită prin lege, de piesă a armei de foc. Iar, manipularea ilegală cu piesele armelor de foc este mai puțin prejudiciabilă ca manipularea cu armele de foc propriu-zise. În unele condiții, chiar manipularea cu piesele armelor de foc poate scăpa de sub incidența legii penale. Este cazul în care persoana nu urmărește un scop infracțional prin manipularea cu asemenea obiecte. În alte cazuri însă păstrarea, procurarea, purtarea pieselor armelor de foc poate constitui etapa actelor preparatorii în cadrul activității infracționale intenționate specificată la art.290 CP RM. Așadar, procurarea unor piese pentru armele de foc în vederea fabricării ilegale a armei de foc va determina momentul începerii actelor de pregătire infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM. Întreruperea la această fază a activității infracționale, din cauze independente de voința făptuitorului, va permite calificarea celor comise drept pregătire la infracțiunea prevăzută la art.290 CP RM. În concluzie, până la o eventuală remaniere legislativă, considerăm că dispozitivul conceput sau adaptat pentru a reduce zgomotul provocat de tragerea focului de armă trebuie catalogat drept piesă pentru arma de foc, dar nu armă de foc propriu-zisă.

Referințe:

1. Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005.
2. Корецкий Д., Оружие как элемент уголовно-правовой характеристики преступления. В: *Уголовное право*, 2003, №3, с.33-35.
3. Корецкий Д. Классификационные признаки и виды вооруженных преступлений. В: *Уголовное право*, 2000, №4, с.37-40.
4. Grama M., Botnaru S., Șavga A. ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău; Tipografia Centrală, 2012.
5. Кудашов В.Н. К вопросу о предмете преступления, предусмотренного ч.1 ст.222 УК РФ. В: *Бизнес в законе*, 2006, №3-4, с.97-102.
6. Скоропупов Ю.И. *Уголовно-правовые и криминологические вопросы борьбы с незаконными приобретением, передачей, сбытом, хранением, перевозкой или ношением оружия, его основных частей, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств* /Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Рязань, 2003.
7. *Codul civil al Republicii Moldova*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86
8. *Legea Republicii Moldova cu privire la regimul armelor*, nr.130 adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.222-227.
9. Курсанова А.С. Дифференциация уголовной ответственности за незаконный оборот оружия на примере ст.ст. 222, 223 УК РФ. В: *Законность и правопорядок в современном обществе*, 2013, №13, с.264-268.
10. *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*. Sub red. L. Antohi, S. Baieș, A. Băieșu et. al. Chișinău: ARC, 2005. 816 p.
11. Шелковникова Е. Правовой режим оружия и особенности его законодательного регулирования. В: *Закон и право*, 2003, №7, с.37-40.
12. Шмидт А.А. Логические ошибки законодательства об оружии: взгляд правоприменителя. В: *Юридическая наука и правоохранительная практика*, 2014, №3(29), с.133-137.
13. Cebotar V. Actualitatea, importanța și aspectul juridic al asigurării regimului de arme și muniții în Republica Moldova de către Poliția Ordine Publică – probleme și căi de soluționare. În: *Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității*. Anuarul științific. Ediția a VI-a. Chișinău, 2006, p.36-41.
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al armelor”, nr.634 adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.86-89.
15. Potrivit legislației Republicii Moldova toate armele de foc, cu excepția armelor scurte (pistol sau revolver) cu proiectile din cauciuc, fac parte din categoria armelor letale.
16. Дирютин И.В. Проблемы борьбы с незаконным оборотом огнестрельного оружия. В: *Вестник Удмуртского университета*, 2010, №2-4, с.96-103.
17. Decizia Curții Supreme de Justiție din 17 iunie

2015. Dosarul nr.1ra-606/2015 http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php (vizitat 05.09.2016).

18. Sentința Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 08 mai 2012. Dosarul nr.1-1249/12. <http://www.jrsc.instante.justice.md> (vizitat 08.08.2016).

19. Convenția Europeană cu privire la controlul achiziționării și deținerii armelor de foc de către particulari, semnată la Strasbourg la 28 iunie 1978 <http://www.refworld.org.ru/cgi-bin/txis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55c9fa274> (vizitat 05.09.2016).

20. Nota informativă la Proiectul Legii privind regimul armelor și munițiilor cu destinație civilă <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/language/ro-RO/Default.aspx>

21. *Dicționar explicativ al limbii române*. Sub red. I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. București: Univers enciclopedic, 1998. 1194 p.

22. Караханов А.Н. *Уголовная ответственность за незаконные действия с оружием, предусмотренные статьей 222 УК РФ* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2002. 24 с.

23. Загайнова Ю.В. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика незаконного оборота оружия: По материалам Восточно-Сибирского региона* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Иркутск, 2007. 28 с.

24. Закон Российской Федерации об Оружие, №.150-ФЗ от 13.12.1996. Принят Государственной Думой 13 ноября 1996 года.

25. Плескачевский В.М. *Оружие в криминалистике. Понятие и классификация*. Москва, 2001. 343 с.

26. Степовой Р.А. К вопросу о понятии и юридических признаках гражданского и служебного оружия. В: *Бизнес в законе*, 2012, №2, с.172-175.

27. *Culegere de hotărâri explicative*. Chișinău, 2002.

28. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Annotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.

29. Григорян Т.Л. *Противодействие незаконному обороту оружия: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2005. 22 с.

30. Дербок З.Г. *Специальные виды хищения и вымогательства: проблемы криминализации и перспективы оптимизации их законодательного описания* / Дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2014.

31. Дикаев С.У. *Незаконное приобретение, передача, сбыт, хранение, перевозка или ношение оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: учебное пособие*. Уфа, 1998.

32. Бикеев И.И. *Ответственность за преступления против общественной безопасности, связанные с незаконным обращением с материальными объектами повышенной опасности: вопросы теории и практики* / Дисс. ... докт. юрид. наук. Казань, 2008.

33. Задоян А.А. *Понятие оружие и его виды*, în *LEX RUSSICA (Научные труды МГЮА)*, №6, с.1159.

34. Decizia Curții Supreme de Justiție din 29 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1535/2014. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php (vizitat 05.09.2016).

35. Armă de foc devenită nefuncțională ca urmare a dezactivării ei sau datorită gradului avansat de deteriorare, atestat de către un armurier licențiat în condițiile legii.

36. Armă devenită definitiv nefuncțională ca urmare a modificării și transformării ei în mod ireversibil de către un armurier licențiat în domeniul reparației armelor.

37. Armă deteriorată a cărei uzură depășește 50% și care are unul sau mai multe defecte evidente, atestate, conform reglementărilor tehnice, de către organul competent sau de către armurier.

38. Sentința Judecătorei Briceni din 02 iunie 2015. Dosarul nr.1-41/15. <http://www.jbr.instante.justice.md> (vizitat 07.09.2016)

39. Кокин Д.М. *Некорыстный оборот оружия: уголовно-правовая и криминологическая характеристика* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2015.

40. Mitrache C., Mitrache C. *Drept penal român. Par- tea generală*. București: Universul juridic, 2014.

41. Giurgiu N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*. Iași: Gama, 1996. 448 p.

42. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.

43. Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1322 p.

44. *Legea Republicii Moldova cu privire la arme*, nr.110, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.05.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.4.

45. Brînză S. Adoptarea Legii nr.130 din 08.07.2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă: conotații de drept penal. În: *Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare”* (26-28 septembrie 2013). Chișinău: CEP USM, 2013, p.112-114.

46. Directiva Consiliului Uniunii Europene privind controlul achiziționării și deținerii de arme, nr.91/477/CEE din 18 iunie 1991 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A31991L0477> (vizitat 05.09.2016)

47. *Protocolul împotriva producerii ilicite și traficului cu arme de foc, cu părți componente și cu muniție, adițional la Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva criminalității organizate transnaționale*, adoptat la New York la 31 mai 2001. Republica Moldova l-a aprobat prin Legea de aderare nr. 224-XVI din 13 octombrie 2005. În vigoare pentru Republica Moldova din 30 martie 2006.

Recenzent:
Stanislav COPETCHI,
doctor în drept,
conferențiar universitar interimar (USM)

INSTIGAREA LA REZILIEREA CONTRACTULUI CU CONCURENTUL

Diana CASTRAVEȚ,
doctorand (ICJP al AȘM)

Principiul libertății exercitării actelor de comerț reprezintă unul dintre elementele fundamentale pentru realizarea concurenței. În mod evident, libertatea comerțului trebuie privită ca o libertate manifestată doar în limitele normelor prescise de lege. În cadrul unei societăți democratice, nu poate exista libertate fără ca aceasta să cunoască bariere legale, în caz contrar, există riscul apariției nesiguranței raporturilor juridice, abuzul de drept și, în general, a acțiunilor ilegale – fapt ce este inadmisibil. Reglementarea concurenței neloiiale are drept scop evidențierea sferei actelor ce constituie acțiuni de concurență neloiială, precum și modalități de prevenire și combatere a acesteia. Prezentul demers științific se axează pe analiza actului de concurență neloiială: instigarea la rezilierea contractului cu concurentul. Menționăm că așa, ca și celelalte acte reglementate de Legea concurenței nr.183/2012, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul are ca efect: scăderea și/sau pierderea clientelei, micșorarea profitului, știrbirea reputației concurentului ș.a. Astfel, necesitatea unei analize ample privind acest subiect este incontestabilă.

Cuvinte-cheie: concurență neloiială; acte de concurență neloiială; instigarea la rezilierea contractului; concurent; prejudiciu.

***

The principle of free exercise of acts of commerce is one of the fundamental elements for achieving competition. Clearly, freedom of trade should be regarded as a freedom exercised only within the norms prescribed by law. A democratic society cannot exist without legal barrier, otherwise there is a risk of legal insecurity, abuse of law and generally illegal actions - which is inadmissible. Regulating unfair competition aims to highlight the scope of the acts constituting unfair competition and ways to prevent and combat them. This scientific approach focuses on the act of unfair competition and represents an analysis of inducing termination, infringement of the contract with competitor. We note that, like the other unfair acts covered by the Competition Law no.183 /2012 , instigating the termination of the contract with the competitor has different effects such as : lowering and /or loss of customer, decreasing of the profits, the loose of reputation of the competitor etc. Thus, the need for a comprehensive analysis on this subject is undeniable.

Keywords: unfair competition; unfair competition acts; instigating to the termination of contracts; competitor; damages.

În cadrul concurenței întru respectarea uzanțelor oneste și bune-credințe, acțiunile comerciantului urmează a fi realizate doar în strictă conformitate cu legea. Acțiunile ce contravin celor enunțate *supra* urmează a fi sancționate de lege. Nerespectarea uzanțelor și a regulilor oneste în afaceri a determinat apariția concurenței neloiiale și, implicit, a normelor care o condamnă.

Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din anul 1883 [1] proclamă necesitatea protecției efective împotriva concurenței neloiiale. Însă, în cadrul Convenției menționate anterior, nu este specificat în mod expres actul de instigare la rezilierea contractului cu concurentul – ca act de concurență neloiială. Totuși, considerăm că acesta se include în norma art. 10 bis alin. (2) din Convenție: „Constituie un act de concurență neloiială orice act de concurență contrar practicilor cinstite în materie industrială sau comercială”.

O primă reglementare privind actele nelegitime în domeniul concurenței într-o lege specială a constituit Legea nr. 906 din 29.01.1992 privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței [2], care însă nu prevedea instigarea la rezilierea contractului cu comerciantul concurent ca formă a concurenței neloiiale și, în general, nu opera cu termenul de concurență neloiială, ci cu „acțiunile nelegitime ale agentului economic pe piață”. Prin Legea nr. 1103 din 30.06.2000

cu privire la protecția concurenței [3] este utilizat și termenul de „concurență neloiială”, însă aceasta cuprinde o arie restrânsă de acte calificate ca acțiuni de concurență neloiială.

Prin Legea concurenței nr.183 din 11.07.2012 (în continuare Legea nr.183/2012) [4] legile anterioare menționate au fost abrogate, iar sfera actelor de concurență neloiială este lărgită prin introducerea a câtorva acte noi: instigarea la rezilierea contractului cu concurentul [5], deturnarea clientelei concurentului [6], confuzia [7].

Astfel, una din formele de manifestare a concurenței neloiiale este instigarea la rezilierea contractului cu concurentul. Obiectul al acestei acțiuni îl reprezintă rezilierea unui contract.

Dezvoltarea continuă pe care o înregistrează societatea contemporană determină încheierea și executarea diferitelor categorii de contracte civile. Un rol aparte în acest sens îi revine principiului libertății contractuale. **Libertatea contractuală** este prerogativa inerentă oricărei persoane fizice sau juridice – subiect al raporturilor juridice civile, de a stabili drepturi și obligații civile. În baza principiului libertății contractual, orice comerciant are dreptul de a încheia contracte în scopul desfășurării activității sale. Libertatea contractuală ca principiu fundamental în materia contractelor nu presupune libertatea părților de a deroga de la regulile imperative. De asemenea, desfășurarea oricărui

activități de antreprenariat trebuie să se realizeze într-o strânsă interdependență și respectare a principiului buneii-credințe.

Astfel, prin lege este interzisă instigarea, din interes sau în interesul persoanelor terțe, la rezilierea neîntemeiată a contractului cu concurentul unei alte întreprinderi, la neîndeplinirea sau la îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurentul respectiv prin acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, de recompense materiale, compensații sau de alte avantaje întreprinderii parte a contractului [8].

În legătură cu aceasta, subliniem că, potrivit prevederilor legale, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă o faptă de concurență neloială. Elementul central al acestei practici neloiale o reprezintă acțiunea de instigare, or instigarea nu reprezintă altceva decât a întărâta, a incita, a provoca, a monta (la acțiuni dușmănoase) [9]. Instigarea în contextul analizei pe care o realizăm, în calitate de componentă a acțiunii de concurență neloială, reprezintă determinarea, provocarea, îndemnul la desființarea contractului.

Prin însăși noțiunea de „instigare” se subînțelege existența unei intenții, adică instigatorul în mod cert își dorește și e conștient de acțiunile pe care le întreprinde și urmărește survenirea unor consecințe concrete – de a înceta acțiunea contractului, și o eventuală atragere a clientului de partea sa în scopul încheierii unui contract cu acesta. După cum observăm, acțiunea de instigare la rezilierea contractului se află într-o strânsă legătură cu acțiunea de deturnare a clientelei – care, la rândul ei, presupune acapararea agresivă a clientelei subiectului economic concurent.

Scopul instigării este de a destabiliza situația concurentului de pe piață, de a atrage clientul care a reziliat contractul cu concurentul prin propunerea unor condiții aparent mai avantajoase, iar de pe urma acestui fapt – de a obține beneficii mai mari.

Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul poate fi realizată prin următoarele acțiuni:

- prin rezilierea neîntemeiată a contractului unei alte întreprinderi;
- prin neîndeplinirea sau la îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurentul respectiv.

1. Rezilierea neîntemeiată a contractului unei alte întreprinderi. Rezilierea reprezintă desființarea unui contract sinalagmatic cu executare succesivă, la cererea uneia dintre părți, ca urmare a faptului ca cealaltă parte nu și-a executat în mod culpabil obligațiile contractuale. De asemenea, rezilierea operează numai pentru viitor. Pot fi reziliate contractele cu executare succesivă [10].

Potrivit art. 748 al Codului civil al Republicii Moldova: dacă motivul rezilierii constă în neexecutarea unei obligații contractuale, rezilierea este admisibilă numai la expirarea fără rezultat a unui termen de remediere (termen de grație) sau după o somație rămasă fără efect.

De asemenea, legiuitorul admite rezilierea con-

tractelor cu executare succesivă în timp, pentru motive temeinice, fără respectarea unui termen de grație sau de somație. Există motiv întemeiat, atunci când, luându-se în considerare toate împrejurările cazului și interesele ambelor părți, nu se poate pretinde niciuneia dintre ele continuarea raporturilor contractuale până la expirarea termenului de grație sau de somație [11].

Observăm că o condiție obligatorie pentru existența acestui act de concurență neloială o reprezintă faptul ca rezilierea să fie neîntemeiată. Din prevederea legală reiese că concurentul cu care se dorește desființarea contractului, de fapt își onorează obligațiile și respectă clauzele contractuale. Deci, cel care dorește rezilierea trebuie să argumenteze și probeze necesitatea rezilierii, un argument formal ar fi incorect pentru partenerul său de afaceri, or baza relațiilor de antreprenariat este respectarea onestității și buneii-credințe.

2. Prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurent. Scopul urmărit de părțile unui contract este executarea acestuia, respectiv transpunerea în realitate a obligațiilor asumate. Obligațiile contractuale urmează a fi executate în strictă conformitate cu clauzele contractului. În cazul când una dintre părți nu își execută obligațiile asumate, cealaltă parte este îndreptățită să uzeze de excepția de neexecutare, să ceară încetarea contractului ori să ceară executarea obligației în cauză.

Formele de instigare urmează a fi realizate prin următoarele mijloace: prin acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, de recompense materiale, compensații sau de alte avantaje întreprinderii ce acceptă rezilierea contractului.

Subliniem că îndemnul de reziliere a contractului presupune nu doar un simplu sfat, ci are o conotație și valoare economică: cea a oferirii unui avantaj pecuniar fie nematerial – care în esență oricum aduce concurentului, ce dorește desființarea contractului, un beneficiu.

Menționăm faptul că acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, de recompense materiale, compensații sau de alte avantaje întreprinderii parte a contractului reprezintă o condiție esențială, constitutivă pentru calificarea acțiunilor întreprinse ca instigare la rezilierea contractului cu concurentul. Potrivit Deciziei Consiliului Concurenței: „Urmare a examinării s-a stabilit că A.O. „ANPCI” **recomandă utilizatorilor, care utilizează operele muzicale și au încheiat și obținut licențe extinse pentru activitate de la aceasta (ANPCI), să returneze toate facturile fiscale emise de A.O. „AsDAC” pentru perioada licențiată, precum și să se abțină de la efectuarea oricăror plăți, care pot avea efect imprevizibil, fără acordarea sau oferirea recompenselor materiale, compensațiilor sau altor avantaje utilizatorilor (părți ale contractului) în vederea determinării lor la încheierea contractelor de licență cu A.O. „ANPCI”. Astfel pornind de la circumstanța respectivă, stabilim lipsa elementului constitutiv al actului de concurență neloială prevăzut de art. 16 al Legii concurenței” [12].**

În contextul celor enunțate *supra*, subliniem nece-

sitatea probării faptei de instigare la rezilierea contractului, prin existența probelor materiale: a recompenselor bănești, eventuale transferuri, solicitări de reziliere, scrisori, înregistrări etc. Modalitatea de oferire, acordare a recompenselor materiale, compensațiilor sau altor avantaje întreprinderii parte a contractului poate fi mijlocită sau nemijlocită. Adică, oferirea acestor „onorarii” poate fi realizată cu participarea directă a instigatorului sau cu implicarea persoanelor terțe pe post de intermediar.

Întru admiterea probabilității participării directe a instigatorului precum și a intermediarilor, legiuitorul reglementează că instigarea poate fi realizată „din interes sau în interesul persoanelor terțe”.

Din analiza Deciziilor Consiliului Concurenței din Republica Moldova, observăm o incidență redusă a aplicării art.16 din Legea nr.183/2012, opinăm că aceasta ar avea la bază două motive: lipsa invocării prezentului act de concurență neloială de către potențiala victimă, lipsa posibilității de a-l proba – deoarece determinarea la rezilierea unui contract, precum și celelalte acte de concurență neloială, de altfel, necesită a fi dovedită (ex., existența unor înregistrări din care rezultă acțiunea de instigare, propuneri de încheiere a unui nou contract în condiții mai avantajoase, care conține elemente comparative cu contractul cu care se inițiază procesul de instigare la reziliere ș.a.).

Această formă de manifestare a concurenței neloiale poate fi realizată de concurent în scopul atragerii clientului de partea sa, ca după încetarea contractului acesta să încheie un nou contract cu subiectul economic care l-a convins să recurgă la reziliere, fie demararea unei campanii de blocare, stagnare a relațiilor de afacere cu un anumit concurent – ca rezultat acesta pierzându-și clientela, nefiind în stare să își continue activitatea. Astfel de acțiuni ar trebui să fie inexistente într-o societate democratică, cu economie de piață și concurență loială, întrucât determinarea unei persoane la rezilierea neîntemeiată a contractului, care anterior a fost negociat și cu care persoana a fost de acord, nu poate genera altceva decât o ingerință majoră în derularea raporturilor juridice și a obligațiilor asumate în urma acestora.

Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, alături de celelalte acte neonesteglementate de legiuitor (discreditarea concurenților, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului, deturnarea clientelei concurentului, confuzia) demonstrează lipsa unei culturi juridice privind respectarea concurenței loiale în vederea obținerii avantajelor patrimoniale.

În literatura de specialitate străină, se menționează că în calificarea unei acțiuni ca contrare bunelor maniere și practicii în afaceri determinant este faptul dacă un concurent prin acțiunile sale, fără a negocia și fără a depune eforturi, poate beneficia de fructele muncii cuiva. Rațiunea privind protecția împotriva concurenței neloiale este că un concurent nu trebuie să culeagă ce altcineva a semănat, iar în cazul în care exploatează acest fapt, trebuie să achite prejudicii

(ex., exploatarea în baza cunoașterii listei clienților, a detaliilor contractului, a secretului comercial) [13].

Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă o acțiune contrară bunei desfășurări a afacerii și o imixtiune în activitatea economică a partenerilor de afaceri. În acest sens, rezilierea neîntemeiată a contractului cauzează prejudicii sub forma eventualului venit ratat. Partea contractului ale cărei drepturi au fost lezate poate pretinde la acordarea despăgubirilor ca urmare a încetării premature a contractului. Proba prejudiciului și a cuantumului despăgubirilor urmează a fi demonstrate de victima acțiunii de instigare – concurentul cu care se dorește rezilierea contractului.

La evaluarea prejudiciului, urmează a fi luate în considerare următoarele aspecte: prețul contractului, rezonanța rezilierii, influența rezilierii asupra contractelor similare dintre concurent și alți clienți, venitul ratat, legătura de cauzalitate dintre instigarea la reziliere și prejudiciul cauzat. Totuși evaluarea prejudiciului este o misiune deloc ușoară, care diferă de la caz la caz și aprecierea căruia este îngreunată de lipsa unor criterii legale de estimare a prejudiciului.

În literatura de specialitate din SUA, în cazul instigării la rezilierea contractului, se axează pe faptul că „pentru a determina dacă și când o persoană terță, care nu este parte la o relație contractuală, poate fi atrasă la răspundere de creditorul contractului, este necesar să începem prin a recunoaște unul din principiile fundamentale ale dreptului contractului, principiul privat/confidențialității (sinalagmatic), prin care doar partea contractului poate cere de la partea opusă îndeplinirea contractului, și doar partea opusă poate fi silită la executarea obligațiilor asumate” [14].

Prin urmare, instigatorul este persoana care cunoaște despre existența contractului sau deține date care demonstrează existența potențialului contract. Pentru a califica o acțiune ca instigare la rezilierea contractului, „este relevant că o terță persoană a determinat la luarea deciziei de desființare a contractului” [15].

Conchidem că, din cele analizate, putem considera că pentru existența acțiunii de instigare la rezilierea contractului cu concurentul, este necesară întrunirea cumulativă a două condiții: să existe intenția și să aibă scopul de a crea concurență. Accentuăm că, în mod obligatoriu, pentru existența acțiunii de instigare trebuie să existe intenția – or aceasta ține de esența instigării; și să se realizeze în cadrul unui raport juridic de concurență cu scopul de a crea concurență – instigarea la rezilierea contractului cu concurentul nu poate fi avea loc decât în cadrul rivalității economice dintre concurenți.

Prin prisma celor expuse, menționăm faptul că instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă o gravă imixtiune în menținerea și derularea activității economice, fapt ce demonstrează suplimentar că reprezintă un impediment întru desfășurarea în condiții optime a scopurilor economice propuse, considerăm plauzibilă existența reglementării acestei practici neloiale în Legea nr.183/2012.

Cobșiderând cele relatate, putem formula următoarele **concluzii**:

– Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă un act de concurență neloială în temeiul căruia autorul acțiunii de instigare urmărește desființarea contractului încheiat de concurentul său cu clientul, întru destabilizarea situației economice a acestuia și urmărirea obținerii avantajelor patrimoniale;

– Acțiunea de instigare la rezilierea contractului poate fi realizată prin: rezilierea neîntemeiată a contractului cu concurentul sau prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurentul respectiv. Aceste modalități reprezintă de fapt, imixțiuni în desfășurarea cu succes a activității de antreprenoriat;

– Elementul constitutiv al instigării la rezilierea contractului cu concurentul este ca respectivul act de concurență neloială să fie desfășurat prin acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, de recompense materiale, compensații, sau de alte avantaje întreprinderii parte a contractului;

– Pentru ca o acțiune să obțină calitatea de act de concurență neloială sub forma instigării la rezilierea contractului cu concurentul, este necesară întrunirea următoarelor condiții: autorul să aibă intenția de a instiga și instigare să aibă loc în cadrul unui raport juridic de concurență.

Referințe:

1. Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883, revizuită la Bruxelles la 14 decembrie 1900, la Washington la 2 iunie 1911, la Haga la 6 noiembrie 1925, la Londra la 2 iunie 1934, și la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificată la 2 octombrie 1979.

2. Legea nr. 906 din 29.01.1992 privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței, Publicată: 01.03.1992 în: *Monitorul Parlamentului*, nr. 2, art. 46.

3. Legea nr. 1103 din 30.06.2000 cu privire la protecția concurenței. Publicată: 31.12.2000 în: *Monitorul Oficial*, nr. 166-168, art. 1205.

4. Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. Publicată: 14.09.2012 în: *Monitorul Oficial*, nr. 193-197 art. 667. Data intrării în vigoare: 14.09.2012.

5. Art.16 din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. Publicată: 14.09.2012 în: *Monitorul Oficial*, nr. 193-197, art. 667. Data intrării în vigoare: 14.09.2012.

6. Art. 17 din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. Publicată: 14.09.2012 în: *Monitorul Oficial*, nr. 193-197 art. 667. Data intrării în vigoare: 14.09.2012.

7. Art.18 din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. Publicată: 14.09.2012 în: *Monitorul Oficial*, nr. 193-197 art. 667. Data intrării în vigoare: 14.09.2012.

8. Art.16 din Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. Publicată: 14.09.2012 în: *Monitorul Oficial*, nr. 193-197 art. 667. Data intrării în vigoare: 14.09.2012.

9. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Coteanu I., Seche L., Seche M. Ed. a II-a. București: Univers enciclopedic, 1998, p.495.

10. Alin.(1) art.747 Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Hotărârea Parlamentului din 6 iunie 2002 și pus în vigoare la 12 iunie 2003 (Legea nr.1107-XV din 6.06.2002. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.82-86/661 din 22.06.2002, intrată în vigoare la 12 iunie 2003).

11. Alin.(2) art.748 Cod civil al Republicii Moldova.

12. Decizia nr. CN-45 a Consiliului Concurenței Republicii Moldova din 02.07.2015, p.5, preluată de pe Portalul Oficial al Consiliului Concurenței: www.competition.md

13. Von Bar C., Drobnig U., *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe: a comparative study*, Sellier, European Law Publishers, 2004, p.214-215.

14. Peter H. Eulau, *Inducing Breach of Contract: A Comparison of the Laws of the United States, France, the Federal Republic of Germany and Switzerland*, 2 B.C. Int'l & Comp. L. Rev. 41 (1978), p. 42, <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol2/iss1/3>

15. *Ibidem*, p. 50.

Recenzent:
Dorian CHIROȘCA,
doctor în drept, conferențiar universitar

CULMEA RISCURILOR DE CREDITARE AFERENTE BANCHERULUI ȘI PROTECȚIA ÎMPOTRIVA ACESTORA

Nicolae MARIAN,
magistru în drept, doctorand (USM)

Prezenta cercetare este menită să ghideze bancherul în procesul încasării datoriilor de pe urma survenirii culminațiilor aferente riscului creditării. În vederea fortificării dreptului de creanță al băncii, am relatat asupra unor curențe în legislație care pot prejudicia creditorii foarte dur. În scopul eludării eventualelor prejudicii și întru respectarea principiului celerității în ordinea încasării datoriei, am elucidat segmente care necesită de urgență o reglementare mai detaliată în ceea ce ține de cursul corect al exercitării dreptului de creanță al băncii față de debitorul defunct și dreptul de creanță și gaj al băncii față de persoanele juridice aflate în cursul de restructurare din cadrul procesului de insolvență.

Cuvinte-cheie: riscul de creditare; fondul de risc; decesul persoanei fizice; insolvențabilitatea persoanei juridice; restructurare; faliment; ratarea dobânzilor; dreptul de gaj.

* * *

This research aims to guide the banker in the recovery of debts from credit risk related occurrence culminations. In order to strengthen the rights of the bank debt, we reported on some weaknesses in legislation which may affect creditors tough. In order to escape from potential harm and fully respecting the expeditious principle for debt collection, we have elucidated segments which require emergently a more detailed regulation in terms of the right to claim debt of banks to the deceased obligor and the right of claim debt and the bank's pledge to legal entities ongoing the restructuring within the insolvency proceedings.

Keywords: credit risk; risk fund; the death of the individual; legal person insolvency; restructuring; bankruptcy; failure interest; lien.

În opinia savantului român Ion Turcu, la care ne raliem, riscurile bancare se reflectă din pierderea suferită de către bancă. Importantă însă este acoperirea acestei pierderi care se face nivelat: la primul nivel – din averea debitorului și a garanțiilor aferente, la nivelul secund – din provizioanele de risc (fondul de risc) și la al treilea nivel, din fondurile proprii [1, p.302] care constituie venituri nete ale bancherului și oricum reies din fondul de risc, unde banii au fost consemnați mai devreme.

Principala întrebare examinată în prezentul paragraf rezidă în determinarea situațiilor care duc spre diminuarea veniturilor bancherului și prevenirea acestor situații. În fapt, riscul de credit există întotdeauna și constituie un rezultat al factorilor sociali care influențează negativ activitatea debitorului, fie existența lui în natură. Prin urmare, riscul creditării se extinde asupra bancherului, manifestându-se odată cu nerespectarea graficului de rambursare a datoriei aferente creditului eliberat, moment din care accelerează primul nivel de protecție îndreptat spre acoperirea pierderii bancherului prin exercitarea dreptului la constrângerea debitorului. Acesta implică funcționarea tuturor mecanismelor accesorii capitolului dat și necesită majorarea concomitentă a fondului de risc, în funcție de fiecare caz în parte. La etapa dată, riscurile în principiu sunt relative și nu atât de prejudiciabile pentru bancher ca în situația în care se pune în pericol existența în natură a persoanei juridice prin inițierea procedurii de insolvență sau decedea-ză debitorul persoană fizică. Aceste situații constituie o punte de trecere de la nivelul ce ține de completarea fondului de risc la suportarea cheltuielilor din bugetul personal, atunci când nu mai sunt șanse de satisfacție a pretensei creanțe. În atare momente, se naște un temei de stingere a obligațiilor față de bancă de drept (art. 664

CC RM), dar cu excepțiile prevăzute de lege, rândul căroră și constituie de fapt totalitatea mecanismelor de protecție ale bancherului împotriva apogeuului riscurilor de creditare.

Având în vedere dualitatea statutului juridic al persoanei debitorului, vom descrie succesiv și laconic mecanismele de protecție ale bancherului în astfel de situații.

Începând cu decesul debitorului, este relevant de menționat că, odată cu această nenorocire pentru ru-dele defunctului, bancherul nu mai poate pretinde încasarea penalităților pentru întârzierea executării, deoarece neexecutarea obligațiilor nu îi este imputabilă celui din altă lume (art. 606 CC RM). Este vorba despre o circumstanță de forță majoră, care însă nu exclude dreptul la solicitarea executării obligației și plății dobânzilor aferente acesteia (art. 606 alin. (4) CC RM). Totodată, *a priori* nu mai pot fi pretinse nici dobânzile de întârziere sau dobânzile penalizatoare de la debitorul defunct. Excepția legală de la stingerea obligației defunctului față de bancher rezidă în cumularea procedurii de recuperare a datoriei cu intentarea procedurii succesoriale.

Astfel, potrivit prevederilor legii, moștenitorii sunt responsabili de pasivul succesoral în măsura în care acceptă succesiunea (art. 1540-1551 CC RM), or creditorul este în drept să solicite deschiderea procedurii succesoriale personal (art.55 alin.(1) lit.c) Legea RM nr. 1453/2002). Deschiderea procedurii succesoriale urmează a fi realizată în termenul prevăzut de lege care nu poate depăși 6 luni de la decesul persoanei. Atunci când termenul este scăpat, poate fi solicitată repunerea în condițiile generale ale legii civile care, în principiu, nu se răsfrâng asupra persoanelor juridice. Respingerea acțiunii în repunerea termenului de prescripție va

genera suportarea pierderilor din bugetul băncii. Dacă se va demonstra faptul că vinovat de scăparea termenului este executorul judecătoresc în gestiunea căruia s-a aflat la executare un titlu împotriva defunctului, primul fiind obligat să înștiințeze creditorul prin emiterea încheierii de încetare a procedurii odată cu decesul persoanei, atunci pierderile creditorului le poate suporta neprofesionistul executor judecătoresc.

Termenul de înaintare a pretențiilor creditorilor în cadrul procedurii succesorale este de 6 luni din ziua în care a aflat despre deschiderea dosarului. Pretențiile se vor înainta exclusiv asupra moștenitorilor care acceptă succesiunea, responsabilitatea cărora se limitează până la activul succesor. Dacă pretențiile creditorilor nu se vor înainta moștenitorilor defunctului, în cel mult un an din ziua în care a început a curge termenul de înaintare, atunci creditorul decade din acest drept. Situația dată va reflecta iarăși acoperirea pierderilor din venitul bancherului consemnat în fondul de risc, dar în regimul nivelului 3 de acoperire, despre care s-a vorbit *supra*.

Prin urmare, creditorilor li se recomandă urmărirea termenelor expuse mai sus și încheierea unor contracte cu executorii judecătorești, potrivit cărora aceștia vor fi obligați să presteze informații cu privire la cursul procedurilor de executare împotriva debitorilor băncii, cel puțin o dată în 3 luni, pentru ca să rămână suficient timp în vederea identificării notarului în gestiunea căruia se află procedura succesoră deschisă.

Pot exista situații când procedura succesoră s-a deschis de către creditor, dar nimeni nu a acceptat moștenirea. Atunci succesiunea rămâne vacantă, fapt pentru care urmează a fi acceptată de către stat, statul fiind responsabil de pasivul succesor. La moment, legea nu prevede mecanisme clare cu privire la transferul bunurilor din masa succesoră direct în patrimoniul sau posesia creditorilor defunctului când succesiunea este vacantă. Această carență, în opinia noastră, împovărează mecanismul de satisfacere a creanței bancherului datorită birocrățiilor extinse asupra dinamicii bunurilor din masa succesoră, a căror destinație finală oricum își are sediul direct la creditorii defunctului. Totodată, prin proiectul de modificare a cărții a patra a CC RM (în continuare – Proiect), s-a propus o nouă reglementare a procedurii succesorale inspirată din sistemele dezvoltate de drept, precum cele din Germania, Italia, Franța, Cehia, Ungaria și altele, prin care se face mai multă lumină pe marginea modului de satisfacere a creanțelor creditorilor în cadrul procedurii succesorale ce țin, de asemenea, și de implicarea statului în proces [2, 3].

Astfel, în partea pretinselor creanțe de către creditorii defunctului, proiectul de lege asimilează derularea procedurii succesorale cu cea de insolvență a persoanelor care practică activitate de antreprenoriat, antrenând în procesul succesor custozii masei succesorale (art. 1572¹¹³ al Proiectului), și executorii testamentari (art. 1572⁴⁶ al Proiectului). Atribuțiile acestora mult prea se aseamănă cu cele ale administratorului insolvenței, și cel mai important, Proiectul introduce un text de lege prin care explică că Administratorul autorizat nu poate refuza, fără motive întemeiate, desemnarea sa în calitate de custode al masei succesorale

sau administrator al masei succesorale în cadrul procesului de insolvență a masei succesorale (art. 1575¹¹, art. 1575¹² ale Proiectului). În așa mod, tangențele celor două proceduri distincte se cuplează prin aceeași persoană autorizată care își exercită atribuțiile conform unor reguli mult prea asemănătoare. De asemenea, Proiectul mai introduce și astfel de noțiuni ca inventar al masei succesorale (art. 1572⁶⁴ al Proiectului), notificarea creditorilor masei succesorale (art. 1575 al Proiectului), tabel al creanțelor înaintate (art. 1575¹ al Proiectului) etc., care iarăși denotă similitudini cu procedura de insolvență.

Cu toate acestea însă, dreptul statului la moștenire în prezența creditorilor defunctului oricum s-a lăsat a fi în vigoare (art. 1460 al Proiectului). Totodată, potrivit art. 1575⁴² al Proiectului, statului, în calitate de moștenitor legal, nu i se poate stabili un termen de inventar. Statul are obligația să ofere creditorilor masei succesorale informații despre mărimea masei succesorale. Răspunderea statului în calitate de moștenitor legal se limitează la valoarea masei succesorale în toate cazurile.

Această din urmă prevedere, după noi, este un ambiguu și ar trebui clarificată prin relatarea faptului că în prezența unor sau altor creditori ai defunctului, statului totuși urmează să i se stabilească un termen concret, în cadrul căruia acesta va participa la inventarul bunurilor din masa succesoră, deoarece, în caz contrar, statul s-ar putea eschiva de la această obligație până la nesfârșit, chiar dacă este obligat să prezinte creditorilor informații ce țin de mărimea masei succesorale, obligație care iarăși nu este condiționată de un termen concret. Totodată, asimilând inventarul bunurilor din cadrul procesului de insolvență care derulează în condițiile art. 108 alin. (3) al Legii RM nr. 149/2012, conform căruia debitorul trebuie să asiste la inventar, dar atunci când nu asistă, nu va putea contesta datele incluse în actul de inventar, este lesne de observat că inventarul bunurilor în cadrul procesului de insolvență se poate desfășura și în lipsa debitorului, ceea ce nu reiese clar și din Proiectul de modificare a reglementărilor aferente moștenirii, deoarece inventarul masei succesorale este sarcina exclusivă a moștenitorului, pe când inventarul masei debitoare în procesul de insolvență este sarcina administratorului autorizat.

Suplimentar, noile modificări ale procedurii succesorale generează prin art. 1575²⁵ al Proiectului consecințe mai dure față de moștenitorii care nu întocmesc inventarul în termen decât față de debitorii procesului de insolvență care nu participă la inventar, astfel încât extind nelimitat răspunderea moștenitorilor față de creditorii masei succesorale. Prin urmare, pornind de la prevederile art. 1 alin. (1) CC RM, s-ar fi încălcat principiul egalității care guvernează raporturile juridice civile, datorită faptului că în cazul neîntocmirii inventarului în termen, oricare moștenitor poate fi atras la răspundere nelimitată față de creditorii defunctului, dar statului nu i se poate imputa, la rândul său, aceeași răspundere.

Totodată, în art. 1575¹¹ al Proiectului s-a mai introdus un text prin care s-a dispus expres că moștenitorii vor primi excedentul masei succesorale numai după ce

se vor satisface toate obligațiile masei față de creditorii defunctului, text care lipsește în actuala reglementare și prin care concomitent se deslușește procedura de distribuție a activului masei succesoriale.

Astfel, odată cu intrarea în vigoare a acestor modificări, certitudinea acțiunilor întreprinse de către creditorii defunctului în raport cu statul moștenitor, ba chiar și cu oricare alți moștenitori, va avea un grad mai sporit de claritate în partea ce ține de satisfacerea creanțelor existente în momentul deschiderii procedurii succesoriale.

A doua situație care constituie o punte de trecere de la nivelul ce ține de completarea fondului de risc, la suportarea cheltuielilor din buget personal, își găsește relevanță în cursul activității persoanelor care desfășoară activitate de antreprenariat.

Este vorba despre intentarea procesului de insolabilitate. Procesul de insolabilitate e unul special care se desfășoară potrivit prevederilor CPC RM, Legii RM nr. 149/2012, și derulează în funcție de alegerea debitorului potrivit reglementărilor falimentului/falimentului simplificat sau restructurării/restructurării accelerate. Aceste din urmă proceduri afectează bancherul destul de dur, fiecare în felul său, dar una mai dur decât alta.

Astfel, procedura de insolabilitate desfășurată potrivit mecanismului falimentului este soldată cu lichidarea persoanei juridice în ordinea căreia se valorifică toate bunurile din masa debitoare în interesul creditorilor clasificați în șase ranguri de prioritate care își satisfac creanțele pe rând. Prima lovitură care se răsfrânge asupra bancherului rezidă în suspendarea de drept (art. 75 alin. (3) al Legii RM nr. 149/2012) a calculului dobânzilor și penalităților în urma intentării procesului ori calculului dobânzilor după intentarea procesului (art. 43 alin. (6) lit. a) Legea RM nr. 149/2012), este o măsură neordinară și eventual aplicabilă procedurilor de restructurare.

Această suspendare ar trebui să se întindă pe o perioadă de cel mult 2 ani, termen în care toate bunurile masei debitoare trebuie valorificate obligatoriu cu reducerea prețului pentru acestea până la 1 leu, fapt care, de regulă, nu se realizează în practică. Aceasta înseamnă că povara bancherului, în ceea ce ține de îngrădirea dreptului la dobânzi, ar putea să fie mai lungă de 2 ani.

Pierderile la dobânzi și penalități nu pot fi recuperate în niciun fel, fapt pentru care procedura de insolabilitate a debitorilor este una predominant eludată de către bancheri. Un alt dezinteres constă în cheltuielile procedurii care urmează a fi achitate prioritar de pe urma valorificării masei debitoare, compusă din cheltuieli judiciare, cheltuieli ale masei și onorariile lichidatorului, acestea din urmă fiind negociabile. Una din modalitățile de valorificare constă în transmiterea bunurilor în contul datoriei. Cheltuielile totale ale procesului de valorificare a bunurilor grevate însă fiind nu mai mari de 10% din produsul obținut din valorificarea bunului grevat cu garanție. Prin urmare, pe lângă ratarea dobânzilor, bancherul mai ratează încă 10% din valoarea de vânzare a bunurilor gajate.

Într-o opinie însă, aceste 10% nu ar fi inclus onorariul de succes al lichidatorului care constituie încă cel mult 5%, ori ratarea bancherului se poate ridica cel mult

până la 15% din acea valoare de vânzare a obiectului gajului [4]. Aceste realități dure sunt de neconținut. În virtutea prevederilor legale însă, creditorii garantați se pot îndrepta împotriva debitorului insolubil în situația în care din produsul vânzării obiectului gajat creanța nu se satisface în întregime. Pentru diferența nesatisfăcută, aceștia sunt plasați în rangul V al priorității de încasare mizând pe satisfacerea creanțelor din valorificarea masei debitoare libere de sarcini care, de regulă, nu există la debitorii insolubili. În lipsa masei debitoare liberă de sarcini, se aplică ultima soluție, care vorbește despre atragerea la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului în vederea satisfacerii prejudiciului adus persoanei juridice insolubile, dacă potrivit rigorilor corespunzătoare se va demonstra delictul civil săvârșit de către primii în raport cu persoana în lichidare. O practică neuniformă la acest capitol a fost aplicată de către CSJ în privința prevederilor art. 248 alin. (5) al Legii RM nr. 149/2012 cu următorul cuprins:

➤ *Măsura ce ține de atragerea la răspundere subsidiară (alin. (1) art. 248) se prescrie în termen de 3 ani de la data la care a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută persoana care a cauzat starea de insolabilitate, dar nu mai devreme de 2 ani de la data hotărârii de intentare a procedurii de insolabilitate.*

Astfel, unele hotărâri ale CSJ evocau faptul că termenul de înaintare a cererii cu privire la atragerea la răspundere subsidiară începe să curgă peste 2 ani din momentul intentării procesului și se stinge peste 3 ani (adică la dispoziție este un singur an), fapt pentru care acțiunea se respingea [5, p. 5], pe când alte hotărâri ale CSJ evocau faptul că înaintarea cererii de atragere la răspundere subsidiară este întemeiată în termen de 3 ani din momentul declanșării procesului de insolabilitate [6].

Această polemică a determinat CSJ la emiterea Recomandării nr. 86 din 20.01.2016, pentru a explica că acțiunile culpabile prevăzute în alin. (1) art. 248 trebuie să fi fost comise de către membrii organelor de conducere cu cel mult 2 ani înainte de intentarea procesului de insolabilitate în privința debitorului; iar cererea cu privire la atragerea persoanelor în cauză la răspundere poate fi introdusă după intentarea procedurii de insolabilitate în termen de 3 ani de la data la care s-a cunoscut sau trebuia să fie cunoscut faptul că dâșii au cauzat starea de insolabilitate [7]. Prin urmare, recomandarea a constituit un stimulent pentru creditorii interesați datorită faptului că aceștia riscă să piardă șansa de a satisface creanțele lor din patrimoniul organelor de conducere, dacă nu vor intenta procesul de insolabilitate împotriva persoanei juridice în cel mult 2 ani din momentul în care obligația societății față de ei nu se execută corespunzător. Răspunderea subsidiară este excepția de la regula potrivit căreia societățile comerciale răspund față de creditorii lor exclusiv cu patrimoniul propriu (art. 68 alin. (2) CC RM) și constituie, în principiu, unica modalitate de protecție a bancherului împotriva riscului pierderilor suportate din bugetul personal, deoarece formează excepția și de la regula stabilită prin art. 664 CC RM citată *supra*. Astfel în virtutea prevederilor art. 181 alin. (2) al Legii RM nr. 149/2012,

prin încetarea procedurii falimentului, debitorul va fi degrevat de obligațiile pe care le avea înainte de intrarea în faliment, însă sub rezerva de a nu fi găsit culpabil conform art. 14, 15 și 248 ale Legii RM nr. 149/2012. Deci odată cu atragerea la răspundere subsidiară insolabilitatea încetează, dar în cazul executării obligațiilor celor atrași la răspundere subsidiară, procedura se va relua în condițiile art. 161 al aceleiași legi. Cu toate acestea, mai există o problemă care rămâne a fi deschisă. Este învederată răspunderea garanților ipotecari sau a debitorilor gajiști terți față de creditori, atunci când aceștia nu fac parte expresă din lista persoanelor care nu se degreveză de executarea obligațiilor în cazul încetării procesului, aceasta din urmă fiind compusă din: *fidejutori și codebitori principali*.

Întrebarea se iscă la calitatea codebitorilor principali. Include oare aceasta sau nu și garanții ipotecari sau debitorii gajiști terțe persoane obligația cărora, în principiu, e diferită de plata la principal? Altfel vorbind, cine sunt codebitorii principali?

Noi considerăm că garanții ipotecari și debitorii gajiști terțe persoane sunt obligați solidar cu debitorul principal, dar în limita valorii bunului gajat.

Procedura de restructurare, la rândul său, constituie o parte coerentă a principiului preemțiunii față de procedura falimentului [8, p.7], derulează un termen scurt pe parcursul căruia dobânzile aferente creanțelor creditorilor se calculează continuu până la aprobarea planului procedurii de restructurare cumulat cu trecerea la realizarea obiectivelor ce s-au propus prin acesta. În așa mod, se produce același efect suspensiv asupra calculului dobânzilor în regimul explicat *supra*, dacă planul nu prevede altfel. De vreme ce restructurarea în principal este îndreptată spre salvagardarea subiectului de drept care este o forță motrice pentru sistemul economic național în ansamblu, falimentul generează lichidarea debitorului concomitent cu calitatea sa de contribuabil și furnizor de locuri de muncă pentru angajați, reliefaând în așa mod o înfrângere a tendințelor economice moderne care deloc nu este bine-venită statului nostru. Cu toate acestea, proceduri de restructurare în ordinea practică a realității sunt considerabil mai puține decât cele de faliment.

Acest lucru, nu în ultimul rând, ar fi un rezultat al complexității elaborării unui plan corespunzător și lipsa interesului tuturor celor îndreptățiți la elaborarea acestuia, cu excepția debitorului. Atunci când propunerea planului procedurii este o condiție ce poate fi înaintată în termene prestabilite ratarea cărora va declina dreptul celor interesați în această privință, administratorul autorizat nu este interesat de altceva decât de un plafon cât mai înalt al onorariului său care, probabil, ar fi mai mare în cazul falimentului decât în cel al restructurării, dar creditorii în calitatea lor de egoiști în natură, categoric nu sunt interesați în eventualul impact asupra diminuării creanțelor în raport cu valoarea lor *ipso facto*, care, de regulă, constituie un rezultat coerent al oricărui plan de restructurare. Toate acestea generează un motiv de a trece în faliment, deoarece restructurarea ar putea produce și unele efecte fatale. Atare efecte se răsfrâng în special asupra creditorilor garantați și rezultă din mecanismele de votare a planului procedurii de restructurare

cumulată cu eventuala eșuare a restructurării inițiate. Astfel votarea planului se realizează de către creditorii grupați în 4 clase, de competența exclusivă a cărora ține acceptarea restructurării. Creditorii se grupează în modul după cum urmează: 1) creditorii garantați; 2) creditorii bugetari; 3) creditorii chirografari și 4) creditorii chirografari de rang inferior, – fiecare clasă de creditori votând separat. În ipoteza în care planul procedurii de restructurare este unul favorabil pentru toți creditorii, cu excepția celor garantați, restructurarea ar putea să fie admisă datorită faptului că legea interzice obstrucția, în măsura în care planul se consideră acceptat atunci când majoritatea claselor participante la votare (adică 3 din 4), l-au admis în mod corespunzător (art. 204 al Legii RM nr. 149/2012). Astfel, creditorii garantați se pot alege cu derularea unei proceduri de restructurare în detriment personal, care ar fi putut limita distribuirea produsului obținut din valorificarea bunurilor grevate, încât aceștia din urmă nu își vor încasa toți banii de care ar putea beneficia din vânzări în faliment. Prin urmare, restructurarea debitorului în cadrul procesului de insolabilitate constituie o excepție de la regula generală prevăzută de legile cu privire la gaj și ipotecă, potrivit cărora contraechivalentul bănesc al bunurilor gajate de pe urma vânzării acestora este destinat stingerii întregului volum al creanțelor pretinse de către creditorul gajist care includ despăgubirile și toate celelalte cheltuieli suportate. Excepția reiese din consecințele stabilirii dinamicii mijloacelor bănești în planul procedurii care constituie în principiu un contract.

Carențele legislative naționale la acest capitol nu oferă alternative creditorilor garantați pe modelul alternativelor existente în alte state. Drept exemplu în legea românească a fost justificată apariția sau dublarea criteriului majorității claselor, de majoritatea care deține cel puțin 30% din totalul masei credale, pentru votarea planului respectiv. Acest procent a fost considerat ca fiind suficient pentru a crea un echilibru între atingerea „pragului semnificativ” din totalul masei credale și evitarea îngreunării excesive a votării unui plan de reorganizare prin introducerea unui procent prea ridicat (art. 138 și 139 Codul insolvenței) [9, p.81]. Manevra ce rezultă din procedura votării nu este însă cea mai prejudiciabilă pentru creditorii garantați. Un impact mai distrugător ar putea fi în situația eșuării planului procedurii soldat cu trecerea în faliment. Aceste circumstanțe generează de drept restituirea tuturor sumelor agonisite în ordinea procedurii de restructurare pentru includerea lor în masa debitoare a aceluiași debitor care se transferă în faliment (art. 217 alin. (2) al Legii RM nr. 149/2012), pe când legea trece prin reticență derularea lucrurilor în privința bunurilor gajate ce s-au vândut în procesul restructurării ori acestea nu se întorc de drept în masa debitoare a debitorului insolubil.

În această ordine de lucruri, creditorul garantat este obligat să restituie debitorului toate sumele primite, fără a-i fi însă restabilită garanția reală asupra bunurilor grevate ce s-au valorificat. În consecință, el se transformă într-un creditor care concurează cu ceilalți, în lipsa priorităților de care ar fi beneficiat în cazul existenței garanțiilor fără afecțiuni, ceea ce este fatal pentru bancher. În ipoteza în care planul procedurii de restructura-

re este un contract care suportă impactul rezilierii pentru neexecutare esențială, se răsfrânge oare rezilierea și asupra actelor săvârșite în ordinea restructurării în baza acestui contract?

În virtutea faptului că rezilierea planului procedurii de insolvență s-a ivit în cadrul acesteia, dreptul administratorului de a anula anumite acte săvârșite de către debitor nu este oportun, deoarece prin lege (art. 104 al Legii RM nr. 149/2012) sunt reglementate actele pasibile de nulitate ce au derulat până la intentarea procesului. Rezilierea planului procedurii, având consecințe juridice distincte de anulare, nu poate anula acte juridice subsecvente planului procedurii, ori acestea nu se pot nici rezilia în regim subsecvent, deoarece legea și raționamentul nu oferă atare posibilități. Cu toate acestea, prevederile art.5 alin.(4) CC RM nu permit instanțelor judecătorești refuzarea în înfăptuirea justiției pentru motivul că norma juridică aplicabilă raportului litigios lipsește sau este neclară. Atunci cum rămâne cu dreptul de gaj și prioritatea bancherului?

Considerăm că, primordial, urmează a fi puse în aplicare drepturile fundamentale ale persoanelor consfințite prin legea supremă, potrivit căreia fiecare subiect de drept poate pretinde protecția dreptului său de proprietate care este garantat (art. 46 Constituția RM și art. 1 Protocolul nr. 1 al CEDO). Creanța garantată prin gaj face parte din cadrul patrimoniului ce îi aparține bancherului care implică totalitatea drepturilor persoanei cu caracter patrimonial, rândul cărora include proprietatea. Astfel, dreptul de gaj/ipotecă constituie un element al proprietății bancherului. Potrivit art. 54 alin. (1) al Constituției RM, în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Așadar, se iscă un conflict între legi care urmează a fi soluționate în favoarea garanțiilor fundamentale, în regimul prevăzut de art. 20 al Constituției RM asigurând dreptul la un proces echitabil guvernat de principiile securității juridice cu titlu de pilon al preeminenței substanței dreptului în ansamblu. Securitatea juridică este menită să creeze persoanei un spirit de neîngrijorare, în ceea ce ține de certitudinea adăpostului de pericol, fapt pentru care pretarea cu echivoc a carenței legislative la capitolul restabilirii priorității bancherului, din speța descrisă *supra*, urmează a fi îngădită prin texte legislative exprese, ori subiectivismul judecătorului constituie un risc asupra atentatului la dreptul fundamental al bancherului. Mai mult ca atât, este lesne de observat că în situații de natura celei expuse *supra* atât esența, cât și destinația propriu-zisă a dreptului de gaj/ipotecă a creditorului garantat suportă un impact care vine în contradicție flagrantă cu natura juridică a celor din urmă drepturi reale. Aceasta pentru că restabilirea regimului „prioritar” al creditorului garantat ar trebui să-i repună grevarea anterior constituită asupra bunurilor deja valorificate și înregistrate pe numele terților, fapt care, din punct de vedere tehnic, va declina interesul oricărei persoane de a cumpăra un bun cu asemenea riscuri, dar din punct de vedere juridic, este lipsit de o reglementare concretă. Prin urmare, creditorul care a fost garantat prin bunurile valorificate în cursul restructurării și prioritar în raport cu toate celelalte șase ranguri

de creditori negaranți, în general, nu-și va mai putea găsi niciun loc în rândul creditorilor debitorului insolvent, deoarece concurența cu creditorii negaranți este una contrară circumstanțelor cauzei, dar statutul de creditor garantat nu poate fi oferit din motivul lipsei bunului prin care se asigură pretinsa creanță.

Propunerea noastră, în vederea soluționării acestui impas, se rezumă la o nouă redacție a textului de lege stipulat în art. 217 alin. (3) al Legii RM nr. 149/2012 în modul după cum urmează:

➤ *Revocarea planului procedurii de restructurare nu servește temei pentru restituirea sumelor achitate creditorilor masei, creditorilor cu creanțe de rangul întâi și doi și creditorilor garanți în perioada aplicării planului.*

Referințe:

1. Turcu I. *Contractele bancare în Noul Cod civil: art. 2184-2194, art. 2279-2494*. București: C.H. Beck, 2013. 554 p.
2. Notă informativă la proiectul Legii cu privire la modificarea și completarea cărții a IV-a a CC RM și a altor legi. http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/documente/Nota_Mostenirea_etc.pdf (vizitat la 20.07.2016).
3. Proiectul Legii cu privire la modificarea și completarea cărții a IV-a al CC RM și a altor legi. http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/documente/Proiect_modificare_acte_legislative.pdf (vizitat la 20.07.2016).
4. Tarlapan A. Particularitățile exercitării dreptului de gaj și dreptul de ipotecă în cadrul procesului de insolvență. În: *Materialele suport pentru conferință cu genericul „Legea insolvenței de la teorie la practică”* cu prilejul aniversării a 55 de ani de la fondarea Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2014, p. 55-62.
5. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 25 noiembrie 2015. Dosarul nr. 2ri-325/15. www.csj.md (vizitat la 20.01.2016).
6. Decizia Colegiului civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 08 iulie 2015. Dosarul nr. 2ri-173/15. www.csj.md (vizitat la 24.07.2015).
7. Recomandarea CSJ nr. 86 din 20.01.2016 cu privire la practica aplicării art.248 alin.(5) din Legea insolvenței nr.149 din 29.06.2012. www.csj.md (vizitat la 20.01.2016).
8. Clima N. Competența instanțelor de insolvență. Recursul împotriva hotărârilor și încheierilor instanței de insolvență. În: *Materialele suport pentru conferință cu genericul „Legea insolvenței de la teorie la practică”* cu prilejul aniversării a 55 de ani de la fondarea Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2014, p. 5-16.
9. Ilana A. Limitele și limitările restructurării în lumina legii insolvenței. În: *Materialele suport pentru conferință cu genericul „Legea insolvenței de la teorie la practică”* cu prilejul aniversării a 55 de ani de la fondarea Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2014, p. 77-85.

Recenzent:
Gheorghe CHIBAC,
doctor în drept, profesor universitar

VALOAREA ȘI AUTORITATEA PRECEDENTULUI ÎN MARILE SISTEME DE DREPT

Nicolae ȘANDROVSCHI,
doctorand (USM)

Izvoarele dreptului au evoluat în timp și spațiu, iar accepțiunile asupra acestora variază în funcție de sistemul de drept. Precedentul judiciar a reușit în calitate de izvor de drept în sistemul de drept common law să fie distins în două categorii: „precedentul obligațional” (*binding precedents*) și „precedentul convingător” (*persuasive precedents*). În Republica Moldova, care nu a depășit încă perioada aplicării metodei exegezo-comentatoriale, aplicând rezultatele astfel obținute la sistemul național de drept, credem că atribuirea jurisprudenței rolului de izvor creator de drept urmează a fi însoțită de responsabilizarea corpului judecătoresc pentru calitatea actului de justiție. Bineînțeles că demersul nostru nu permite tuturor instanțelor de judecată crearea dreptului, ci numai celei supreme, dar îi obligă, în același timp, pe toți magistrații să urmeze o practică uniformă.

Cuvinte-cheie: precedent judiciar; precedentul obligațional; precedentul convingător; jurisprudență; sistemul de drept common law; sistemul de drept romano-germanic.

***

The sources of law have evolved over time and space and their meanings vary depending on the legal system. Judicial precedent managed as a source of law in common-law legal system There are two categories of precedent: „the precedent of obligations” (*binding precedents*) and „persuasive precedent” (*persuasive precedents*). Moldova, which has not yet exceeded the period of application exegezo-reviewers method, applying the results thus obtained to the national law, we believe that the award jurisprudence role of spring creator of law, will be accompanied by empowering the judiciary to the quality of justice. Of course our approach does not allow all the courts to create law, but only the supreme, but at the same time obliges all magistrates to follow an uniform practice.

Keywords: judicial precedent; the precedent of obligations; persuasive precedent; jurisprudence; common-law legal system; Roman-Germanic legal system.

Precedentul judiciar în dreptul anglo-saxon. Izvoarele dreptului au cunoscut un parcurs evolutiv și pot fi supuse unor abordări detaliate, deoarece acestea privesc direct sistemele de drept în timp și în spațiu, în diferite epoci și țări [1], iar „opera clasificării necesită în egală măsură laturile conținutului dreptului, dar și elementele specifice modului de exprimare a acestui conținut” [2].

S.S. Alekseev menționa pe bună dreptate că: „Dreptul anglo-saxon (comun) este caracterizat prin faptul că reglementarea juridică este construită pe hotărâri judecătorești, principiile logice ale cărora au valoare normativă de model la examinarea situațiilor asemănătoare, o atenție deosebită fiind acordată regulilor procesuale; iar sistemul de drept nu este exprimat prin norme formulate abstract, închegate într-o structură rigidă și închisă; și poartă caracterul unui sistem deschis al metodelor de soluționare a spețelor juridice însemnate” [3].

Renumitul savant englez, Rupert Cross, evidențiază următoarele reguli și principii [4] ale creării dreptului de judecători:

1) precedentul nu este format de toate instanțele, ci doar de cele superioare;

2) orice instanță este obligată să urmeze hotărârile instanței ierarhic superioare, iar instanțele de apel (cu excepția Camerei Lorzilor) sunt legate de hotărârile sale precedente. Precedentul are un caracter obligatoriu, deoarece instanțele de judecată engleze sunt obligate să urmeze hotărârile anterior pronunțate, chiar și în cazurile când există argumente convingătoare, care în alte circumstanțe ar fi permis emiterea altei hotărâri;

3) în cadrul înfăptuirii justiției, trebuie respectat

principiul potrivit căruia cauzele analogice trebuie soluționate analogic.

4) precedentul este chintesența hotărârii, iar restul este „spus în trecut”.

În acest fel, departe ca fiecare hotărâre a instanțelor de judecată engleze să constituie în mod automat un precedent judiciar. Potrivit ierarhiei actuale a instanțelor judecătorești din Anglia, doar hotărârile următoarelor instanțe superioare vor avea putere de precedent: Curții Supreme a Regatului Unit (care a preluat atribuțiile Comisiei de apel a Camerei Lorzilor) și Curții de Apel – în privința instanțelor inferioare, inclusiv Înaltei Curți, judecătoriilor regionale (*county courts*) și instanțelor magistraților (*magistrates' courts*). Din cele spuse, se constată următorul lanț logic de reguli și limite ale acțiunii precedentului judecătoresc:

1. Hotărârile pronunțate de Curtea Supremă constituie precedente obligatorii pentru toate instanțele de judecată.

2. Hotărârile emise de Curtea de Apel sunt obligatorii pentru toate instanțele de judecată, inclusiv pentru instanța emitentă, cu excepția Curții Supreme a Regatului Unit.

3. Hotărârile adoptate de Înalta Curte sunt obligatorii pentru toate celelalte instanțe inferioare.

Fundamentul oricărui precedent judecătoresc reprezintă hotărârea judecătorească, dar nu toate și nu fiecare act judecătoresc de dispoziție. Trebuie să menționăm că din punctul de vedere al doctrinei engleze a precedentului, însăși hotărârea nu este obligatorie, ci doar norma de drept, conținută de aceasta. Potrivit opiniei majorității savanților juriști englezi, doctrina precedentului a elaborat trei proceduri prin-

cipale în vederea respectării precedentului judecătoresc [4]:

1) *Stare decisis* – în traducere literară din limba engleză înseamnă „a insista pe ceea ce s-a hotărât”. Este un termen folosit pentru a releva importanța precedentului, care este rezistent sau imun de a fi răsturnat, fără a ține seama dacă s-a decis în mod corect. Acesta poate fi privit ca o extremă a puterii precedentului sau alternativ, pentru a se exprima o convingere sau critica acestei convingeri că unele decizii nu ar trebui să fie răsturnate.

2) *Ratio decidendi* – în traducere din limba latină – „esența hotărârii”.

3) *Obiter dictum* – în traducere din limba latină – „spus în treacăt”.

Practica indicată supra corespunde în mare parte principiului *stare decisis*, care obligă la respectarea precedentelor. Conform acestui principiu, litigiul soluționat odată de către instanța superioară devine pentru viitor un „etalon” pentru instanțele ierarhic inferioare la soluționarea cauzelor de către acestea. Însă partea interesată are mereu posibilitatea să identifice (cel puțin să încerce), diferența dintre cauza în curs de examinare și etalonul existent, demonstrând imposibilitatea aplicării precedentului la circumstanțele cauzei prin intermediul metodei cunoscute sub denumirea de „identificarea deosebirilor” (*distinguishing*). Totuși, dacă instanța de judecată nu ajunge la concluzia că deosebirile identificate sunt substanțiale, cauza este soluționată „conform precedentului”, adică hotărârea judecătorească pronunțată în cazul etalon este reprodușă în raport cu circumstanțele litigiului nou. În acest fel, în hotărârea judecătorească, alăturat descrierii circumstanțelor de fapt a cauzei, vor fi examinate precedentele judiciare conexe acesteia, din care instanța va extrage concluziile care vor determina convingerea judecătorului privind soluția asupra cauzei.

Prezintă interes modalitatea de invocare a precedentelor în hotărârile judecătorești, care urmează a fi citate, de exemplu, astfel: *Read v. Lyons* (1947) A.C. 156. Unde *Read* este reclamantul, iar *Lyons* este pârâtul. Litera „v.” semnifică „versus”, adică împotriva. Următoarele date indică că hotărârea a fost plasată în culegerea „Law Reports” în seria „Appeal cases” (hotărârile Instanței de Apel), în volumul editat în anul 1947, la pagina 156 [5].

Calitatea hotărârii judecătorești va depinde direct de aplicarea de către instanță a precedentelor judiciare cât mai apropiate de circumstanțele de fapt ale cauzei. Aplicarea precedentelor respective este o sarcină destul de dificilă, concluzie ce rezultă din următoarele fapte. În momentul actual, dreptul englez conține aproximativ opt sute mii de precedente judiciare, iar în fiecare an numărul acestora se mai completează cu încă aproximativ opt mii de precedente noi, ceea ce constituie în total 300 de culegeri ale dreptului intern și european [66]. Luând drept punct de reper orice precedent, instanța riscă să treacă cu vederea precedentele alternative, care pot în mod verosimil să fie mai apropiate circumstanțelor cauzei examinate. Mai mult, la soluționarea unui caz este posibil să se constate existența mai multor precedente aplicabile aflate

în contradicție, create, după cum se obișnuiește a se exprima în acest caz, *per incuriam*, adică din cauza neatenției instanței, care la elaborarea noului precedent nu a luat în considerație precedentele existente. Deoarece existența simultană a precedentelor aflate în contradicție, de principiu nu este posibilă, toate precedentele cu excepția celui dintâi vor fi considerate nevalabile, corespunzător, hotărârile judecătorești adoptate în temeiul la astfel de precedente pot fi în viitor contestate. Doar primul precedent, catalogat astfel datorită momentului constituirii sale, va avea putere de lege, astfel încât toate hotărârile judecătorești ulterioare, dacă acestea contravin precedentului anterior creat, vor deveni automat nevalabile, imediat ce precedentul „pierdut” din cauza neatenției judecătorești, *per incuriam*, va fi restabilit în statutul său inițial.

În general, în hotărârea judecătorească adoptată „conform precedentului”, sunt posibile neajunsuri formale, ce, a ce nu constituie o dificultate, atât timp cât conținutul cauzei examinate este apropiat de precedent. Instanțele judecătorești engleze s-au aflat mereu între necesitatea compensării incertitudinii juridice prin norme clare și precise (rules), rezultate din hotărârile judecătorești etalon și necesitatea păstrării flexibilității, acolo unde respectarea cu strictețe a precedentului ar putea dăuna intereselor justiției.

Astfel, la examinarea cauzei în instanța de apel, în temeiul demersului părții interesate, aceasta poate anula precedentul creat în cauza respectivă de instanța inferioară, procedură ce poartă denumirea de „overruling”. O altă procedură, care prevede „inversarea” hotărârii instanței inferioare, este caracterizată prin termenul englez „reversal”, care înseamnă schimbarea părții care a pierdut procesul în prima instanță cu cea care l-a câștigat și situația lor astfel creată devine pentru viitor lege pentru toate hotărârile judecătorești ulterioare pe cauze similare. În sfârșit, instanța ierarhic superioară poate adopta o decizie privind „dezaprobarea” (*disapprove*) hotărârii instanței ierarhic inferioare și aceasta își va pierde calitatea de precedent în raport cu toate litigiile viitoare. Este important să distingem că instanțele superioare pot revoca precedentele formate de instanțele inferioare. Totodată, judecătorii de același grad nu pot anula precedentul creat de colegii lor cu același statut, excepție făcând în trecut Camera Lorzilor și în prezent judecătorii Curții Supreme, care pot să adopte hotărâri potrivit propriei discreții, fără a face uz de precedentele sale ulterioare sau chiar contrar acestora. Practica respectivă nu depășește limitele doctrinei precedentului, chiar membrii Camerei Lorzilor au statuat că hotărârile acestora pot fi revăzute în cazuri excepționale, făcute în interesele stabilității și preeminenței dreptului.

Singura parte a hotărârii anterioare care trebuie urmată este doar esența acesteia – „ratio decidendi”, care reprezintă un principiu general de drept, în baza căruia a fost soluționată cauza. Savanții englezi și în special R. Wolker, înțeleg prin ratio decidendi „utilizarea față de problemele de drept a normelor juridice pe care se bazează hotărârea, apărute ca rezultat al constatării de către instanța de judecată a circumstanțelor de fapt în cadrul soluționării unei cauze” [6]. R. Cross definește *ratio decidendi* drept „orice normă de drept, care este

interpretată direct sau indirect de judecător în calitate de pas obligatoriu în obținerea hotărârii” [4].

În astfel de circumstanțe, trebuie să înțelegem că în calitate de normă de drept nu sunt recunoscute toate elementele constitutive ale hotărârii judecătorești engleze, care este compusă din următoarele componente principale: 1) stabilirea circumstanțelor de fapt ale cauzei; 2) expunerea principiilor de drept, aplicabile problemelor de drept, rezultate din circumstanțe concrete; 3) concluzia, întemeiată pe unificarea primelor două acțiuni” [6]. Pentru părțile implicate în litigiu și terții interesați este importantă ultima parte a hotărârii judecătorești. Dar norma precedentului, din punctul de vedere al doctrinei precedentului, reprezintă expunerea principiilor de drept, aplicabile problemelor de drept, rezultate din circumstanțele concrete ale cauzei. Anume argumentarea și motivarea în drept este precedentul judiciar, care obține forță obligatorie pentru toate hotărârile ulterioare emise în cauze similare.

Trebuie să deosebim *de la ratio decidendi* partea hotărârii judecătorești, care nu are legătură nemijlocită cu raționamentele în temeiul cărora judecătorul a ajuns la soluția conținută în hotărâre și anume, *obiter dictum*. Această parte a hotărârii la fel este aplicată, însă „are valoarea de precedent cu efect de convingere”. R. Cross scria că norma de drept care nu este *ratio decidendi*, după metoda lui Wembo, va fi considerată *dictum*”.

În literatura de specialitate, se constată existența mai multor categorii de *obiter dictum* [7]. Din prima categorie fac parte normele, care se bazează pe fapte sau circumstanțe, care nu au fost constatate în cadrul examinării cauzei sau constatate, dar fără să prezinte oarecare valoare. În a două categorie intră hotărârile judecătorești, care deși se bazează pe circumstanțele de fapt constatate în dosar, nu au fost utilizate de judecător la motivarea hotărârii. Din categoria a treia fac parte normele, care au fost aprobate de minoritatea judecătorilor din complet la deliberare.

Indiferent de faptul că conceptul menționat este perceput drept ceva „facultativ”, în momentul actual, savanții englezi înțeleg prin *obiter dictum* „opinia judiciară”. Astfel, în practică este foarte dificil să distingem între *ratio decidendi* și *obiter dictum*. Însă noile abordări și soluții de reglementare deseori se regăsesc în *obiter dictum*. Altfel spus, ceea ce cândva a fost definit ca *obiter dictum* poate să devină ulterior *ratio decidendi*, dacă cauza va fi soluționată altfel.

După cum menționează R. Cross, căutarea *ratio decidendi* este o particularitate distinctă a procesului judiciar în Anglia, Scoția și alte țări, sistemul de drept al cărora a rezultat din cel englez [4]. În practică este dificil să determinăm elementul menționat din hotărâre, deoarece participanții la soluționarea cauzei pot să interpreteze destul de larg acest concept. O parte poate afirma că elementul respectiv din hotărâre constituie o normă de drept și, prin urmare, trebuie să fie executat obligatoriu. Partea contrară poate afirma că elementul arătat este doar o „opinie particulară”, care, deși poate fi considerată convingătoare, nu condiționează efecte juridice.

Sarcina identificării argumentelor necesare în apărarea unei sau altei interpretări a precedentului judiciar este

pusă pe seama reprezentanților părților, care urmează să aleagă din multitudinea de precedente, anume acelea care în cel mai potrivit mod corespund poziției părții și în același timp nu sunt în contradicție cu circumstanțele de fapt ale cauzei. Este o misiune dificilă dacă luăm în considerație faptul că precedentul potrivit urmează a fi căutat în numeroasele culegeri, o parte a cărora au fost compuse încă în sec. XIII și își păstrează formal valoarea și acum. În Anglia, sarcina creării și editării culegerilor de precedente a fost sistematizată în sec. XIX, iar pentru supravegherea respectării standardelor impuse a fost instituit în anul 1865 Consiliul pentru editarea hotărârilor judecătorești (*Council of Law Reporting*), care este o asociație profesională nonguvernamentală, constituită din reprezentanții profesiilor legale principale din Anglia. Din anul 1953 Consiliul publică Culegerile săptămânale a hotărârilor judecătorești (*Weekly Law Reports*).

La editarea culegerilor menționate, care includ cele mai semnificative hotărâri ale instanțelor superioare, participă profesioniști înalt calificați (avocații-barristers). Mai mult, înșiși judecătorii care au emis hotărârile supraveghează exactitatea formulărilor din culegeri, având dreptul să introducă modificări înainte de tipar. Respectiv, atitudinea față de culegeri, i-a permis acestora să fie înalt recunoscute, având aproape un statut oficial, ceea ce nu a dus la monopolizarea domeniului. Altă sursă de informare asupra precedentelor judiciare sunt numeroasele ediții periodice de jurisprudență, inclusiv revista editată din 1857 – „Jurnalul Avocaților” (*The Solicitors Journal*) și revista „Judecătorul Păcii” (*Justice of the Peace*), editate din 1837. Suplimentar, în revista de autoritate „Times”, sunt publicate operativ hotărârile pronunțate cu o zi înainte de publicare, astfel devenind cunoscute publicului.

Toate edițiile indicate încearcă cu diligență și bună-credință maximală să reflecte rapoartele judiciare. Totuși, dacă Consiliul pentru editarea hotărârilor judecătorești consideră că versiunea editată a precedentului este în contradicție cu precedentul înțeles de ultima, prioritate va avea versiunea Consiliului.

În așa fel, părțile litigioase urmează să identifice precedentul judiciar necesar publicat într-o revistă oficială, să-l prezinte instanței, perfectat în mod corespunzător, iar apoi să o convingă că *ratio decidendi* din hotărârea la care se face trimitere, obligă expres instanța să soluționeze cauza conform precedentului, în favoarea părții care l-a propus. De partea cealaltă vor fi întreprinse tentative de a găsi un precedent anterior sau mai apropiat (de circumstanțele cauzei), care ar soluționa cauza pozitiv pentru această parte. Dacă precedentul propus de oponent va fi considerat de instanță mai convingător, atunci aceasta îl va accepta și va emite hotărârea în baza lui. Însă, dacă oponentul nu are capacitatea să aducă un precedent împotriva celui deja invocat, acesta poate încerca să justifice ilegalitatea aplicării precedentului propus, motivând prin faptul că acesta este „insuficient de apropiat”, ceea ce reprezintă esența metodei de „identificare a deosebirilor”. Totuși, dacă și această metodă nu va da rezultatul scontat, partea interesată poate doar să demonstreze că precedentul la care se face trimitere, nu este astfel în realitate, deoarece

judcătorul căruia i se atribuie precedentul, s-a expus asupra cauzei „din treacăt”, *obitur dictum*, adică fără intenția de a crea prin hotărârea sa o normă obligatorie pentru cauzele ulterioare similare. Este ceea ce exprima Roger A. Shiner [8], atunci când afirma că „cel de-al doilea dintre clasicele și tradiționalele izvoare de drept este precedentul, exprimat în maxima *stare decisis et non quieta movere*¹. Oricum, cauza va fi soluționată în final de către instanță, care ascultând opiniile părților, va elabora propria convingere, conducându-se de un precedent anterior sau în lipsa acestuia, va soluționa cauza conform viziunii proprii, creând simultan un precedent nou, în calitate de etalon pentru hotărârile judecătorești ulterioare.

Concomitent, menționăm că în domeniul dreptului în care se constituie precedentele sub forma hotărârilor judecătorești, ulterior exprimate în culegeri de specialitate, legiferarea judiciară este realizată în calitate de supliment la normele juridice, adoptate de Parlament. Indiferent că rapoartele judiciare, în calitate de izvoare de drept au aceeași valoare juridică ca și publicațiile statutelor, acestea nu semnifică că legiferarea judiciară este nelimitată. În primul rând, judecătorul englez nu poate să anuleze norma de drept care a fost instituită prin statut. În al doi-lea rând, în cazul inexistenței statutului nu poate evita aplicarea obligatorie a precedentului. În al treilea rând, judecătorul este limitat prin faptul că creează norma de drept doar în cadrul acelor aspecte care sunt examinate în cazul dedus judecării.

Istoricul dezvoltării dreptului englez poate fi caracterizat ca o luptă între dreptul statutar și cel jurisprudențial, deoarece se consideră că statutul adoptat este „viu”, atunci când devine interdicție sau comandament, fiind aplicat de judecător. Judecătorii englezi sunt împuterniciți să interpreteze statutele, făcând trimitere la faptul că o fac cel mai reușit dintre toți. În opinia multor englezi, interpretarea statutelor are drept scop stabilirea voinței și intenției legiuitorului, dar în același timp ei consideră că interpretarea poate fi făcută diferit: poate fi o abordare restrictivă, mai aproape de textul legii, dar poate fi și una mai liberală. În contextul menționat, dreptul englez distinge următoarele categorii: interpretarea și tălmăcirea statutelor. Savantul englez R. Wolker înțelegea prin interpretarea legii „procesul prin intermediul căruia este determinat sensul cuvintelor în text”, iar prin tălmăcire (*construction*) – procesul „prin care sunt soluționate dubiile, apărute datorită incertitudinii sau sensului multiplu al textului” [9]. S.C. Zagainova consideră că atunci când instanța examinează conținutul legii, această efectuează interpretarea lui, iar atunci când apar anumite tălmăciri dubioase, neclare, cu dublu sens a legii, instanța efectuează tălmăcirea statutului [6].

Considerăm că în sistemul de drept anglo-saxon există două abordări în tălmăcirea statutelor. În primul caz, judecătorul englez explică sensul cuvintelor statutului, ceea ce nu duce la formarea normelor de drept. În celălalt caz, tălmăcirea judiciară a statutului reprezintă legiferarea judiciară, însă cu reguli prestabilite.

Pornind de la cele menționate, putem deduce

¹ Textul se traduce prin „a susține ceea ce a fost decis și a nu tulbura ceea ce mai este”.

varietățile precedentului judiciar englez. Așadar, în funcție de imperativitatea caracterului, distingem următoarele categorii de precedente: 1) Obligatorii; 2) Neobligatorii. Este recunoscut obligatoriu acel precedent aplicarea căruia este obligatorie pentru judecători în toate cazurile, indiferent de atitudinea personală a magistratului față de acesta. Judecătorii nu sunt obligați să urmeze precedentul neobligatoriu, însă trebuie să-l ia în considerație.

Având la bază criteriul ierarhiei instanțelor de judecată engleze, trebuie să distingem două categorii a precedentului judiciar: „precedentul obligațional” (*binding precedents*) și „precedentul convingător” (*persuasive precedents*). Precedentul obligațional este creat de instanțele judecătorești superioare și este obligatoriu pentru toate instanțele aflate pe scara ierarhică inferioară, care trebuie să urmeze precedentul format la adoptarea hotărârilor proprii în cauze similare. Precedentele convingătoare nu constituie un comandament direct către judecători, deși de cele mai dese ori influențează atitudinea judecătorilor la examinarea cauzelor analogice sau se iau în considerare în măsura posibilităților, în scopul asigurării unității practicii de aplicare a normelor de drept. În acest fel, cu condiția înțelegerii și aplicării diferite a precedentului judiciar, trebuie să evidențiem legiferarea judiciară engleză, care se realizează prin intermediul precedentelor obligatorii, iar legiferarea judiciară americană, conexasă prin origini cu prima, este caracterizată prin efectul său de convingere.

Precedentul în sistemul de drept continental. În statele care au acceptat sistemul de drept *romano-germanic*, există o opinie diferită asupra creării normelor de drept de către instanțele de judecată, decât în cel *anglo-saxon*. Aici o hotărâre anterioară separată nu are valoare substanțială la soluționarea cauzelor similare, ci ansamblul acestora. Conceptul enunțat este denumit „*dreptul judiciar cutumiar*” sau „*practica judiciară*”, deoarece norma de drept, spre deosebire de precedentul în dreptul comun, nu este creată în baza forței normative a unei hotărâri judecătorești luate în parte, dar apare ca „rezultat al aplicării unitare multiple, acceptate de toate sau majoritatea instanțelor” [10].

Însă atitudinea față de precedentul judiciar a dreptului continental nu este atât de univocă, precum se crede unanim, și asta nu numai datorită ultimelor tendințe. Pe de o parte, chiar în dreptul roman târziu, care a prestabilit destinul întregii tradiții a dreptului romano-germanic, a fost formulată următoarea maximă: „*Non exemplis sed legibus iudicandum*”, adică litigiile se soluționează nu în temeiul unui exemplu, ci în baza legii. Cu alte cuvinte, dreptul roman refuză să acorde precedentului judiciar anterior calitatea de limitator instituțional. Pe de altă parte, în măsura profesionalizării activității judiciare, fiecare instanță de judecată continentală „crea o practică proprie, care constituia un oareceare obicei juridic, *usus fori*, rezultând doar prin aplicarea metodei de analiză a hotărârilor judecătorești anterioare, aprobate de această instanță” [11].

Hotărârile parlamentelor franceze (instanțele judecătorești regionale supreme), ale Rota Romana canonică sau chiar ale Reichskammergericht-ului im-

perial german (deși cele din urmă nu erau motivate) erau publicate (uneori de înșiși judecători, avocați sau savanți) studiate și „luate în considerație de către judecătorii acestor instanțe, deși formal nu aveau o astfel de obligație” [12].

În acest fel, până la mijlocul sec. XVIII nimeni și niciodată nu a negat rolul hotărârii judecătorești în Europa continentală drept un izvor important de informare asupra normelor, instituțiilor și construcțiilor juridice. Atunci, în ce constă diferența dintre tradiția continentală și doctrina în *common law*? Aceasta este suficient de principială. *Common law*-ul englez a constituit dreptul comun în sensul că a fost predestinat pentru depășirea fărâmițării juridice locale, în condițiile existenței guvernului central și judecătoriei regale centrale (din sec. al XII-lea), dar în lipsa unui drept central (supralocal). Nici dreptul roman și nici dreptul canonic (catolic) din diverse motive nu a obținut acest statut în Anglia [11]. Altfel vorbind, instanțele engleze centrale, nedorind să se supună obiceiurilor locale normande sau saxone, s-au trezit într-un vid material-juridic și au început să creeze „dreptul comun” propriu, care a devenit la acel moment simbolul unificării juridice. Alte surse normative sau nenormative (doctrinale), cu excepția hotărârii judecătorești, dreptul menționat nu avea și nici nu putea să aibă.

În Europa continentală fărâmițată, la fel exista necesitatea unui „drept comun”, care a și devenit bine-cunoscutul *jus commune*. Dar la fundamentul acestuia au fost puse nu metodele procesuale, ci cele material-juridice, iar dreptul propriu-zis a fost construit în calitate de știință juridică universală, care se alimenta din *Corpus juris civilis*, iar ulterior și din dreptul canonic. Anume dreptul romano-canonic, dezvoltat în principal de către teoreticienii dreptului și nu de judecători, a devenit varianta continentală a „dreptului comun”. Dimpotrivă, judecătorii erau purtătorii *usus fori*, adică a tradițiilor juridice locale. Cu alte cuvinte, dacă judecătorii englezi au compărut pe Insula Britanică în calitate de „unificatori”, atunci colegii acestora de pe continent, dimpotrivă, prin aplicarea precedentelor sale – purtători ai obiceiurilor feudale locale, adică „dezunificatori” evidenți. În această situație, în dreptul continental nu era nicio necesitate în teoretizarea sau instituționalizarea „precedentului judiciar”, întrucât materia juridică universală, unică și foarte importantă în condițiile edificării statelor centralizate, se afla în „știința juridică” romano-canonică și nu în precedente judiciare. Doctrina precedentului a devenit inutilă pentru dezvoltarea dreptului continental sau latino-continental [11], dacă am trece cu vederea că aceasta îi putea chiar și dăuna. Dacă în Anglia secolelor XVIII-XIX pentru garantarea fără acțiuni revoluționare a siguranței juridice, a fost necesară legitimizarea legiferării judecătorești, prin introducerea acesteia în limite relativ instituționalizate, sub forma teoriei „precedentului judiciar”, atunci în Europa continentală a fost aplicată o soluție faptic diametral opusă – legalizarea „științei juridice” romano-canonică, transferând-o în câmpul legal și simultan distrugând definitiv „feudalismul judiciar”, cu trimiterile acestuia la hotărârile judecătorești anterioare. Pentru aceasta au fost necesare veritabile mijloace revoluționare: decla-

rarea supremației legii, transpunerea dreptului romano-canonic în coduri (Codul civil și altele) și „limitarea atribuțiilor judecătorilor în scopul lipșirii pentru totdeauna a acestora de posibilitatea preocupării cu orice alte activități, decât executarea strictă a legilor adoptate de organul legislativ” [11]. Se consideră că toate acțiunile expuse au avut loc îndată după distrugerea absolutismului și evenimentelor Revoluției franceze, deși savanții contemporani, în special autorul celei mai notorii monografii în Franța privind valoarea juridică a practicii judiciare F. Zenati, introduc rectificări: noul sistem de drept, edificat în baza rolului central al actului normativ, având tendințe de codificare și negând hotărârile judecătorești anterioare drept izvoare de drept, a început să se construiască activ încă în perioada monarhiei, iar „revoluția doar l-a îmbrăcat într-o haină republicană” [12].

Nu trebuie să lăsăm uitării critica distrugătoare la care a fost supusă practica judiciară la nivel doctrinar din partea celor mai influenți filosofi francezi ai timpurilor iluminismului – J.-J. Rousseau, care insistă asupra ștergerii sintagmei „practica judiciară” din „limbajul nostru”, C.L. Montesquieu, care vedea în instanțe de judecată doar „vocea care rostea cuvintele legii” și Voltaire, care se deosebea prin sarcasm deosebit, menționând că jurisprudența franceză reprezenta în viziunea contemporanilor un simbol al arhaismului, feudalismului, reacției etc. Aceasta trebuia distrusă, ceea ce a și fost cu succes făcut [13].

Codul civil francez a înlocuit în Europa continentală știința juridică romano-canonică pentru o perioadă semnificativă de timp (cel puțin până la apariția pandectelor germane și legislației civile germane), ridicând tezele fundamentale ale acesteia până la statutul de lege și concomitent în două dintre articolele sale, s-a „răfuit” cu practica judiciară, punând astfel capăt chiar și posibilității dezvoltării în viitor a doctrinei „precedentului”. Potrivit art. 5 din Codul civil francez: „Se interzice judecătorilor soluționarea cauzelor, transmise spre examinare, prin formularea unor dispoziții generale și reglementărilor”. La drept vorbind, norma precitată nu are atât un caracter juridico-civil, cât un caracter general-juridic, și după scurgerea a mai bine de un secol și jumătate a fost preluată integral și reprodușă în art. 6 al Codului judiciar belgian din anul 1967. O rezonanță similară a produs și conținutul art. 1351 din Codul civil francez, potrivit căruia: „Hotărârea judecătorească are putere legală doar față de acea persoană în privința căreia a fost emisă...”. În teoria procesuală, acest principiu a fost denumit „puterea relativă a hotărârii judecătorești” (*autorité relative de la chose jugée*). În conformitate cu acesta, hotărârea judecătorească deține trăsăturile de *res judicata* în exclusivitate față de părțile implicate în proces. Anume pe fundamentul principiului enunțat au fost edificate multe construcții teoretice continentale, cunoscute și dreptului national, cum ar fi conceptul de prejudicialitate. Pe parcursul sec. al XIX-lea, sub influența ideilor Iluminismului și tehnicii codificării în dreptul continental aplicat, domina curentul care mai apoi va fi numit de critici „școala exegezei”.

Pentru aceasta, aproape tot sensul dreptului se reducea la comentarea textului codurilor. Nu se poate

spune că reprezentanții acetei „școli”, chiar neștiind despre existența aceteia, nu manifestau niciun interes față de hotărârile judecătorești. Dimpotrivă, prima jumătate a sec. XIX este caracterizată de creșterea semnificativă a numărului de diferite culegeri ale hotărârilor judecătorești și cel mai important de sporirea calității acestora, datorată în mare parte creării în anul 1790 a Curții de Casație Franceze, care era obligată să-și motiveze hotărârile. Astfel de culegeri conțineau texte integrale și neprelucrate ale hotărârilor judecătorești, expuse în ordine alfabetică or cronologică [14]. Respectiv, valoarea acestora era neînsemnată. Pe lângă ele, la acel moment nimeni nu vedea în hotărârile judecătorești „izvor de drept”. Pentru unii juriști, pe care îi numeau reprezentanții „gândirii clasice” (apropiate de spiritul comentariilor „școlii exegezei”), funcția principală a practicii judiciare consta în stabilirea semnificației „legii prin prisma multitudinii și diversității faptelor sociale” [14]. Pentru alți juriști („modernizatori”), în curând mai apropiați școlii istorice a dreptului, precedentul judiciar reprezenta „istoria în mișcare” și nu mai mult [15]. Astfel, se crea atitudinea tradiției continentale față de precedentul judiciar ca având importanță, dar fiind în același timp și ceva profund complementar².

În Republica Moldova, care nu a depășit încă perioada aplicării metodei exegezo-comentatoriale, tradiția respectivă este vie și la momentul actual, atingând în ultima perioadă culmea numărului de inițiative de modificare a legislației și îngustând toată teoria dreptului aplicativ doar la redactarea tehnică a textelor legislative. În același timp, chiar în Europa continentală (în primul rând, în Franța) „școala exegezei” a fost demult și în mod irevocabil răsturnată de pe Olimpul doctrinar în urma revoluției teoretice de la sfârșitul sec. XIX- începutul sec. XX, în fruntea căreia s-au aflat profesorii francezi de drept – F. Jestaz, M. Planiol, A. Esmein și alții.

Totuși, ce eveniment a avut loc la intersecția secolului XIX-XX, în stare să dividă teoria juridico-civilă franceză, iar împreună cu aceasta și toată știința con-

² O situație specială s-a format în dreptul administrativ francez, care după cum se cunoaște nu a fost codificat, dar s-a format exclusiv prin metoda procesuală – prin apariția unei ramuri distincte a sistemului judiciar, sub forma justiției administrative. Ca rezultat, judecătorii administrativi francezi s-au trezit într-o situație similară cu judecătorii common law, când existența normelor privind activitatea instanțelor și celor procesuale era însoțită de lipsa totală a normelor de drept material. Mai mult decât atât, în curând s-a constatat că judecătorii nu puteau să aplice alte coduri decât cel civil și penal, deoarece reglementarea domeniului dreptului civil și penal nu constituia competența acestora. În astfel de circumstanțe, judecătoriiilor administrative le rămănea doar să construiască dreptul administrativ, altfel vorbind toată materia juridico-publică prin intermediul precedentelor judiciare, care până la momentul actual constituie în Franța sursa de bază a izvoarelor dreptului. De ce atunci activitatea instanțelor administrative franceze nu a influențat în niciun fel teoria continentală a dreptului? Aceasta poate fi explicată doar prin faptul că domeniul dreptului public a rămas „în umbră” destul de mult timp, neavând același prestigiu ca și Codul civil, iar reprezentanților disciplinelor juridico-publice i-a fost recunoscută notorietatea și asigurat statutul similar celui deținut de civilști, doar atunci când știința despre izvoarele dreptului a fost deja formată, chiar și la nivelul manualelor de drept.

tinentală „până” și „după”? Dup cum se exprimă cei mai de vază savanți francezi ai acelor timpuri, Jestaz și Jamin: „Istoricii au obiceiul să înceapă cronometrarea sec. XX începând cu anul 1914. Dar această dată nu semnifică nicio cotitură în gândirea juridică franceză, care a avut loc treptat în perioada cuprinsă între anii 1880-1920. În același timp, în cadrul perioadei de tranziție menționate, este necesar să delimităm două date marcante: anul 1899 (publicarea capodoperelor juridice ale lui Geny și Planiol) și anul 1902 (fondarea „Jurnalului trimestrial a dreptului civil” [*Revue trimestrielle de droit civil*]). Astfel, pentru știința juridică, începutul sec. XX a coincis cu începutul calendaristic al acestei perioade” [14].

François Jeny, în cercetarea sa notorie „Metodele interpretării și izvoarele dreptului privat pozitiv”, a declarat practic pentru prima dată după adoptarea Codului civil francez că izvoarele dreptului civil sunt nu numai actele normative, ceea ce pentru știința continentală a dreptului din acea perioadă a devenit o veritabilă „revoluție intelectuală” [15]. Cu toate acestea, declarând despre instaurarea „școlii cercetării științifice libere”, care urma să preia locul „școlii exegezei”, Geny, nu a combătut realizările Codului civil. El a avut în vedere că teoria dreptului nu trebuie să se limiteze doar la comentarea textelor normative: dreptul există și în alte izvoare, care deseori reacționează la schimbările din viața socială mai prompt, și la categoria acestora, în care hotărârea judecătorească deține practic întâietatea, urmează să apelăm neapărat. Pentru un jurist-savant, nu trebuie să existe mai mult nicio monopolie a legii, dar și nici a hotărârii judecătorești, deoarece există și alte izvoare de drept.

Același concept era dezbătut trei ani mai târziu în paginile primei ediții a „Revistei trimestriale a dreptului civil”, care până la momentul actual rămâne cea mai valoroasă publicație continentală de drept privat, în care A. Esmein, în articolul introductiv declara că: „Doctrina consideră practica judiciară drept obiect principal de studiu” [16].

Al treilea cui în sicriul monopolului legislației civile a fost bătut de manualul notoriu al lui M. Planiol (1899), cu diferența că cel din urmă a dezvoltat ideea existenței a două izvoare ale dreptului civil: legea și obiceiul, prin care acesta înțelegea și jurisprudența „în calitate de drept comun apărut recent” [14].

Ecolul acestor evenimente științifice a fost simțit imediat. De la începutul sec. XX și până în momentul actual, știința juridică franceză nu poate fi concepută fără o analiză sistemică, detaliată și profund profesională a tuturor hotărârilor judecătorești, cât de puțin importante, în toate domeniile dreptului. Este de menționat faptul că în Franța, odată cu trecerea timpului, a fost modificată chiar și semnificația termenului de „jurisprudență”. Acesta s-a deplasat de la rădăcinile sale etimologice latine, devenind cu timpul „jurisprudența hotărârilor judiciare”, pentru ca ulterior să redevină iarăși „jurisprudența” ca analog al „practicii judiciare”. Altfel vorbind, în limba franceză termenul „jurisprudență” nu reprezintă astăzi știința dreptului, ci totalitatea de hotărâri. Actualmnete, comentariile doctrinare pregătite într-o formă specială sunt un element

indispensabil al oricărei reviste juridice, teoretice sau practice, ce se respectă. Fără reflectarea tuturor hotărârilor judecătorești importante nu poate să se lipsească niciun manual francez de drept. Un gen separat de literatură juridică sunt așa-numitele „Grands arrêts...”, adică „Hotărârile judecătorești principiale” în materie civilă, comercială, penală etc. În acestea, cei mai renumiți savanți plasează cele mai semnificative hotărâri pentru anumite ramuri de drept, dar nu în volum deplin, ci într-o formă prelucrată, unde sunt clar delimitate și expuse „fabula cauzei”, „circumstanțele de fapt” și „argumentele de drept” etc. În *stricto sensu*, acesta și este sensul principal al tehnicii de comentare a hotărârilor judecătorești, care după „revoluția intelectuală” a lui F. Geny este predată în Franța chiar din băncile universitare. După cum se observă sec. XX a modificat fundamental concepția franceză asupra „prelucrării” materiei juridice. Nu se va găsi nicio relatare a codurilor, nicio propunere goală *de lege ferenda* – doar analiza unor procese reale care au loc în legislație, jurisprudență și doctrină; doar aptitudinea de a prelucra și expune în câteva fraze pe înțelesul oricărui specialist orice hotărâre judecătorească (chiar și cea mai lungă și dificilă).

Dar s-a schimbat oare ceva fundamental în viziunea francezilor asupra izvoarelor dreptului? Răspunsul este surprinzător prin faptul că este negativ. Chiar „revoluționarii intelectuali” nu insistau asupra priorității precedentului, atrăgând atenția la necesitatea introducerii sistemice a hotărârilor judecătorești în circuitul științific, adică modificarea direcției analizei doctrinare. În acest fel, F. Geny a dezvoltat ideea contrapunerii izvoarelor formale ale dreptului, care conțin norme juridice obligatorii față de „dispozițiile cu autoritate” (*authorités*), luate în considerație în practică, dar care, strict juridic, nu au nicio valoare. La categoria izvoarelor formale, acesta atribuia legea și obiceiul, iar la cealaltă – hotărârile judecătorești și doctrina, deoarece cele precedente conțin norme juridice, dar acestea reprezintă „opinii în suportul unei anumite abordări juridice, valoarea cărora este determinată doar de măsura în care sunt răspândite și logicii interne, chiar dacă ele sunt expuse de persoane particulare sau corpul profesional, înzestrat în opinia publică cu o aură de competență” [14].

După cum am menționat, M. Planiol, la fel nu recunoștea practica judiciară în calitate de izvor de drept independent, considerând că aceasta reprezintă o formă contemporană a obiceiului [14].

Cu o sută de ani mai târziu, doctrina franceză așa și nu a declarat precedentul judiciar ca izvor de drept, deși discuțiile în această privință încă continuau. O parte din autori urmează și acum concepția lui F. Geny, atribuind practica judiciară la categoria „dispozițiilor cu autoritate” și contrapunând-o cu legea ca izvor oficial al dreptului. Opinia enunțată era susținută și de renumitul doctrinar francez J. Carbone, iar savantul G. Cornu continuă și astăzi să o susțină. Alți autori au depășit această dogmă și i-au atribuit jurisprudenței calitatea de izvor de drept [17]. Însă această poziție nu este unanim acceptată. Nu introduce nicio schimbare chiar și apariția în teorie și practică așa-numitelor hotărâri judecătorești principiale (*arrêts de principe*), care după

gradul de importanță, fără orice îndoieli, se deosebesc de celelalte hotărâri judecătorești. La drept vorbind, adepții recunoașterii oficiale a precedentului în calitate de izvor de drept, atribuie la categoria precedentelor judiciare în exclusivitate doar *arrêts de principe*. Însă cum acestea pot fi deosebite de alte hotărâri? De altfel, orice hotărâre dispune doar de „forță juridică relativă”, iar în cuprinsul acesteia nu poate fi consemnat caracterul principal. În caz contrar, apare inevitabila contradicție cu art. 5 și art. 1351 din Codul civil francez, care conțin norme ce au devenit „sacrale” pentru întregul sistem de drept francez, dar și fundamentele dreptului procesual continental, în general. Nimeni nu are de gând să atenteze la valoarea acestora. Atunci care sunt criteriile ce permit determinarea prezenței unei hotărâri „principiale”, dar nu unei ordinare? Este dificilă identificarea unui răspuns la întrebarea enunțată. Printre criterii se propun hotărârile emise de Curtea de Casație a Franței (deși cu remarca „de cele mai dese ori”), sau cele publicate în buletinul hotărârilor Curții de Casație [17], ori amintite în Raportul anual al Curții de Casație. Totuși, nu există nici o determinare clară în delimitarea hotărârilor principiale. Este suficient să spunem doar că primul și al doilea din criteriile indicate se exclud reciproc, raportându-ne la statistica publicării hotărârilor Curții de Casație. Suplimentar, menționăm că „hotărâri principiale” proprii există nu numai în dreptul civil și penal, dar și în dreptul administrativ, cu singura diferență că acestea nu sunt emise de Curtea de Casație, ci de Consiliul de Stat. Dar nici aici nu există suficientă determinare [18].

În ansamblu, atitudinea teoriei juridice franceze față de valoarea juridică a precedentului judiciar este suficient de contradictorie și se particularizează printr-un anumit grad de reticentă. Oricum, doctrinarii francezi sunt departe de a recunoaște jurisprudența în calitate de izvor de drept. Se constată situația că nu există nicio necesitate în confirmarea statutului acesteia. Practica judiciară, datorită eforturilor lui F. Geny și a descendenței acestuia, demult se află în centrul atenției, este atent monitorizată și studiată.

Doctrina franceză susține cu certitudine faptul că nici la momentul actual nu este posibilă poziționarea legii și precedentului pe picior de egalitate. Cât de multe eforturi nu ar fi depus judecătorii pentru elaborarea precedentului, orice practică judiciară va fi mereu sub amenințarea „sabiei lui Damocles” [17]. Voința ultimului poate să distrugă toată practica judiciară, formată prin eforturi considerabile și într-un termen apreciabil, ceea ce a avut loc de multe ori. În Anglia astfel de situații nu pot exista din cauza autonomiei instituționale a common law-ului, ca sistem de drept special, care există independent și separat de legislație, nemaivorbind de SUA, unde orice instanță poate să depășească legea datorită doctrinei „controlului constituțional”, adică declarând legea neconstituțională. În Franța, instanțele de judecată nu au fost investite cu asemenea drepturi. Aici acționează principii „legii-ecran”, care protejează Constituția de judecători. Conform principii enunțate, care reflectă acțiunea directă a Constituției în dreptul procesual civil, penal sau administrativ, funcțiile controlului constituționalității nu sunt exercitate de orice instanță,

ci doar de Consiliul Constituțional special, care deține monopolul exclusiv în materia declarării oricărei legi drept neconstituțional, deși doar în cadrul unei proceduri speciale – proceduri constituționale autonome. Cu alte cuvinte, judecătorul civil, penal sau administrativ francez este lipsit de orice puteri în fața legii.

Totuși, este recunoscut precedentul judiciar în dreptul continental, cel puțin în dreptul francez, probabil în calitate de cel mai proeminent reprezentant al familiei continentale? Oare există acesta în calitate de fenomen obiectiv, adică indiferent de percepția subiectivă a juriștilor francezi asupra jurisprudenței? Dacă se face abstracție de la toate nuanțele, atunci pentru noi răspunsul pozitiv este evident, deși dreptul francez rămâne a fi centrat pe lege și nu recunoaște niciun fel de egalitate între „statute” și „precedente”. Strict vorbind, „fenomenul precedentului” era prezent mereu în Europa continentală, iar „interzicerea precedentului” reprezintă doar o tentativă intelectuală locală, care a durat aproximativ o sută de ani (a doua jumătate a sec. XVIII-XIX), deși cu un element de radicalism sporit. F. Geny, R. Saleem și colegii acestora au depășit acest radicalism și toate au revenit la locul lor... Dar prezența precedentului judiciar nu semnifică recunoașterea normativității acestuia. În Europa continentală acesta are un caracter doctrinar nu mai puțin semnificativ decât în Anglia sau SUA. Diferența rezidă doar în faptul că pentru judecătorii englezi sau americani precedentul a fost și rămâne până în momentul actual un mijloc de legitimare a hotărârilor sale. În Europa continentală judecătorii nu au astfel de necesitate, ei făcând ușor trimitere la Codurile civil, penal sau altele³.

Anume din acest considerent judecătorii francezi nu au făcut niciodată și nu vor face trimiteri la hotărârile judecătorești anterioare, opiniile pline de autoritate ale altor judecători, concepțiile doctrinare ale savanților notorii, chiar și atunci când cu adevărat se inspiră din conținutul acestora. Ei doar „au transpus” soluții și construcții existente în „dispozitivele” și „părțile motivatorii” ale hotărârilor lor, deși în cuprinsul acestor hotărâri nu există nicio trimitere la sursa primară. Dimpotrivă, întotdeauna, se fac trimiteri la anumite articole, paragrafe sau aliniate ale legilor, în jurul cărora se construiește toată argumentarea formală a hotărârii. Judecătorii continentali nu trebuie să se transforme în „juriști-savanți”, identificându-și hotărârile cu tratatele științifice, deoarece mijlocul principal de legitimare le servește principiul legendar al legalității, care este destul de suficient pentru întocmirea actelor sale. De aceea, „precedentele judiciare” continentale nu sunt create de judecătorii înșiși (precum este în Anglia sau SUA), care selectează varianta corespunzătoare ale hotărârii și o reduc la o maximă scurtă, dar de către doctrina universitară, adică aici precedentul are caracter doctrinar nu doar în esență, dar și după formă. Lozinca lui F. Geny și R. Saleem nu a fost destinată judecătorilor, dar profesorilor de drept, care au acceptat-o cu entuziasm și au adus abilitatea de a „crea precedentul” la perfecțiune.

³ Unele excepții constituind judecătorii administrativi francezi, care deseori nu au la ce să facă trimitere datorită inexistenței Codului administrativ, în concepția material-juridică.

Din ce sursă cunoaștem despre hotărârile franceze cu statut de precedent? De unde cunosc despre acestea înșiși judecătorii sau avocații? Desigur că nu le obțin ca rezultat al vizualizării sutelor de mii de hotărâri judecătorești, deoarece o astfel de căutare este inutilă. Cine cu adevărat declară că o hotărâre sau alta este „principială”, dacă în textul acesteia, după cum ne-am convins *supra*, nu este menționat nimic despre aceasta? Teoreticienii și practicienii, inclusiv judecătorii, doar răsfoiesc reviste juridice notorii, cu rubrica obligatorie „Cronica practicii judiciare”. În această categorie, sunt incluse doar hotărârile „principiale” care merită atenție. Dar cine le selectează? Cine le declară „principialitatea”? Un profesor de drept responsabil pentru o cronică ramurală (civilă, penală etc.), ceea ce este foarte apreciat și reprezintă culmea carierei științifice.

Dar trebuie oare să examinăm în cadrul cronicii versiunea integrală a fiecărei hotărâri judecătorești, uneori foarte voluminoase și cu toată „principialitatea” ipotetică, mereu plină de informație inutilă, interesantă doar pentru părțile la proces? Bineînțeles că nu. Hotărârea este deja prelucrată, iar partea principială a acesteia este celebra notă (note) – un text doctrinar autentic, care într-o formă foarte laconică și rafinată abordează problema de drept și expune soluția dată pentru aceasta de instanța de judecată. Cine întocmește nota menționată? Desigur că un profesor de drept⁴, deoarece este o activitate doctrinară deosebit de dificilă, care nu poate fi încredințată aspirantului, asistentului sau funcționarului tehnic al instanței de judecată.

A fi autorul notelor este foarte prestigios și anume prin intermediul acestora, precedentele judiciare franceze ajung la juriștii practicieni, sunt incluse în manuale și invocate în auditiile studențești. În acest sens este utilă reamintirea articolului anterior citat, a profesorului D. Rousseau: „Există oare hotărâri judecătorești nesupuse comentării? Sau comentarea este o activitate inutilă?” [19]. Bineînțeles că întrebarea este retorică, deoarece hotărârile necomentate, în Franța contemporană, nu pot ieși din limitele unui caz concret, să obțină cât de puțină notorietate și să devină „o stea călăuzitoare” a practicii ulterioare. Ele nu au nici cea mai mică șansă din cauza unor motive strict tehnice, întrucât chiar și cea mai genială construcție juridică, ascunsă în adâncimi, va rămâne ceva de genul unei „mine neexplorate”.

Pe cale de consecință „comentariul” doctrinar nu este o activitate inutilă, dar o metodă axiomatică continentală de familiarizare cu practica judiciară formată, cu alte cuvinte precedentele judiciare. Dreptul romano-german a creat jurisprudența (știința dreptului) din considerente practice, încredințându-i în diferite perioade misiuni foarte importante: în trecut formarea

⁴ Delimitarea clară dintre activitatea profesorilor și corpul judecătorilor este o tradiție veche franceză, conform căreia judecătorii nu întocmesc note (au altă sarcină), excepție făcând unora membrii Consiliului de Stat, care demonstrează un interes mai viu față de activitatea doctrinară. Dar, la timpul lor, aceștia nu aveau alternativă. De aceea, dacă este să căutăm în Europa continentală ceva asemănător cu *common law*, atunci trebuie să apelăm la dreptul administrativ francez, în cadrul căruia judecătorii sunt impuși să gândească mai mult la teorie.

jus commune, iar în prezent identificarea și încadrarea în forma necesară a practicii.

În Anglia, din cauza inexistenței „jurisprudenței” (știința dreptului), toate aceste sarcini i-au revenit judecătorilor, care a devenit varianta engleză a „savantului-jurist”.

Au oare cele mai dificile procese intelectuale privind raționalizarea practicii judiciare, în curs de derulare în Anglia, SUA sau Franța, o influență asupra dezbaterilor redeschise în doctrina națională și cea a țărilor vecine, privind transformarea imediată a respectivelor sisteme de drept în sisteme case-law? Considerăm că legătura enunțată lipsește cu desăvârșire. În dreptul continental, precedentul judiciar reprezintă o căutare creativă în hotărârea judecătorească străină a chintesenței teoretice – *ratio decidendi*, adică a acelei construcții juridice, care nu este propusă de nimeni *pro bono*. Uneori, de căutările ordinare sunt preocupați înșiși judecătorii, uneori – profesorii de drept. Altceva este important: opinia judecătorului este în situația respectivă obiectul analizei, dar nu subiectul „ascultării” instanțelor ierarhic superioare. Cu alte cuvinte, în dreptul continental se consumă timp și efort pentru a înțelege și reda poziția judecătorului într-o hotărâre judecătorească proprie, desigur dacă aceasta se va potrivi *ad hoc* situației noastre. Dar de cele mai dese ori nimeni nu-și asumă responsabilitatea să dea judecătorului oarecare „indicații orientative”, adică să-l oblige la ascultarea opiniei altuia, întrucât contrariul înseamnă lipsa respectului față de judecător și percepția acestuia în calitate de funcționar ordinar.

Dezbaterea problemei privind valoarea normativă a jurisprudenței, adică a puterii sale creatoare de drept amplasează aceasta între două limite: negarea de iure și recunoașterea de facto. Acest demers științific este susținut de numeroși doctrinari [20].

Cele mai des întâlnite dovezi care nu susțin valoarea normativă a jurisprudenței sunt următoarele: imposibilitatea pentru judecător de a se pronunța prin soluții generale și reglementatoare, autoritatea lucrului judecat și caracterul său relativ (sub aspectul efectelor *inter partes* pe care le produce), caracterul retroactiv al soluției, principiul separației puterilor și independența judecătorilor. De asemenea, există preocupări pentru a nu recunoaște jurisprudenței statutul de izvor de drept [21], invocându-se următoarele motive: caracterul lent al jurisprudenței în formarea unei reguli de drept, incertitudinea inerentă, căreia i se adaugă sentimentul de insecuritate pe care l-ar presupune un drept jurisprudențial, predispus la imprevizibilitate.

Pe lângă manifestările critice invocate, recunoașterea jurisprudenței în calitate de izvor de drept poate fi făcută, în primul rând, datorită rolului judecătorului la suplینirea lacunelor dreptului. Cu titlu de exemplu aducem cele mai notorii invenții ale jurisprudenței: instituția juridică a îmbogățirii fără justă cauză sau acțiunea de *in rem verso*, instituția juridică a daunelor cominatorii, regimul matrimonial, dreptul administrativ francez, integral, iar în jurisprudența germană conturarea instituției răspunderii contractuale, fapt care a determinat o reînnoire fundamentală a sistemului legal existent [22]. Comparatistul Leontin

Jean Constantinesco observa că „acțiunea înnoitoare a jurisprudenței poate făuri din toate piesele o instituție juridică sau poate întregi sistemul legal. Opera sa participă atunci la cele două forme – de creație, deoarece completând un text, umplând o lacună sau lărgind efectele unei instituții, jurisprudența modifică în mod necesar sistemul legal inițial” [23].

Alt argument, adus în sprijinul confirmării rolului judecătorului, este acela de a elimina eventualele antinomii, contradicții, îndreptate spre coerența ordinii juridice și adaptarea cadrului normativ la schimbările sociale.

În sistemul de drept romano-germanic, jurisprudența creează norme de drept, dar care nu au o valoare similară celei atribuite legii sau cutumei. Cert este faptul că forța atribuită jurisprudenței de a crea norme de drept este în momentul actual mai evidentă decât în trecut, situație pe care, din conservatorism sau din exces de rigoare, evităm a o încadra în tipare noi sau, deși o acceptăm, o facem cu dificultate.

Ideea invocată nu este nouă, iar René David [24], care considera că jurisprudența nu poate fi acceptată drept creatoare de reguli de conduită, astfel cum sunt regulile create de legiuitor, afirmă că – „pentru a judeca importanța pe care o au, în elaborarea dreptului, hotărârile judecătorești, trebuie să ne îndoim de formulele gata confecționate care, în dorința de a sublinia exclusivismul legii, refuză calitatea de sursă de drept a jurisprudenței”. Concluzia la care ajunge autorul este aceea că, „în familiile de drept romano-germanic, rolul jurisprudenței nu poate fi precizat, decât în relație cu cel al legii și, în acest sens, rolul creator al jurisprudenței se disimulează întotdeauna, sau aproape întotdeauna, în spatele aparenței interpretării legii”.

La etapa actuală, este evident că accepțiunea majoritară a doctrinei este convinsă că întregul sistem de drept este situat în subordinea directă și nemijlocită a legii, în calitate de izvor fundamental al dreptului. Dar, profesorul Mircea Djuvara, figură remarcabilă a literaturii românești interbelice, spunea despre jurisprudență că este „izvorul formal adânc al dreptului pozitiv”, iar „celelalte trei izvoare – legea, cutuma și doctrina – creează dreptul pozitiv numai în mod indirect prin mijlocirea jurisprudenței”, fără să atingă astfel rolul său în rândul izvoarelor dreptului.

Un alt suport în recunoașterea jurisprudenței rezultă din opinia [25] – pe care o împărtășim – aceea că astăzi jurisprudența, în sistemele de drept romano-germanic, fără a aduce atingere caracterului obligatoriu al legii care cârmuiește opera de *jurisdiction* a judecătorului, are caracterul unei surse persuasive de drept, însă doar asupra deciziilor de principiu în practica judecătorească. Cu ocazia abordării aceleiași probleme de drept, sub denumirea de decizii cu valoare generală, se invită la atenuarea regulii deja consacrate, potrivit căreia jurisprudenței nu i se poate atribui rol creator de drept [26].

În contextul abordat, Despina Fruth Opișan [27], consideră că „ceea ce deosebește legea de jurisprudență nu este faptul că una ar fi izvor de drept și cealaltă nu, deoarece ambele sunt considerate ca fiind

creatoare de drept, ci faptul că dreptul se creează în forme și prin proceduri diferite de către legislativ și judiciar”. Din demersurile doctrinare indicate *supra* și din textele anterioare rezultă că nu există identitate între lege și drept. Înțelegerea faptului invocat și constatarea că o parte semnificativă a dreptului derivă din opera jurisprudențială, aceasta din urmă va înceta a mai fi tratată ca o simplă aplicare fidelă a legii, având perspective mai însemnate.

Suntem obligați să nu absolutizăm valoarea jurisprudenței pentru a nu admite reierarhizarea izvoarelor dreptului în scopul lipirii legii de prerogativele acordate în sistemul nostru de drept și întronării în vârful piramidei a jurisprudenței, deoarece credem în justetea celor afirmate de Vladimir Hanga: „dacă ar exista numai practica jurisprudențială, dreptul s-ar reduce la o simplă cazuistică [...] ceea ce înlătură elementul de securitate juridică. Doar așa își găsec rostul sistematizarea și tehnica juridică, pentru „a nu cădea într-un cazuism anarhic” [28].

Aplicând rezultatele astfel obținute la sistemul național de drept, credem că atribuirea jurisprudenței rolului de izvor creator de drept urmează a fi însoțită de responsabilizarea corpului judecătoresc pentru calitatea actului de justiție. Bineînțeles că demersul nostru nu permite tuturor instanțelor de judecată crearea dreptului, ci numai celei supreme, dar îi obligă, în același timp, pe toți magistrații să urmeze o practică uniformă, aplicată în regim automat, astfel încât să fie exclus arbitrarul, iar justițiabilii să aibă certitudinea finalității cauzei până la adresarea în instanță.

Per a contrario, absolutizarea valorii legii a adus la apariția unui vacuum legislativ, reflectat prin contestarea legitimității Constituției RM, neaprobată prin referendum național, prin deficiența alegerii președintelui Republicii Moldova, prin dese contradicții dintre Constituție, actele normative și cele subordonate legii, precum și imposibilitatea înțelegerii de către simplii cetățeni a imposibilității obținerii în justiție a remediilor contra abuzurilor, rezultate prin multiplele condamnări ale RM la CEDO.

Referințe:

1. I Craiovan I. *Tratat elementar de teoria generală a dreptului*. București: All Beck, 2001. 270 p.
2. Bădescu M. *Familii și tipuri de drept*. București: Lumina Lex, 2002. 374 p.
3. Алексеев С.С. *Общая теория права*. Москва: БЕК, 1995. 311 с.
4. Rupert Cross. *Precedent In English Law*. Third edition. Oxford: Clarendon Press, 1977. 260 p.
5. Давид Р., Жоффре-Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Лань, 1998. 321 с.
6. Загайнова С.К. *Судебный прецедент: проблемы правоприменения*. Москва: Норма, 2002. 453 с.
7. Маркин С.В. *Судебный прецедент как источник международного частного права /Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Волгоград: Юрист, 2005. 214 с.*

8. Roger A. Shiner. *A Treatis of Legal Philosophy and General Jurisprudence, Legal Institutions and the Sources of Law*. London: Springer, 2005. p. 271.

9. Уолкер Р. *Английская судебная система*. Москва: Норма, 1980. 226 с.

10. Зивс С.Л. *Источники права*. Москва: Норма, 1981. 286 с.

11. Stein P. *Le droit romain et l'Europe. Essai d'interpretation historique*. Trad. d'Anne Aboh d'Auvergne avec la collaboration de J.-Ph. Dunaud et A. Keller. 2 ed. Zurich: Bale Bruylant, 2004. 112 p.

12. Zenati F. *La jurisprudence*. Paris: Dalloz, 1991. 452 p.

13. Cabrillac R. *Introduction generale au droit*. 7 ed. Paris: Dalloz-Sirey, 2007. 564 p.

14. Jestaz Ph., Jamin C. *La doctrine*. Paris: Dalloz, 2004. 285 p.

15. Malaurie Ph. *Anthologie de la pensée juridique*. 2 ed. Paris: Cujas, 2001. 270 p.

16. Esmein A. *La jurisprudence et la doctrine*. In: *Revue trimestrielle de droit civil*, 1902, no. 1, p. 11-15.

17. Cabrillac R. *Introduction generale au droit*. Paris: Dalloz, 250 p.

18. Rivero J., Waline J. *Droit administratif*. 20 ed. Paris: Dalloz, 2004. p. 259.

19. Eric Millard, Pierre Brunet, Denys de Bechillon, Véronique Champeil-Desplats. *L'architecture du droit. Mélanges en l'honneur de Michel Troper*. Paris: Economica, 2006. 1028 p.

20. Boris Stark; Henri Roland; Laurent Boyer. *Introduction au droit* (ancienne édition). Marseille: Economica, 2000. 649 p.; Leontin Jean Constantinesco. *Tratat de drept comparat*. Vol. II. Metoda comparativă. București: All Educational, 1998, p. 183. Deleanu I. *Construcția judiciară a normei juridice*. În: *Dreptul*, nr. 8/2004, p. 12-36; Dănișor D.C., Dogaru I., Dumitrescu C.A. *Introducere în teoria izvoarelor dreptului*. București: Paideia, 1999. p. 79.

21. Boris Stark, Henri Roland, Laurent Boyer. *Introduction au droit* (ancienne édition). Marseille: Economica, 2000. 649 p.

22. Constantinesco L.J. *Tratat de drept comparat*. București: All Beck, 1997. 351 p.; Henri Capitant, François Terré, Yves Lequette. *Les grands arrêts de la jurisprudence civile*. Tome I, 11e édition. Paris: Dalloz, 2000. 186 p.

23. Constantinesco L.J. *Tratat de drept comparat*. București: All Beck, 1997. 351 p.

24. René David. *Les grands systèmes de droit contemporaines*. Paris: Dalloz, 1950. 630 p.

25. Dănișor D.C., Dogaru I., Dănișor Gh. *Teoria Generală a dreptului*. București: C.H. Beck, 2006. 342 p.

26. Popa N., Eremia M.-C., Cristea S. *Teoria generală a dreptului*. București: All Beck, 2005. 312 p.

27. Despina Fruth Oprișan. *Puterea judecătorească și independența judecătorului*. București: Scripta, 2003.

28. Hanga VI. *Dreptul și tehnica juridică*. București: Lumina Lex, 2000, p. 270.

Recenzent:
Gheorghe AVORNIC,
doctor habilitat în drept, profesor universitar